A

1.

ZEHR-İ MĀR-ZĀDE SEYYİD MEHMED RIZĀ

HAYATI, ESERLERİ, EDEBÌ KİŞİLİĞİ VE TEZKİRESİ

HAZIRLAYAN
Doç. Dr. Gencay ZAVOTÇU

KOCAELİ- 2009

©
T. C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
KÜTÜPHANELER VE YAYIMLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

3217
KÜLTÜR ESERLERİ

468
ISBN 978-975-17-3439-6

www.kulturturizm.gov.tr

e-posta: yayimlar@kulturturizm.gov.tr

Bu kitap internet ortamında ilk kez yayımlanmaktadır.

2. ÖZ GEÇMİŞ

1963 yılında Kars'ta doğdu. İlk (1973), orta (1976) ve lise (1979) öğrenimini Kars'ta tamamladı. 1986 ÖSYS (Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı) sonucu Erzurum Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü kazandı. Bu bölümden 1989-90 eğitim öğretim yılında mezun oldu. Mezun olduğu bölümde açılan araştırma görevliliği sınavını kazanıp Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi oldu (1990). 1993 yılında yüksek lisans (*Rızâ Tezkiresi, İnceleme-Metin*), 1997 yılında da doktora (*Türk Edebiyatı'nda Gül ve Bülbül Mesnevileri-Mukayeseli Çalışma, C.I, II*) eğitimini tamamladı. 1998 yılında Kocaeli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı'na yardımcı doçent olarak atandı. 06. 10. 2008 tarihinde doçent oldu. Halen aynı bölümde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Ayrıca, 1999-2002 yılları arasında üç yıl Kocaeli Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bölümü, 2002-2003 yılları arasında bir yıl da Türk Dili Bölümü Başkanlığı yaptı.

Gencay Zavotçu çalışmalarını divan şiiri ve nesri üzerine yoğunlaştıran Gencay Zavotçu'nun divan edebiyatı sahasında yayınlanmış beş, iki şiir ve bir de öykü kitabı bulunmaktadır. Ulusal ve uluslararası sempozyumlarda sunulmuş bildirileri, ulusal ve uluslararası hakemli dergilerde yayınlanmış makaleleri bulunan Gencay Zavotçu çeşitli kamu ve sivil toplum kuruluşları tarafından düzenlenen panel, konferans ve söyleşilere; yerel ve ulusal televizyonlarında şiir ve edebiyat programlarına konuşmacı olarak katıldı.

3. ÖZET

17. ve 18. yüzyıllara ait bazı kaynaklarda Siyer-i Veysî'ye Zeyl'i, Dîvân'ı ve Münşe'ât'ı da bulunduğu belirtilen Rızā'nın elde mevcut tek eseri biyoğrafik mahiyetteki Tezkire'sidir. Rızā Tezkiresi diye bilinen eser, Riyāżü'ş-şu'arā ile birlikte onyedinci yüzyılın önemli iki şuara tezkiresinden biridir. Tezkire, H. 1050 yılında tamamlanmış ve devrin padişahı Sultan İbrahim'e sunulmuştur. Hasan Çelebi Tezkiresi'nin 5 yıl arayla yapılmış zeyli olarak da nitelenen eser, H. 1000 ile 1050 yılları arasında yetişen şairler hakkında özet bilgi verir.

Rızā Tezkiresi önsöz mahiyetindeki kısa bir giriş, şairlerin yaşam öyküleri ve şiir örneklerine yer verilen iki ana bölüm ve sonuç kısmından meydana gelir. Rızā, eserinin başında şair tezkiresi yazma düşüncesini beyan ettikten sonra on beyitlik bir medhiye ile devrin padişahı İbrahim'i över. Bu kısa girişten sonra Zikr-i Eş'ar-ı Selātîn-i Māziye başlıklı sultan şairler bölümüne geçilir. Bu bölümde Rızā, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan yaşadığı devre kadar saltanat sürmüş on padişahın yaşam öyküsü ve şiir örneklerini aktarır. II. Murâd (Ebu'l-hayr) ile başlayıp I. Ahmed (Bahtî) ile sona eren şair sultanlar bölümünden sonra gelen ikinci bölüm, Tezkire'nin en önemli kısmıdır. Zikr-i Şu'arā-yı Ma'rifet-Peymā başlıklı bu bölümde alfabe sırasıyla 249 şairin yaşam öyküsü ve şiir örneklerine yer verilir. Es'ad Efendi ile başlayıp Yahyā ile sona eren bu bölümden sonraki Hâtime (sonuç) kısmında ise yazar, "cāmi-i mazmūn" tamlamasıyla eserin bitişine ebced hesabıyla tārih düşürür (H. 1050).

ABSTRACT

İn some sources of 17th and 18th century, Zeyl to Siyer-i Veysî, including Dîvân'ı and Münşe'ât'ı get the existing single-piece Rızā's biographical Tezkire'sidir in nature. Rıza's Tezkire known as work, with Riyāżü'ş- şu'arā is one of important two şuara tezkires. Tezkire, completed in H. 1050 and the overthrow of the king presented to Sultan Ibrahim. Calls made by Hasan Çelebi Tezkire's 5 years as a supplement to the work described, H. Between the years 1000 and 1050 provides summary information about the poet grows.

A short introduction on the nature of consent Tezkiresi preface, life stories and poems of the poet-in samples and the results from the two main sections occurs. Rıza, works at the beginning of the writing idea of poets' biographies after declaring with ten couplets king of period Abraham prides. över medhiye of the overthrow of the sultan. After this short introduction *Zikri-i-i Selatin-i Eş'ar* poet section which is past the sultan. In this section, Riza, live from the founding of the Ottoman Empire until the reign of the sultan's life stories and poems examples on transfers. Starting with II. Murad (Ebu'l-hayr) and with first Ahmed (Bahtî) ended the second chapter after chapter of the sultan poet, is the most important part of Tezkire. Zikr-i Şu'arā-yı Ma'rifet-Peymā tittled in this section with alphabetic system life story of the 249 poets and poetry examples are given. And ended with Yahya Efendi Es'ad begin with this section after Hâtime (results) of the author, "*cami-i mazmūn*" subordinative end of work to date will reduce the ebced account (H. 1050).

4. İÇİNDEKİLER

2. Öz geçmiş……..2
3. Özet……....3
4. İçindekiler…….....4
5. Ön söz…….…….…..5
6. Kısaltmalar……... 6
7. Giriş…… . 7
8. Rızā'nın Hayatı…….....9
8.1. Eserleri……..11
8.2. Edebí Kişiliği……12
8.3. Rızā'nın Şiire ve Şāire Dāir Görüşleri……..16
8.4. Rızā Tezkiresi'nin Kaynakları……..17
8.5. Rızā Tezkiresi'nin Etkileri……....18
8.6. Tezkire'nin Dil ve Üslūp Özellikleri……....20
8.7. Tezkire'nin Türkiye Kütüphānelerindeki Yazma Nüshaları……...22
9. Sonuç……...22
10. Kaynaklar……..26
11. Dizin……..27

B. Metin……....39-165

5. ÖN SÖZ

Şairlerin hayatları hakkında bilgi verip şiirlerinden örnekler sunan şuara tezkireleri edebiyat tarihi açısından önemli eserlerdir. Geçmişteki şairlerin yaşam öyküleri ve şiir örneklerini günümüze taşıyarak kültür aktarıcılığı görevi üstlenen tezkireler, nesir- nazım karışık bir tür olmaları bakımından da dikkate değerdirler.

Tezkirelerde şairlerin biyoğrafik bilgileri ile şiir aralarına serpiştirilen açıklayıcı kısımlar mensur, şiir örnekleri ise manzumdur. Türk edebiyatında 15. yüzyılda Alí Şír Nevā'í ile başlayan şuara tezkireciliği Anadolu sahasında da yankısını bulmuş, 16. yüzyılda Sehí Beğ'le ilk örneğini verdikten sonra, farklı yazarlar tarafından sürdürülerek XX. yüzyılda otuza yakın bir sayıya ulaşmıştır.

Tezkire yazarlarının ortak yönü şiirle yakın ilişki içerisinde olmalarıdır. Bir çoğu şiir de yazan bu şahıslar ya nesri nazmından üstün olduğu için, ya da şiirde adlarını yeterince duyuramadıkları için bu türü seçmişlerdir. Fakat, şiirden de kopmamışlar, beğendikleri şiirlere nazireler yazarak şairlik duygularını tatmin etmeği sürdürmüşlerdir. Çalışmamıza konu olan tezkirenin yazarı Rızā da mürettep dívān sahibi bir şair olup eserinde beğendiği şiirlere nazíreler yazmıştır.

17. yüzyıla ait biyografik bir eser olan Rızā Tezkiresi H. 1000 ila 1050 yılları arasında yetişen şairler hakkında bilgi veren muhtasar bir eser durumundadır. Riyāzí Tezkiresi'yle birlikte yüzyılın önemli iki şuara tezkiresinden biridir. Bazı araştırmacılar tarafından 16. yüzyıl sonunda yazılan Hasan Çelebi Tezkiresi'nin 5 yıl arayla yazılmış zeyli sayılan Tezkire, gerek bu iki eser arasında yetişen, gerekse bünyesine aldığı diğer şairler hakkında kısa, fakat güvenilir bilgiler vermiştir.

Eski harflerle iki kez baskısı yapılan Rızā Tezkiresi üzerine kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Bu boşluğu doldurmak amacıyla eser üzerine yaptığımız inceleme ve tenkitli metin çalışması üç bölüm halinde tertip edilmiştir. Birinci Bölüm'de hakkında bilgi veren kaynakların yardımıyla Rızā'nın hayatı, edebí kişiliği ve eserleri üzerinde durulmuştur. İkinci Bölüm'de farklı konu başlıkları altında Tezkire detaylı olarak incelenmiştir. Üçüncü Bölüm'de Rızā Tezkiresi'nin kaynakları, etkileri, dil ve üslup özellikleri, Türkiye kütüphanelerinde bulunan yazma nüshalarının tanıtımı yapılmış, Dördüncü Bölüm'de ise nüshaların karşılaştırılması sonucu oluşturulan tezkirenin tenkitli metni sunulmuştur. Yararlanacaklara kolaylık olması için şairler yazmalardaki sıraya göre değil, günümüzdeki alfabeye göre sıralanmış, yazmalardaki yerleri ise nüsha farklarının belirtildiği dipnot kısmında verilmiştir.

Yazdığı şuara tezkiresiyle Türk edebiyatı tarihine katkıda bulunan Seyyid Mehmed Rızā'ya ve şuara tezkireleri konusundaki eseriyle ufkumu aydınlatan Prof. Dr. Haluk İpekten'e Allah'tan rahmet dilerim. Beni şuara tezkireleriyle tanıştıran Prof Dr. Mustafa İsen'e, böyle bir eser hazırlamama rehber olup çalışmam süresince maddi ve manevi yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Turgut Karabey'e teşekkür ederim. Çalışmamın başvuracaklara yararlı olması en içten dileğimdir.

Gencay Zavotçu
Kocaeli 2008

6. KISALTMALAR

AE	:Ali Emiri
a.g.e.:	:Adı geçen eser
a.g.t.:	:Adı geçen tez
Ans.	:Ansiklopedi
Aş.Ef.	:Aşir Efendi
Bsk.	:Baskı
Bs.Evi	:Basım Evi
C.	:Cilt
Ed.	:Edebiyat
Ef.	:Efendi
Fak.	:Fakülte
Gaz.	:Gazetesi
Haz.	:Hazırlayan
İÜ	:İstanbul Üniversitesi
K	:Köprülü
Ktb.	:Kitabevi
Ktp.	:Kütüphanesi
Kül. ve Tur. Bak.	:Kültür ve Turizm Bakanlığı
M	:Millet Kütüphanesi
Madd.	:Maddesi
Matb.	:Matbaası
MEB	:Milli Eğitim Bakanlığı
Sül.	:Süleymaniye
S.	:Sayı
s.	:Sayfa
TY	:Türkçe Yazmalar
Üni.	:Üniversitesi
v.b.	:Ve bunun gibi
v.d	:Ve diğerleri
Yay.	:Yayınları
yk.	:Yaprak
Yön.	:Yöneten

7. GİRİŞ

Arapça *zikr* kökünden, tef'ile vezninde türetilmiş bir kelime olan ve "*1. tezkere, pusula. 2. hükûmetten alınan izin kağıdı. 3. bazı meslek sahibi kimseler için yazılan biyografi.*" [1] manalarına gelen tezkire, eski çağlardan beri genellikle farklı meslek erbabı, sosyal tabaka ve guruptan kişilerin hayat hikâyelerini anlatan biyografik eserler için kullanılan bir isim olmuştur. İslâmiyetin ilk çağlarında velî, nebî ve sûfîlerin hayat hikâyelerini anlatan *tezkiretü'l-evliyâ*, *tezkiretü'l-enbiyâ* ve *tezkiretü'l-asfiyâ* eserlere ad olan kelime, zamanla başka meslek, sosyal tabaka ve guruptan kişilerin hayat hikâyelerini anlatan eserler için de kullanılmaya başlanmıştır. Kelime, bu genişleme sürecinde şairlerin hayat hikâyelerini anlatan şuarâ tezkîreleri için de kullanılmaya başlanır ve türün ilk Arabistan'da yazılır.

Edebiyat tarihi açısından önemli olan ve geçmiş devirlerde yetişmiş bir çok şairi tarihin karanlıklarından kurtaran şuarâ tezkîreciliği, İslâmiyetin kuzey ilkelerinde yayılmasından sonra İran sahasında da yazılmaya başlanır. İran sahasında türün ilk örneği Avfî Muhammed el-Buhârî tarafından *Lübâbü'l-elbâb* (M 1221/H. 618) adıyla kaleme alınır [2]. Bu eserden sonra Mollâ Câmî'nin *Bahâristân'*ı ile Devletşâh-ı Semerkandî'nin *Tezkiretü'ş-şu'arâ'*sı bu sahada yazılan eserlerin dikkati çeken ilk örnekleri olurlar. Son örneği Lutf Alî Beğ Âzer-i İsfahânî tarafından *Âteşgede* adıyla yazılan eserle birlikte İran sahasında bilinen şuara tezkiresi sayısı 8'dir [3].

Türk edebiyatında ilk şuara tezkiresi 15. yüzyıl sonlarında (H. 1491), Çağatay sahasında Alî Şîr Nevâî tarafından yazılır. *Mecâlisü'n-Nefâ'is* adıyla anılan ve 8 meclisten oluşan bu eserden yaklaşık yarım asır sonra şuara tezkireleri Anadolu sahasında da yazılmaya başlanır. Sehî Bey'in, Alî Şîr Nevâî'nin *Mecâlisü'n-Nefâ'is*'inden esinlenerek 8 bölüm halinde tertip ettiği *Heşt Bihişt,* türün Anadolu sahasında yazılan ilk örneği olur. Farklı yazarlar tarafından devam ettirilip yeni örnekleri kaleme alınan şuara tezkirelerinin sayısı 20. yüzyıl başlarında otuza ulaşır.

Siyâsî ve askerî alandaki başarılarla devlet topraklarının en uç, gelişmesinin de üst sınıra ulaştığı XVI. yüzyılda, edebiyat alanında çok önemli sanatçılar yetişmiş ve hemen her dalda olgun eserler verilmiştir. Anadolu sahasında şuarâ tezkîrelerinin yazılmaya başlandığı bu yüzyılda, bayraktarlığını, 229 şairi içeren *Heşt Bihişt* adlı eseriyle Sehî Bey'in yaptığı şuara tezkîreciliği (M. 1538/ H.945), Latîfî, Âşık Çelebi, Hasan Çelebi, Ahdî ve Beyânî'nin yazdığı eserlerle yazarlar tarafından rağbet olunan bür tür görünümü vermiştir. Özellikle, Latifî'nin *Tezkîretü'ş- Şu'arâ* ve *Tabsıratü'n-Nuzamâ* adlı tezkiresi [4] ve Âşık Çelebi'nin *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ'sı* ile olgun örnekler veren şuarâ tezkîreciliği, bu yüzyılda altın çağını yaşamıştır denebilir. Bu yüzyılda Gelibolu'lu Alî'nin, Osmanlı Devleti'ne tahsis ettiği 4. cildinde, Yıldırım Bayezîd devrinden zamanına kadar yetişen 290 şaire de yer veren *Künh'ül-Ahbâr* adlı eseri bir şuara tezkiresi görünümü de arzeder.[5]

---

[1] Ferit Develliioğlu; *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Ktb.evi, 21. bs., Ankara 2004, S. 1107.
[2] Haluk İpekten; *Türk Edebiyatının Kaynaklarından Türkçe Şu'ara Tezkireleri*, Atatürk Üniversitesi Fen-Ed. Fak. Yay., Erzurum 1991, s. 13.
[3] Haluk İpekten; *a.g.e*, s. 13-15.
[4] Yrd. Doç. Dr. Rıdvan; *Latîfî, Tezkiretü's-Şu'arā ve Tabsıratu'n-Nuzamā (İnceleme-Metin)*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara 2000.
[5] Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı; Haz.: Dr. Mustafa İsen, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1994, s. 93.

XVII., XVIII. ve XIX. yüzyıllarda yazılan eserlerle varlığını devam ettiren şuarâ tezkîreciliği, geleneğin başladığı XVI. yüzyıldaki başarı düzeyini tutturamamış görünür. XVII. yüzyılda Sâdıkî, Riyâzî, Kâf-zâde Fâ'izî, Rızâ, Yümnî, Âsım ve Güftî ile örnekler veren şuarâ tezkîreciliğinin en belirgin özelliği, XVI. yüzyıl tezkîrelerine göre hayat hikâyelerinin (hâl tercümelerinin) kısalığı ve antoloji tipi tezkîrelerin hazırlayıcısı durumunda eserler olmalarıdır. Bunlardan XVII. yüzyılın ilk çeyreğinde yazılmış olan Kâf-zâde Fâ'izî'nin *Zübdetü'l-Eşâr* adlı eseri, antolojik tezkîrelerin ilki olarak nitelenebilir. Riyâzî ve Rızâ Tezkîreleri ise, XVI. yüzyıl tezkîrelerine oranla hayat hikâyeleri (hâl tercümeleri) kısalığı ve şiir örneklerinin yetersizliğine karşılık, şairler hakkında verdiği bilgilerin doğruluğu açısından yüzyıldaki eserler arasında öne çıkarlar. Bu iki eserden biri olan ve yazımızın konusunu oluşturan Rızâ Tezkîresi, tanıttığı kimi şairler için başvurulabilecek tek kaynak olması açısından da önem arz etmektedir. Güftî'nin Teşrîfâtü'ş-Şu'arâ'sı ise mesnevi nazım şekliyle yazılmış türün tek manzum tezkire örneğidir. [6]

XVIII. yüzyılda tezkire yazarları Mucîb, Safâyî, Sâlim, Belîğ, Safvet, Râmiz, Silâhdâr-zâde Mehmed Emin, Esrâr Dede ve Âkif'tir. Mucîb Tezkiresi önemli bir eser olmayıp Rızâ Tezkiresi'nin kısa bir özeti mahiyetindedir. Tezkire-i Safâyî, şairler hakkında doğru ve yeterli bilgiler veren yüzyılın önemli tezkirelerinden biridir [7]. Sâlim Tezkiresi, şairler hakkında yeterli bilgi vermesine rağmen süslü dili nesirle yazılmış olması nedeniyle anlaşılması güç, verdiği bilgilerin bir kısmını anlatıma feda etmiş bir eser izlenimi vermektedir. Esrâr Dede'nin Tezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye'si, Mevlevî şairler hakkında bilgi veren bir Tezkiredir [8]. İsmâ'il Belîğ'in Nuhbetü'l-âsâr'ı Kâf-zâde Fâ'izî'nin *Zübdetü'l-Eşâr'ın*ın zeyli olup antolojik mahiyette bir eserdir. [9] Râmiz'in Âdâb-ı Zurefâ'sı yer yer eksikleri bulunan yüzyılın diğer bir tezkiresidir. Belîğ'in Nuhbet'ül-Âsâr'ı ise bol şiir örneklerine yer veren antolojik mahiyette bir eserdir.

XIX. yüzyıl tezkire yazarları Şefkat, Es'ad Efendi, Ârif Hikmet, Fatîn Dâvud, Tevfîk ve Mehmed Tevfîk'tir. 125 şairi tanıtan Şefkat Tezkiresi, Kâf-zâde Fâ'izî'nin *Zübdetü'l-Eş'â*r'ı benzeri hal tercümelerinin kısa, şiir örneklerinin bol olduğu antolojik karakterli bir eserdir. Es'ad Efendi'nin Bâğçe-i Safâ-endûz'u yaklaşık 210 şair hakkında bilgi veren, Sâlim Tezkiresi'nin zeyli mahiyetinde bir tezkiredir. Ârif Hikmet Tezkire-i Şu'arâ'sı, 211 şair hakkında, şiir kısımlarında yer yer boşluklar bulunan bir tezkiredir. Fatîn Tezkiresi adıyla da bilinen *Hâtimetü'l-Eş'âr*, 672 şaire yer vermesine rağmen üzerinde henüz akademik düzeyde çalışma yapılmamış bir eserdir. Tevfîk'in Mecmû'atü't-Terâcîm'i tek nüshası bulunan ve 542 şairi tanıtan bir eserdir. Mehmed Tevfîk'in Kâfile-i Şu'arâ'sı ise eksik ve önceki tezkirelerin tekrarı mahiyetinde bir tezkiredir.

8. RIZĀ' NIN HAYATI

Rıza'nın hayatı hakkında 17 ve 18. yüzyıl tezkirelerinde yeterli miktarda bilgi mevcuttur. Bu eserlerden biri Şeyhî Mehmed Efendi'nin *Vekāyi'l'ü'l-Fudalā* adlı eseridir.

---

[6] Kâşif Yılmaz; *Güftî ve Teşrîfâtü'ş-Şu'arâsı*, Atatürk Kültür Merkezi Bşk. Yay., Ankara 2001.
[7] *Mustafa Safâyî Efendi, Tezkire-i Safâyî (Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâ'idi'l-Eş'âr) İnceleme-Metin-İndeks,* Haz.: Doç. Dr. Pervin Çapan, Atatürk Kültür Merkezi Bşk. Yay., Ankara 2005.
[8] Esrâr Dede; *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye,* Haz.: Dr. İlhan Genç, Atatürk Kültür Merkezi Bşk. Yay., Ankara 2000.
[9] İsmail Belîğ; *Nuhbetü'l-Āśār Li-Zeyl-i Zübdeti'l-Eş'ār,* Haz.: Prof. Dr. Abdülkerim Abdulkadiroğlu, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara 1999.

Sālim'in tezkiresine almadığı Rızā hakkında *Safāyí Tezkiresi*'nde de yeterli düzeyde bilgi olduğu söylenebilir. Güftí'nin antolotik mahiyetteki manzum *Teşrífātü'ş-Şu'arā*'sı ile İsmâ'il Belíğ'in *Nuhbetü'l-Āsār*'ı yaşadığı devre yakın diğer iki eser olup ilk elden bilgilere yer veren kaynakları oluştururlar.

Şairlerin doğum yeri ve yılından ziyāde ölüm yeri ve tarihleri hakkında bilgilere yer veren bu eserlerde Rızā'nın Edirne'li olarak takdim edildiği görülür. Adını ve memleketini belirtmeye yönelik ifadeler Safāyí'de: " *Nāmı Mehmed'dür. Mahmiye-i Edirne'den žuhūr Zehr-i mār-zāde dimekle meşhūr..*" [10] Şeyhí Mehmed Efendi'de: "*Seyyid Rızā, Edirneví. Mahrūsa-i Edirne'den zuhūr ve Zehr-ı mār-zāde dimekle meşhūr...*" [11] şeklinde olup, Belîg'de ise : "*Edirneví Seyyid Mehmed Efendi, Zehr-i mār-zāde. Rūmili kuzātından.*" [12] olarak kaydedilmiştir. Güftí'nin:

"*Sāye-perverd ü cisr-i Ergenedür*" [13]

mısrasında Edirneye bağlı Ergene kasabasından (Uzunköprü) gösterdiği Rızā'nın bazı kaynaklarda *Lārendeli Seyyid Mehmed Rızā* olarak sunulması *Zehr-i Mār-zādeler*in Edirne'ye, Lārende'den (Karaman) gelip yerleştiğini düşündürür. [14] Tezkiresine dahil ettiği Ahmed adlı şair hakkındaki "… *rākımu'l-hurūfuñ 'ammi olup ser-rişte-i nesebi Āl-i 'Abā'ya peyveste olan Lārendeví Seyyid Ahmed Efendi'dür*" (s.15) cümlesi de bu düşünceyi doğrular mahiyettedir.

Rızā'nın düzenli bir medrese eğitimi alıp almadığı hususunda kaynaklardaki bilgilerden hareketle bir fikir beyanında bulunmak güç görünmektedir. Safāyí Tezkiresi'ndeki:"… *evā'il-i hālinde kesb-i kemāl-i ma'ārif-i bí-şümārdan soñra* …" [15] cümlesinde gençliğinde ileri düzeyde bir eğitim aldığı ifade edilmekte; *Vekāyi'ü'l-Fudalā'*da ise "… *ba'de tahsílü'l-isti'dād 'ulemā-yı kirāmuñ birinden mülāzemetle ber-murād olup* …"[16] ifadesiyle bu eğitimi takiben devrin büyük ālimlerinden birinden mülāzemet (yeterlilik, izin belgesi) aldığı belirtilir. Rızā'nın mülāzemet aldığı ālimin kim olduğu sorusu *Teşrífatü'ş-Şu'arā*'da cevabını bulur:

Oldı fetvāya ol feríd-i fünūn
Bāli- zāde Efendi'den me'zūn [17]

---

[10] Muŝŝafa Safāyí Efendi: *Teźkire-i Ŝafāyí (Nuġbetü'l-Āśār Min Fevā'idi'l-Eş'ār)*, Haz.: Doç. Dr. Pervin Çapan, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara 2005, s. 205.
[11] Şeyhí Mehmed Efendi; *Vekāyi'ü'l-Fudalā*; Neşre Haz.: Doç. Dr. Abdülkadir Özcan, Çağrı Yay., İstanbul, 1989, C.1. s. 667.
[12] İsmail Belíğ; *Nuhbetü'l-Āśār Li-Zeyl-i Zübdeti'l-Eş'ār,* Haz.: Prof. Dr. Abdülkerim Abdulkadiroğlu, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara 1999, s. 131.
[13] Kaşif Yılmaz; Güfti, Hayatı-Eserleri-Edebi Kişiliği-Tezkireciliği ile Dívānı-Zafer-nāmesi ve Teşrífātü'ş- Şu'arası'nın Tenkitli Metni, Doktora Tez Yön .: Prof. Dr. Hüseyin Ayan, Erzurum 1983, s. 437.
[14] Rıza'nın sülalesi olarak bilinen *Zehr-i Mār-zādeler* Edirne'nin seçkin ailelerinden biridir. Edirne'de yaptırmış oldukları cāmi, çeşme ve köprü gibi hayır ve hasenātla isimlerini duyurmuş olan aile büyük bir ihtimalle Larendeden göç ederek Edirne'ye gelmiş ve orada yerleşmiştir. 17 ve 18. yüzyıllarda *Zehr-i Mār-zāde* çeşme ve köprülerinin bulunması ailenin Edirne'nin seçkin ailelerinden biri olduğunu düşündürmektedir. Bkz.: Şeyhí Mehmed Efendi; *a.g.e.,* C.1. s. 667.
[15] Muŝŝafa Safāyí Efendi: *a.g.e.,* s. 205.
[16] Şeyhí Mehmed Efendi; *a.g.e.,* s. 668.
[17] Kaşif Yılmaz; *a.g.e.,* s. 437.

Güftí'nin adını zikrettiği Bāli-zāde Mustafa Efendi, Rızā'nın "*Mevālí-i 'iżām ve fuzalā-yı kirāmdan beyne'l-emsāl ve'l-akrān fazílet-i bāhire ile müşārün ileyh-i bi'l-benān olup ...* " (s.) cümlesinde övgü dolu sözlerle tanıttığı ālim şairlerden biridir.

Kaynaklardan aktarılan bu bilgiler onun düzenli bir medrese eğitimi almayıp özel hocalardan ders alarak kendini yetiştirdiği izlenimi vermektedir. Ancak, Rızā'nın tezkirelerde *Efendi* sıfatıyla anılması onun medrese eğitimi aldığını da düşündürür. *Efendi* sıfatının ilmiye mensuplarını niteleyen bir sıfat olduğu göz önüne alınırsa Rızā'nın hem medrese eğitimi gördüğü, hem de devrin tanınmış bilim adamlarından dersler aldığı söylenebilir. Hangi konularda olduğu açık olarak belirtilmeyen bu eğitim Safāyí Tezkiresi'nde *ma'ārif-i bí-şümār* (sayısız bilgi), *Vekāyi'ü'l-Fudalā'*da ise *ba'de tahsílü'l-isti'dād* (yetenek, beceri kazanma eğitimi) olarak ifade edilir. Bununla, Rızā'nın çocukluk ve gençlik yıllarında Arapça (sarf ve nahv), Farsça, din, tasavvuf v.d. konularda aldığı eğitime gönderme yapıldığı söylenebilir.

Rızā mülazım olduktan sonra Rumeli'nin değişik yerlerinde görev yapmıştır. Bu görevleri arasında ilk sırasında ilk sırayı müderrislik mesleğinin aldığını görmekteyiz. Onun müderrislik yaptığına ilişkin bilgi *Vekāyi'ü'l-Fudalā'*daki : "*… devr-i medaris iderek kırk akçe medreseye mevsūl ve andan ma'zūl ...*" [18] ifadesidir. Diğer kaynaklarda müderislik yaptığına ilişkin herhangi bir kayıt mevcut değildir. Kırk akçelik medrese müderisliğinden azl edildikten sonra ne kadar süre ile boş kaldığı veya yöneticilik görevine başladığı hakkında bir bilgiye sahip değiliz. Ancak, müderrislikten sonra yönetici (kādılık, nā'iplik, mutasarrıflık) olarak değişik beldelerde görev yaptığını bilmekteyiz. Bu görev *Safāyí Tezkiresi*'nde: "*Nice menāsıb-ı celíleye mutasarrıf olup…*" cümlesinde mutasarrıflık, *Vekāyi'ü'l-Fudalā'*da ise Rumeli'nde: " *bir kaç mansıba vusul…*" bulmuş olarak memuriyet ismi belirtilmeksizin ifade edilir. Rızā hakkında bilgi veren diğer iki kaynakta bu görev kādılık olarak zikrolunur. Belíğ'de: "*Rūm kuzātından…*" [19] takdimi, *Teşrífatü'ş-Şu'arā'*da ise:

Zümre-i kādiyān-ı Rūmí'dür [20]

mısra'ı onun kādılık mesleğinden olduğunu belirtmeye yönelik ifadelerdir.

Rızā kadılık ve benzeri görevlerle uzun süre Rumeli'nin değişik yerlerinde bulunmuş, ömrünün son yıllarını ise memleketi Edirne'de (Uzunköprü) geçirmiştir. "*...ba'dehu ziyāde peyrev-i ihtiyār olmagla tekā'üd iĥtiyārıyla Uzunköprü nām kasabada me'zūn-ı bi'l-iftā olmışdur*" cümlesinde belirtildiği üzere yaşlılık döneminde emekli olup Uzunköprü'de fetvā vermede yetkili kılınmış, ölüm tarihi olan H. 1082/M. 1671 yılına kadar doğum yeri olan bu kasabada müftülük yapmıştır. *Vekāyi'ü'l-Fudalā'*da "*Biñ seksen iki ramazānında maskat-ı re's olan mahrūsa-i merkūmede rikāb-ı hümāyūnda mülāzemetde iken intikāl u 'ālem-i 'ukbāya irtihāl eyledi*" [21] cümlesinde H. 1082 yılı ramazanında doğum yerinde (*maskat-ı re's*) görev yaparken öldüğü belirtilirken, Nuhbetü'l-Āsār'da da ölüm tarihi ve yeri hakkında benzer ifadelere yer verilir. Rızā hakkında devrine yakın kaynaklardan başka yakın devir kaynaklarında

[18] Şeyhí Mehmed Efendi; *a.g.e.,* s. 668.
[19] İsmā'il Belíğ; *a.g.e.,* yk. 40a.
[20] Kaşif Yılmaz; *a.g.e.,* s. 437.
[21] Şeyhí Mehmed Efendi; *a.g.e.,* s. 668.

da bilgilere rastlanır. Özellikle yakın geçmişte yazılan ansiklopedi ve kitaplarda Rızā ve tezkiresi hakkında bilgiler mevcuttur. [22]

8.1. ESERLERİ

Rızā'nın kaynaklarda adı zikredilen eserleri şunlardır:

8.1.1. Tezkire-i Rızā: Rızā'nın elde mevcut tek eseri *Tezkire-i Rızā* veya *Rızā Tezkiresi* diye bilinen şu'ara tezkiresidir. Tezkire, sonundaki *cāmi'-i mazmūn* tamlamasının ebced hesabıyla karşılığı olan H. 1050 yılında tamamlanmış ve başındaki kasídeden anlaşılacağı üzere devrin padişahı Sultan İbrahim'e sunulmuştur. Eser önsöz yerine geçen kısa bir giriş ve iki bölüm halinde tertip edilmiştir. Rızā, *Zikr-i Eş'ar-ı Selātín-i Māziye* başlıklı birinci bölümde Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan zamanına kadar geçen süre içerisinde şiir söylemiş 10 şair padişaha, *Zikr-i Şu'arā-yı Ma'rifet-peymā* başlıklı ikinci bölümde ise yaklaşık 260 şairin biyografi ve şiir örneklerine yer vermiştir. Araştırmacılar tarafından Hasan Çelebi Tezkiresi'nin 5 yıl arayla yapılmış zeyli olarak da nitelenen eserin en belirgin özelliği, hayatta olmayan şairlerin ölüm tarihlerini vermesidir. İsmā'il Belíğ'in "*Tezkiretü'ş-şu'arā sāhibi"*[23] diyerek adını zikredip bilgi vermediği tezkiresi Rızā'nın adını günümüze ulaştıran eseridir. "*Hattā biñ tāríĥinden elli hudūdına gelince zamānında vāki'olan şu'arā-yı ma'ārif-nişānuñ eş'ārı ve āsārların tezkire taríkiyle bir encümene cem' ü telfík ü tahrír idüp hālā miyān-ı nāsda Seyyid Rızā Tezkiresi denmekle meşhūrdur*"[24] cümlesinde de belirtildiği üzere H. 1000 ile 1050 yılları arasında yetişen şairler hakkında özet bilgi verir. Tezkire hakkında geniş bilgi ve değerlendirmeler inceleme ve değerlendirme bölümlerinde sunulacaktır.

8.1.2. Dívān: Tezkiresi ile adını duyuran Rızā'nın müretteb bir dívānı olduğu hakkında bilgi veren kaynak eserlerde zikredilir. Şeyhí Mehmed Efendi'nin "*Dívān-ı eş'ār-ı belāgat-şi'ārı oldugından maadā müdevven münşe'ātı olup ve Siyer-i Veysí'ye zeyl yazmışlardır*" [25] cümlesinde varlığından söz ettiği eserin adını İsmā'il Belíğ de zikretmiş, "*Müretteb dívānından nuĥbedür*" cümlesinin ardından Dívān'ından seçtiği şiir örneklerini sunmuştur. Şairliğinin en kuvvetli delili olan dívānı hakkında bilgi vermeyen Safāyí, "*Ol 'asrıñ şu'arāsınıñ kudemāsından bir pír idi"* [26] diyerek şairliğine atıfta bulunmuş ve akabinde dívānından şiir örnekleri aktarmıştır. Kaynak eserlerin varlığından söz ettikleri dívānı günümüze dek ulaşılamayan eserleri arasındadır.

---

[22] Rızā ve tezkiresi hakkında bilgi veren araştırmacılar içerisinde Haluk İpekten ve Günay Alpay (Kut)'un yazıları önem arz eder (Bkz.: Prof. Dr. Haluk İpekten; *Türk Edebiyatının Kaynaklarından Türkçe Şu'ara Tezkireleri*, Atatürk Üni. Fen-Ed. Fak. Yay., Erzurum 1991, s. 89, 90.; Günay Alpay; "*Rızā*", İA, MEB., İstanbul 1970, C. 9, s. 727; Āgah Sırrı Levend; *Türk Edebiyatı Tarihi I (Giriş)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, TTK Yay, 3. bs., Ankara 1988, 298-301; [Dr. Haluk İpekten]-Dr. Mustafa İsen v.d.; *Şair Tezkireleri* , Grafiker Yay., 1.bs., Ankara 2002, s. 93, 94). Osman Nuri Peremci'nin *Edirne Tarihi* adlı eserinde ise şu bilgiler mevcuttur: "*Zehrimar-zade Seyyid Mehmed Efendi'dür ki Edirne'nin ma'rūf ocaklarından Zehrimar oğullarındandır. Edirne'de yetişip okumuş, müderis, sonra da kadı olmuştur. Ömrünün sonlarına doğru Uzunköprü'de müftü olmuş 1081/1672 senesinde ölmüştür. Hicri bin tarihinde 1050 tarihine kadar gelen Türk Şairlerini bir tezkirede toplamıştır.*"

[23] İsmail Belíğ; *a.g.e.,* s. 131.

[24] Muŝŝafa Safāyí Efendi: *a.g.e.,* s. 205.

[25] Şeyhí Mehmed Efendi; *a.g.e.,* s. 668.

[26] Muŝŝafa Safāyí Efendi: *a.g.e.,* s. 205.

8.1.3. Siyer-i Veysí'ye Zeyl: Rızā'nın müretteb bir dívānı ve tezkiresinden başka Veysí'nin Siyer'ine zeyl (ek) yazdığı da kaynaklarda belirtilir. Yazıldığı devirde şair ve yazarlar tarafından beğeniyle okunan *Siyer-i Veysí*'ye 17. yüzyıl yazar ve şairleri zeyiller yazmışlardır. Esere zeyl yazma kervanına katılan şair ve yazarlardan biri de Rızā'dır. Tezkiresi'nde Veysí'nin *Siyer-i Şeríf*'i hakkında övgü dolu sözler sarfedip: "*Hakka ki irtibāt u selāset andan ziyāde mümkin degüldür*" (s. 160) şeklinde görüş bildiren Rızā'nın esere zeyl yazdığı "*Dívān-ı eş'ār-ı belāgat-şi'ārı oldugından maadā müdevven münşe'ātı olup ve Siyer-i Veysí'ye zeyl yazmışlardır*" [27] cümlesinde beyan edilmiştir. *Siyer-i Veysí'ye Zeyli* de Rızā'nın ulaşılamayan eserleri arasındadır.

8.1.4. Münşe'āt: "*Dívān-ı eş'ār-ı belāgat-şi'ārı oldugından maadā müdevven münşe'ātı olup ve Siyer-i Veysí'ye zeyl yazmışlardır*" [28] cümlesinde Şeyhí Mehmed Efendi Rızā'nın Münşe'āt'ından da söz etmektedir. Rızā'nın süslü nesirle yazılmış (inşā) yazı ve mektuplarından oluştuğunu sandığımız *Münşe'āt* ta ulaşılamayan eserleri arasındadır. Elde mevcut olmadıkları için değerlendirme imkanına sahip olamadığımız *Dívān, Siyer-i Veysí'ye Zeyl ve Münşe'āt'*ın dışında, Rızā'nın Uzunköprü müftüsü iken verdiğini sandığımız fetvāları da Topkapı Sarayı Kütüphanesi'ndedir. [29]

8.2. EDEBÌ KİŞİLİĞİ

17 ve 18. yüzyıllarda yazılmış *Tezkire-i Safāyí, Teşrífatü'ş-Şu'arā*, *Vekāyi'ü'l-Fudalā* ve *Nuĥbetü'l-Āsār* gibi biyografik eserlere şair ve yazar (münşí) olarak girmeyi başaran Rızā'nın edebí kişiliği hakkında Tezkiresi ile elde mevcut sınırlı sayıdaki beyit ve şiirlerinden hareketle fikir beyanında bulunulabilir. Hayatı ve tezkiresi hakkında bilgi edinme düşüncesiyle başvurduğumuz kaynaklarda tesadüf ettiğimiz şiirleri, onun yazarlığı yanında şairliği hakkında da görüş bildirmemizi olanaklı kılmaktadır.

17. yüzyılın sayıca kalabalık yazar ve şair kadrosu içerisinde orta düzey bir yazar ve şair olan Rızā, Riyāzí ile birlikte yüzyılın önemli iki tezkiresinden birinin yazarı olarak tanınmıştır. Onun edebi çehresinin oluşmasında çocukluk ve gençlik yıllarında almış olduğu eğitimin etkisi büyük olmalıdır. Bu eğitimin mahiyeti hakkında kaynaklarda ayrıntılı bilgi olmamakla birlikte bu eğitimin bir kısmının edebiyat ve şiirle ilgili olduğu muhakkaktır. Yüzyılın şair ve yazar kadrosu içerisinde kendisine yer edinebilen, şiir meclislerine iştirak eden, yazar ve şairlerle aynı ortamlarda bulunan Rızā, bu meclislerin nimetinden azami derecede istifade etmiş olmalıdır.

Edebiyat tarihi açısından önem arzeden tezkiresi, özellikle H. 1000 ile 1050 yılları arasında yetişen şairler açısından önemli bir kaynaktır. Hasan Çelebi Tezkiresi'nden sonra geçen 16 yıllık süre içerisinde yetişen şairler hakkında verdiği bilgiler bakımından ise birinci derecede önemli kaynaktır. Tezkiresinde şairler hakkında verdiği bilgilerin kısalığı bir yandan Sebk-i Hindí'den gelen *az sözle çok şey anlatma* düşüncesini anımsatırken, diğer yandan da 17 ve 18. yüzyıllarda yazılmaya başlanan antolojik mahiyetteki tezkireleri çağrıştırır ve bu bağlamda bir geçiş dönemi tezkiresidir.

---

[27] Şeyhí Mehmed Efendi; *a.g.e.,* s. 668.
[28] Şeyhí Mehmed Efendi; *a.g.e.,* s. 668.
[29] Bürokratik engeller nedeniyle kütüphane kayıt numarasını veremediğimiz fetvalar tarafımızdan görülmüştür.

Rızā'nın edebí kişiliğinin nesir çehresini yansıtan eseri Tezkiresi'dir. İzine henüz ulaşılamamış olsa bile, onun *Siyer-i Veysí*'ye yazdığı söylenen zeyl de nesir sahasındaki yeterliliğinin işaretlerinden sayılmalıdır. Önemlerine: "*Tarih kaynakları ne kadar zengin olursa olsun. bir insan tanımamız için yeterli bilgileri hiç bir zaman içermezler. O bakımdan biyografya (yaşam öyküsü) türü görünüşünün aksine, tarihin en zor dallarından biridir. Hatta ona tarihin "gizli köşesi" demek mümkündür.*" [30] cümlesinde güzel bir ifadeyle atıfta bulunulan tezkire türü bir eser tertibine girişmekle Rızā, nesir-nazım karışık bir türde yazar (münşí) ve şair çehresini bir arada sergilemiştir. Riyāzí Tezkiresi'nden faydalanmış olsa da bu etkiyi eserine sindirmiş, bilgileri aynen aktarma yoluna gitmeyip kendi özgü bir ifadeyle sunma gayretinde olmuştur. Mūcib'in Rıza hakkındaki bazı şairlerin biyografik bilgilerinden faydalandığı, Riyāzü'ş-şu'arā'nın yanı sıra Hasan Çelebi Tezkiresin'den bir çok şair alıp kaydettiği şeklindeki görüşü gerçeği yansıtmaktan uzak, abartılı bir ifadedir. İki tezkire yazarının anlatımı farklı olduğu için şair biyografilerinde Rızā'nın Hasan Çelebi'den yararlandığı izlenimini veren benzer cümlelere rastlanmaz. Şiir örneği ise fazla değildir. Hasan Çelebi Tezkiresi ile Rızā Tezkiresi'nin karşılaştırılması sırasında göze çarpan ortak beyitler vardır. Fakat, şiir örneklerindeki benzerlik iki tezkire arasındaki etkileşime delil teşkil etmez. Rızā Tezkiresi'nde etkisi görülen eser Riyazüş-şu'aradır.

Rızā'nın nesir sahasında etkisinde kaldığı yazarlardan biri de yüzyılın inşā yazarı Veysí'dir. Veysí'nin *Siyer-i Veysí adlı eserine zeyl (ek)* yazması bu etkinin bir delili sayılabilir.

Zamanın önemli alimlerinden oan hocası Bālí-zāde Mustafa Efendi, Rızā'nın edebi çehresinin oluşmasında önemli isimlerden olmalıdır. Böyle bir hocadan mülazemet almakla bilgisini bütünleyip kültürünü artıran Rızā, Mucíb ve Yümní üzerinde de etkili olmuştur. Özellikle Mucíb, hazırladığı şuara tezkiresinde Rızā Tezkiresi'nden çokça yararlanmıştır. Tezkiresi'nin başında Rızā'yı Riyāzí ve Hasan Çelebi Tezkiresi'nden intihal ile suçlamasına rağmen [31] "*Mucíb Efendi, giriş kısmında Rıza Tezkiresi'ni incelediğini, Rıza'nın (d.?-ö. 1082/1671) Hasan Çelebi ve Riyāzí Tezkireleri'nden bazı şairleri aldığını, buna karşılık kendisinin sadece Rıza Tezkiresi'ndeki şairler arasında bir seçim yaparak eserini Riyāzí'ye (d.?-ö. 1054/1644) zeyl olarak yazdığını belirtir. Tezkire'de Riyāzí'nin eserini yazdığı 1018/1610 tarihinden sonra yazılan Rıza Tezkiresi'ndeki bazı şairler ve 1050/1640'tan sonra Mucíb'in kaleme aldığı şairler bulunmaktadır.*" [32] cümlelerinde de belirtildiği üzere Rızā Tezkiresi'nden büyük oranda aktarımda bulunarak (biyografik bilgi ve şiir şiir örneklerinde) odan etkilendiği izlenimi vermiştir.

Onun şair kişiliğinin belgelerinden biri, şairleri anlatan biyoğrafik bir eser yazmış olmasıdır. Şiirle ünsiyeti ve şairlerle sohbeti olmayan bir kişinin şair biyoğrafisi yazma girişimi ender karşılaşılacak bir durumdur. Gerek tezkiresinde şiirlere söylediği nazíreler, gerekse bir dívan tertip etmiş olması onun şair kişiliğinin delilleridir. Tezkiresinde 17. yüzyıl şairi Fehím'in "müstagní"redifli gazeli ile İlmí-i Nāzük'ün beyitlerine söylediği nazíreler onun şair kişiliğini yansıtan örneklerdir. "*Dívān-ı eş'ār-ı belāgat-şi'ārı oldugından maadā müdevven münşe'ātı olup ve Siyer-i Veysí'ye zeyl yazmışlardır*" [33] cümlesinde adı zikrolunan dívānın izine henüz

---

[30] Faruk Bilici; "*Büyük bir Şeyhülislam Ailesinin Son Halkası: Dürrí-zāde Abdullah Beyefendi*", Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan, İÜ Ed. Fak.Tarih Arş. Mrk,. Ed. Fak. Bs.evi. İst. 1991, s. 307.
[31] Mustafa Mucíb Efendi; *Tezkire,* Nūruosmâniye Ktp., NU.: 4965, yk. 287-293.
[32] [Dr. Haluk İpekten]-Dr. Mustafa İsen v.d.; *Şair Tezkireleri* , Grafiker Yay., 1.bs., Ankara 2002, s. 101.
[33] Şeyhí Mehmed Efendi; *a.g.e.,* s. 668.

rastlanmamış olsa da, İsmā'il Belig'in "*Müretteb dívānından nuĥbedür"* [34] takdimiyle dívānının Kasā'id ve Gazeliyyāt kısmından aktardığı beyitler onun şairliğini yansıtan örnek şiir parçalarıdır. Şiirindeki Türkçe kelime ve söyleyişler ise Necātí, Nef'í ve Nedím çizgisinde olduğunun izleridir:

ez-Şitā'iyye

Virdi serdí-i hevā dil şíşesine inkisār
Bāde-i zevk u tarab oldı içinde tār-mār

Zevrak-ı sahbā yem-i zevk ü safāda müsteríh
Yelkeni pír-i mugānuñ suda şimdi şerm-sār

Cāme-i sebzín degüşdürdi gül-istān u fezā
Şimdi kar yagdı kabāyile müzeyyen kūh-sār

İrdi eyyām-ı şitā düşdi sovukluk araya
İtmez oldı gül-şene feyz-i bahārı cūy-bār

ez-Gazeliyyāt

Metā'-ı nāzı ber-dūş eylese ol dil-ber-i ra'nā
Gerekdür göstere nakd-i niyāzı 'āşık-ı şeydā
...
Vücūduñ köhne köhne dāg ile gark-ı sirişk eyle
Görürsün cūy-ı eşküñ ey Rızā nílūferi yer yer [35]

Rızā'nın şair kişiliğinin oluşmasında yüzyılın Sebk-i Hindí şairi Fehím'in etkisi olduğu söylenebilir. Tezkiresinde "*Bu 'asr-ı ferĥunde-likāda tāze-gū olan şu'arā-yı zü'l-i'tibāruñ şöhret-şi'ārından olup kilk-i nādire-perdāz-ı süĥan-āferíni şehen-şāh-ı mazmūn ü ma'āníye karín ve tarz-ı eş'ār-ı dil-pezíri semend-i tab'-ı şu'arāya zemíndür*." (s. 82) cümlelerinde şiiri ve şairliği hakkında övgü dolu sözler sarfetmesinin yanında *müstagní* redifli gazeline yazdığı

Nigāh itmez dil-i zāra o mest-i nāz-ı müstagní
Cihāna gelmemişdür böyle bir mümtāz-ı müstagní

Elüñden düşmez ey şūĥ-ı cihānum cām-ı istingā
Dem olur ölür ammā 'āşık-ı ser-bāz-ı müstagní

Niçün ol gamzeler ahvālümi igmāz-ı 'ayn eyler
'Acebdür fitne-i 'ālem olan gammāz-ı müstagní

Teselsül buldı feryādum şeb ü rūz eylemem ārām
Figān ü nālemüñ āhengine her sāz-ı müstagní

[34] İsmail Belíğ; *a.g.e.*, s. 131.
[35] İsmail Belíğ; *a.g.e.*, s. 131, 132.

Tekāsül eylese sayd-ı dilüñde gamze 'ādetdür
Şikāre-gāh olur öldür Rızā şeh-bāz-ı müstagní

şeklindeki nazíre ile, *mihr u meh* redifli kasídesine yazdığı nazírenin:

Mihr ü meh kim 'ālemi seyrān iderler rūz u şeb
Nakş idüp engíz-i dünyāya gülerler rūz u şeb

Çerh-i lu'bet-bāzı seyr it beyze-i mihr ü mehi
Ḫayme-i gerdūn-ı dūndan žāhir eylerler rūz u şeb [36]

beyitleri Rıza'nın zamanında değer verilen bir şair olduğunu düşündüren örneklerdir.

Rıza'nın şair kişiliği, güzel şiirleri ayırt edip onlara değer vermesini beraberinde getirmiş, eserine güzel şiir örnekleri almasına zemin hazırlamıştır. Tezkiresi'nde zayıf şiir örneklerine rastlansa da genellikle şiir seçiminde titiz davrandığı,

---

Halk içinde mü teher bir nesne yok devlet gibi
Olmaya devlet cihānda bir nefes sıhhat gibi

Rindler bezminde sākí bir 'aceb nām eyledi
Mescidüñ kandilini mey-hānede cām eyledi"
(Muhibbí)

Ele cām olsa dünyāyı ser-ā-ser seyr idermiş Cem
Ben alsam destüme ammā görünmez çeşmüme 'ālem (Hāletí)

Şāh-ı istignā sipāhum ben Fehímā çarh-dūn
Havfıla bir dürlü va'z-ı dil-nevāz eyler baña
(Fehím)

Virmeyelden tūtiyā-yı hāk-i payinden nasíb
Ağlayu ağlayu bir kalmışdurur çeşm- rakíb (Vālihí)

Yalıñız sanma cemālüñ görmeğe can muntazır
Gel kadem rencide eyle cümle yārān muntazır (Sebātí)

Var mı bir ruhsāre kim hatt-ı siyeh- fām olmaya
Devr içinde kangı gün gördük ki ahşam olmaya (Cināní)

Göñül zülf-i dil-āvízüñden özge bir vatan bilmez
O murg-ı rişte –ber-pā-zāde gül-geşt-i çemen bilmez (Zamírí)

beyitlerinde görüleceği üzere okuyucunun zevkini okşayan şiir parçalarına yer verdiği söylenebilir.

---

[36] Şeyhí Mehmed Efendi; *a.g.e.,* s. 668.

8.3. RIZĀ'NIN ŞİİRE VE ŞAİRE DAİR GÖRÜŞLERİ

Rızā, Tezkire'de şairlerin hemen hepsi hakkında iyimser bir tavır takınmış, olumlu sözler söylemiştir. Bazı şairlerin farklı tabiatları ve mizaçları hakkında bilgi vermekte tereddüt etmeyen yazarın, şiirleri değerlendirmede, şairleri dile tasarruf, bilgi ve yeteneğe göre titiz bir sınıflamaya tabi tutmayışı dikkat çekicidir.

Eserinin başında: "*Zírā gürūh-ı şu'arāya vukūf muhāl oldugından mā'adā nice yārān-ı bā-safā ve nice hullān-ı bā-vefā sakāmet-i tab'ını fehme kādir degül iken kendüye bir maĥlası isnād ve elbette şā'irem deyü feryād ider. Bu fakír-i keşirü't-taksír ise müteşā'irleri matrūh u merdūd idüp bu ceríde-i muĥtasar u müfídeye tedĥíl ü tahrír itmemek üzre karār virmişemdür. Öyle olsa bu tā'ife beni siper-i şemşír-i zebān ve tu'me-i tíg-i hezeyān itmekden hāli degüllerdür. Ne çāre kazāya rızā virmeden gayra mecāl muhāldür.*" (s.40) diyerek birkaç beyit yazıp kendine bir mahlas edinip şair geçinen, ama şairlik vasfı olmayan kişileri (müteşā'irleri) tezkireye dahil etmeyeceğini söyler. Benzer görüşlere Latífí Tezkiresi'nde daha geniş yer verildiğini ve aynı durumdan Latífí'nin de şikayetçi olduğunu: "*Egerçi zemānede şā'ir ü müteşā'ir fark olınmayup ve ehl olanlar nā-ehlden imtiyāz u rüchān bulmayup fenn-i şi'r ü 'arūzun 'ırzı bozulmışdur ve meydān-ı sühan lāf-zen ü yāve-gūy u düzd-i bí-müzdle tolmışdur. Niceleri da'vā-yı şi'rle nice defter ü dívān karalamış ammā bir ma'nā-yı ĥāssa mālik olamamışdur*" [37] şeklindeki ifadede görmekteyiz. Latífí bu konudaki düşüncelerini sahifelerce ve detaylarına girerek açıklar.

Rızā böyle bir fikir beyan etmesine karşı eserinde bir tek şairin şiiri hakkında bile olumsuz görüş bildirmemiştir. Bir çok şair için "*ĥūb eş'ārı ve mergub güftārı vardur*", "*eş'ārı la-nazír ve güftārı dil-pezírdür*", "*eş'ārı muĥayyel ve güftārı bí-bedeldür*" gibi benzeri takdir ifadeleri kullanarak olumlu düşüncelerini aktarır. Hatta Bahāyí (Küfrí) mahlaslı şairin hezliyatından seçtiği beytin takdimindeki "*... berāy-ı ta'accüb nüvişte*" (s.59) ifadesinde bile olumsuz ve tenkitçi bir tutum sergilediği söylenemez. Bu ifadelerin yanında bazı şairleri hakkında "*tarz-ı 'acíb eşarı ve tavr-ı garíb güftārı vardur*" şeklinde görüş beyan ettiği görülür. Yazarın bununla neyi kasdettiğini anlamak oldukça güçtür. Diğer şairlerden farklı bir ifade tarzına sahip olduğunu söylemiş olabilir. Tezkire'de bu sözlerle tavsif ettiği şairlere Nihālí ve Ferídí'yi örnek verebiliriz.

Adı fazla duyulmamış Husūsí'nin şiiri hakkında: "*Ma'nā-i eş'ār-āb-dārı āb-ı hayātdur ki bir kimesne içmek müyesser ve fezā-yı mazmūn-ı dürer-bārı sahrā-yı hey-hātdur ki irişmek mutasavver degüldür. Semend-i nažm-ı dil-güşāsı esb-i tāzí gibi çāpük ve kelimāt-ı bi-hem-tāsı Lisān-ı 'Arabí ve Yunaní gibi nāzük olup eş'ārında olan zebān-ı tāze devr-i Ādem' den ber-i işidilmiş ve kelimāt-ı sihr-şi'ārında olan ĥayālat-ı mümtāze 'asr-ı Mūsā'dan beri görilmiş degüldür.*" (s.98) şeklinde övgü dolu sözler sarfetmesi, benzer övgüyü bazen ünlü ve yetenekli şairler için bile yapmaması şairler arasında titiz bir tasnife gitmediği izlenimi verir. Gerçi Nef'í için sarfolunan: "*Kasā'id-i ma'āní-endāzında olan her ma'nā-yı cāme-zíb libās-ı fāĥire-i hüsn-i edāyla likā'ül –mahbūb ve gazeliyyāt-ı sihr-sāzında olan her mazmūn-ı dil-fíríb sūret-i ferĥunde-likāyla şifā'ü'l-kulūbdur.*" (s.118, 119) cümlesi de gerçek bir değerlendirme sayılabilecek örneklerdir. Ancak Husūsí gibi Sabrí mahlaslı şair de: " *...mekkāre-i kilk-i dil-pezíri her mazmūn-ı bí-nažíri ne sūrete dilerse koymaga ve erganūn-ı nagmāt-ı gürîz-gāh-ı tab'-*

[37] Yrd. Doç. Dr. Rıdvan; *Latífí, Tezkiretü's-Şu'arā ve Tabsıratu'n-Nuzamā (İnceleme-Metin)*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara 2000, s.101.

Bazı şiirlere nazíre yazarak, bazıları hakkında da "*Hakkā ki ıskāt vechi üzre bundan a'lā taríĥ-i zíbā olmaz*" (Hüsāmí, s.99) gibi ve benzeri ifadelerle beğenisini açıkça belli etmiştir. Bu ~~iyimser bakışı şairler için de takınmış,~~ *şā'ir-i şöhret-şi'ār, şā'ir-i nām-dār, şā'ir-i muĥteri', şā'ir-i muĥter' ve netā'ic-i asl u fer', şu'arā-yı zü'l-i'tibārdan*" v.b. ifadeleri de şairleri tavsifen zikretmiştir. Rızā'nın şairler hakkındaki görüşlerinin şiir değerlendirmelerinden daha dikkatli olduğunu söylemek mümkündür. Şiire yeni başlayan ve gelecek vaad eden şairleri "*nev-heves* ve *nev-žuhūr*" olarak niteleyen Rızā, yeni çığır açan, şiire yeni bir söyleyiş getirenleri de *tāze-gū* ve *zebān-ı tāze* (yeni söyleyiş getiren, taze dilli) olarak görür. *Nev-heves* ve *nev-žuhūr* olarak nitelenen şairlere: Meylí ('Alí Çelebi), Naĥlí, Rāmi, Ragbí, Şefí' örnek gösterilebilir. Şiire yenilik getiren *tāze-gū* ve *şā'ir-i muhter'* sıfatlarını haiz şairlere ise; Mežākí, Nef'í, Nā'ilí, Nažmí, Vahyí, Velí, Rıfkí, Sezāyí, Şehrí'yi örnek olarak zikretmek mümkündür. Şiiri birinci derecede uğraş olarak aşgılamayan şairler için kullanıldığını sandığımız ve Tezkire'deki örneklerinden de böyle bir anlam çıkan " … *şi'rle daĥı ser ü kārı var-ıdı*" ve "… *şi'rle daĥı āzmāyiş-i tab'-ı nām-dār iderler idi*" ifadeleriyle sunulan şairlere Nāmí, Nüvídí, Şināsí, Sa'ded-dín Efendi örnek gösterilebilir.

Rızā'nın bu değerlendirmelerin yanında, tek tek şairler için daha özel tavsiflere gittiği de görülür: "*Fenn-i şi'rde tek ü pūsı olup şu'arānuñ nādire-gūsı idi*" cümlesinde Şerífí'yi (s. 147) yeni arayışlar peşinde koşan ve özgün söyleyişli olarak nitelemesi, Iydí'yi Farsça ve Türkçe eşsiz güzellikte şiirleriyle anması (*Fārsí ve Türkí bi-hem-tā eş'ārı vardur, s. 102*), Acem şairi 'Ankā'nın *Rūmí-yāne* şiirine dikkat çekmesi (*'Acem iken Rūmí-yāne eş'ārı ve şā'ir-āne güftārı vardur, s. 54*) söz konusu tanıtım tarzına örnek teşkil ederler. Zamírí'nin beyitleri hakkındaki "*eş'ārı şūh u şírín oldugı bu iki beyt-i belāgat-karínden nümū-dārdur*" (s. 162) sözleri ile Fikrí'nin şiiri hakkındaki "*Üstād-āne eş'ārı ve şā'ir-āne güftārı vardur*" (s. 85) ifadesi Tezkire'deki övgü içerikli diğer takdim örnekleridir.

8.4. RIZA TEZKİRESİ'NİN KAYNAKLARI

Rızā, eserini yazarken sağlığına yetişemediği şairleri ya onları tanıyan büyüklerinden dinleyerek, ya da kendisinden önce yazılmış tezkirelerden yararlanıp yazmıştır. Özellikle, sağlığına yetişemediği şairleri kendinden önce yazılmış tezkirelerden yararlanarak yazdığı güçlü bir olasılıktır. Onun bazı şairler hakkındaki bilgi ve şiir örneklerini Hasan Çelebi ve Riyāzí Tezkireleri'nden aldığını söyleyen kaynaklar vardır. Ancak, -daha önce de beliritldiği üzere- iki tezkire yazarının anlatım biçimi farklı olduğu için şair biyografilerinde Rızā'nın Hasan Çelebi'den yararlandığı izlenimini veren benzer cümlelere rastlanmaz. Şiir örneği ise yok denecek kadar azdır. Hasan Çelebi Tezkiresi ile Rızā Tezkiresi'nin karşılaştırılması sırasında göze çarpan ortak beyitler vardır. Fakat, şiir örneklerindeki benzerlik iki tezkire arasındaki etkileşime delil oluşturmaz. Rızā Tezkiresi'nde etkisi görülen eser Riyazüş-şu'aradır.

Rızā'nın, eserini hazırlarken Riyāzü'ş-Şu'arā'dan etkilendiği yolundaki düşüncemiz, bazı şairlerin biyografilerinin benzer oluşundan kaynaklanır. Abdullah'ın tanıtımı Riyāzí 'de: " *'Abdullah Efendi Bergama'dandur. Kızılca Hayreddín oğlı ile şöhret-şi'ardur. 'Atā-ullah Efendi'den nā'il-i şeref-i mülāzemet olup ba'z-ı bilādda meşned-nişín-i hükūmet olmış-ıdı*" [38]

[38] Riyāzí Mehmed; *Riyāzü'ş-Şu'arā,* Süleymāniye Ktp., Lala İsmā'il, No.: 314

şeklinde iken, Rızā Tezkiresi'nde "*Bergamalı Hayreddín-zade Çelebi'dür. Mevleviyetle ba'z-ı bilādda nişín-i hükūmet olmış-ıdı*" (s. 50) ifadesiyle kısaltılmış bir halde sunulmuştur. Rızā Tezkiresi'nde şairden örnek olarak verilen beyit de, Riyāzí' nin verdiği şiir örnekleri arasındadır. Şair Ĥüsrev Riyāzü'ş-Şu'arā'da "*Hüsrev, İstanbulí'dür. Deli Ĥüsrev dimekle şöhret-şi'ārdur. (...) Ba'z-ı meşāyıha ĥizmet idüp galebe-i vecd-i hālile 'aklına ihtilāl gelmişdi. Bā ín cümle nažmı şā'ir-āne ve mahsūd-ı her-merdüm-i ferzānedür. (57a).*" cümleleriyle tanıtılırken, Rızā Tezkiresi'nde ise :"*İstanbulí Ĥüsrev-i Dívāne'dür. Ba'zı meşāyıĥa ĥizmet idüp 'ākıbet galebe-i vecd ü hālle a'klına iĥtilāl gelüp mezhebini azıtmışdı dirler...*" (s. 101) ifadesiyle benzer bir tanıtıma tabi tutulmuş, verilen şiir örneği de Riyāzü'ş-Şu'arā'dan alınmıştır. Hākānī Riyāzü'ş-Şu'arā'da: "*Vezír-i a'žam Āyās Pāşā aĥfādından İstanbulí Mehmed Aga'dur. Müteferrika iken sancak begi olmışdı. Bir mír-i dívān-ı suhen-dānídür ki sikke-i nažm-ı revānı reşk-endāz-ı hezār ĥākānídür. Müretteb dívānı vardur.*" (57 a) cümleleriyle, Rızā Tezkiresi'nde ise:" *Merhūm Ayas Pāşā ahfādından İstanbulí Mehmed Aga'dur. Mír-i Mírān iklím-i süĥan olup müretteb-i dívān itmişdür ve hilye-i Resūl'ü nažm idüp ĥaylí revnak virmişdür. Şā'ir-i selís-tab'dur. Bu beyt-i latíf tasarruf-ı zihn-i şerífidür*" (s. 89) şeklinde tanıtılır. Tígí, Riyāzü'ş-Şu'arā'da: " *... sipāhí Mehmed Beg'dür. Semend-tab'-ı çālāk ü şemşír-i zebānla 'arsa-i belāgat u beyāndur. Bu eş'ār anuñdur (43b)*" ifadesiyle, Rızā Tezkiresi'nde ise: "*Edirneví sipāhí Mehmed Beg'dür. Şā'ir-i meşhūr ve nāzım-ı ma'mūr olup semend-tab'-ı çālāk ü şemşír-i zebānla 'arsa-i ma'āníün şeh-süvār-ı bí-bāki idi. Tab'ı taĥmís ü tesdíse begāyet çespān idi*" (s.155) gibi benzer biçimde tanıtılır. Verilen örnek beyitlerden biri de her iki tezkirede ortaktır.

Adı geçen şairlerden başka Sā'í, Bekāyí, Ĥākānī ve diğer bazı şairlerde, Rızā'nın kendisinden 39 yıl önce tezkire yazmış olan Riyāzí'nin eserinden faydalandığı anlaşılır. Bizi bu düşünceye sevkeden nedenlerden biri, her iki tezkirenin de iki bölüm halinde tertip edilmiş olmasıdır. Riyāzü'ş-Şu'arā *Ravza* adı verilen iki bölümden oluşurken iki bölümden oluşan Rızā Tezkiresi'nde bölümlere her hangi bir ad verilmemiştir. Riyāzü'ş-Şu'arā'da birinci bölüm 8 şair sultana ayrılmış olup, ikinci ravza'da şairlerin haltercümeleri ve şiirlerinden örnekler sunulmuştur. Rızā Tezkiresi'nde de *Zikr-i Eş'ar-ı Selātín-i Māziye* başlıklı birinci 10 şair sultana, *Zikr-i Şu'arā-yı Ma'rifet-Peymā* başlıklı ikinci bölüm ise şairlere ayrılmıştır. Bu tertip tarzı Rızā'nın eserin tertip tarzında Riyāzü'ş-Şu'arā'dan esinlendiği izlenimi vermektedir.

8.5. RIZĀ TEZKİRESİ'NİN ETKİLERİ

Rızā Tezkiresi, kendisinden sonra yazılmış olan tezkireler üzerinde etkili olmuştur. Yümní[39] ve Mucíb tezkirelerini yazarken, Rızā Tezkiresi'nden faydalanmışlardır. Özellikle Mustafā Mucíb Rıza Tezkiresi'nden çok faydalanan bir tezkire yazarıdır. Eserinin başında: "*Sultānum! Cisr-i Ergene'de me'zūn-ı bi'l-iftā olan Mevlānā E's-Seyyid Rızā Efendi Merhūm evā'il-i hālinde tezkiretü'ş-şu'arā imlāsı kaydına düşüp sā'ir tezkiretü'ş-şu'arā gibi evvelā selātín-i 'Osmāniye'den i'cād-ı şi're kudreti olan mülūk-ı 'ižāmı ba'dehu hurūf-ı teheccí üzere şu'arā-yı enāmı tahrír idüp biñ tāríĥinden soñra 'āzim-i 'ālem-i 'ukbā olan erbāb-ı ma'ārifi yazmagı iltizām itmekle merhūm Hınālı-zāde Hasan Çelebi Tezkiresi'nde ve Riyāzí Tezkiresi'nde ahvāli tafsíl olınan şu'arādan çok kimesne kayd itmekle kayda uğrayıp ekserí müstedrek ber-kaziyye olmış. Bu fakír-i nā-şikíb Muszafā Mucíb eseri nāzük mütāla'a idüp bu mezkūr olan tezkirelerde müsbet olmayan esāmíyi tastír ile mā-'adāsın endāĥte-i peygūle-i*

[39] Yümní; *Tezkire,* Millet Ktp., AE Tarih, No.: 780.

tegāfül idüp bu varak-pāre-i güm-nām ile mestūr olan şu'arā-yı be-nāmı Tezkire-i Riyāzí'de mütevārí-i perde-i sahífe olan nām-dārlara zeyl-nişín itmeye meyl ve bu evrākı ol Tezkíre-i celíleye zeyl eyledüm" [40] diyen Mustafā Mucíb, Rızā Tezkiresi'nden çok faydalanmıştır. Mucíb'in faydalandıkları şairler sultan IV. Murād, Es'ad-ı Selānikí Edāyí, Ebül-hayr, Āzerí, Emíní Ünsí, Bākí, Bahāyí, Bahşí, Pendí, Bezmí, Beyāní, Sebātí, Cevrí ve hemen hemen Tezkire'de yer alan diğer bütün şairler, onların haltercümeleri ve şiir örnekleridir. Diyebiliriz ki Mucíb, Rızā'yı Riyāzí ve Hasan Çelebi Tezkireleri'nden bir çok şair almakla sultana şikāyet ederken, kendisi Riyāzí Tezkiresi'ne zeyl yazma adına Rızā Tezkiresi'ni kopya etmiştir. O'nun Rızā Tezkiresi'nden faydalandığını gösteren bir kaç biyografi ve şiir örneği aşağıdadır:

1) Ebü'l-ĥayr: *(Rızā'da) " Şāmídür. Ticāretle vilāyet-i Rûm'a gelüp yine diyārına gitmişdür. Eş'ārı pindārí mertebesinde degüldür. Bu beyt anuñdur:*

Beyt

Ebü'l-ĥayr'a iderse luf u ihsān
Ebü'l-ĥayrāt olur ol şāh-ı ĥubān (s. 75)

1) Ebü'l-ĥayr: (Mucíb'de) Şāmí'dür. Ticāretle Rūm'a gelüp eş'ārı pindārínden dūndur.

Şi'r-i ū:

Ebü'l-ĥayr'a iderse lutf u ihsān
Ebü'l-ĥayrāt olur ol şāh-ı ĥūbān

2) Āzerí: *(Rızā'da) Istabl-ı Āmire ĥuddāmından Edirneví Bostān-zāde İbrāhím Çelebi'dür. Muhammediye-i Edirne Dih-bāzār-sitānında dolablı sahhāf ve ĥaylí leffāf kimesnedür. Şu'arā-yı selefüñ dívān mecmū'alarına bakmış ve nice kütüb-i nefise eline girmiş çıkmışdur. Eş'ārı mālí olup ĥayālden ĥālí degüldür. Bu ebyāt-ı bí-hem-tā zāde-i tab'-ı dil-güşālarıdur:*

Şi'r

Şöyle bārikdür ĥayālüm kim
Çeng-i Nāhíde tār-ı ma'nādur

Şír-i Düldül-süvārdur tab'um
Kalemüm Zü'l-fekār-ı ma'nādur

Dil-i deryā-misālüm Āzeriyā
Lücce-ríz-i kenār-ı ma'nādur (s. 58, 59)

2) Āzerí: (Mucíb'de) Istabl-ı Āmire huddāmından Edirneví Bostān-zāde İbrāhím Çelebi'dür. Eş'ārı mālí olup hayālden hlí degüldür. Bu ebyāt-ı bí-hem-tā zāde-i tab'-ı dil-güşālarıdur:

Şi'r

[40] Mustafā Mucíb Efendi; *Tezkire*, İÜ Ktp. TY No: 3913, yk.

Şöyle bārikdür ĥayālüm kim
Çeng-i Nāhíde tār-ı ma‘nādur

Şír-i Düldül-süvārdur tab‘um
Kalemüm Zü’l-fekār-ı ma‘nādur

Dil-i deryā-misālüm Āzeriyā
Lücce-ríz-i kenār-ı ma‘nādur

***3) Hilmí**: (Rızā’da) İnebolı’lı ‘Alí Çelebi’dür. Zümre-i kuzāt-ı sencíde-sıfātdandur. Bu beyt-i ra‘nā zāde-i tab‘-ı zibāsıdur:*

Beyt

Yāri kapduk seyre çıkduk tuymadi agyār-ı dūn
Bir safā itdük efendi ‘ömr ugurladuk bugün

Biñ üçde Belgrad’da fevt oldı. (s. 98)

3) Hilmí: (Mucib’de) İnebolı’lı ‘Alí Çelebi’dür. Zümre-i kuzāt-ı sencíde-sıfātdandur.

Şir-i Ū

Yāri kapduk seyre çıkduk tuymadi agyār-ı dūn
Bir safā itdük efendi ‘ömr ugurladuk bugün

Biñ on üçde Belgrad’da fevt oldı.

8.6. TEZKİRE’NİN DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ

Rızā Tezkiresi dönemine göre ılımlı ve anlaşılır bir dille yazılmıştır. Kendisinden önce yazılmış Hasan Çelebi Tezkiresi’nin ve 17. yüzyılda *Sebk-i Hindí* etkisiyle ağırlaşan dönemin ağır nesir dili göz önüne alındığında Rızā Tezkiresi’nin devrine göre ılımlı dili kendiliğinden anlaşılır. Çağdaşı Veysí ve Nergisí’nin ağır üslubu yanında uzun, zincirleme tamlamalara fazla yer vermeyen Rızā Tezkiresi devir okuyucusu tarafından anlaşılır bir eser olarak nitelenebilir.

Şairleri tanıtıcı cümlelerde Arapça-Farsça kelime ve tamlamalara yer verilmekle birlikte bunlar hem kalıplaşmış ifadelerdir, hem de anlaşılır mahiyettedirler. Az sayıda şairin tanıtımında inşa örneği bir takdime gidilmesine rağmen bu tarz tanıtımlar fazla değildir. Şair sultanların takdiminde bile ağır bir dil kullanmayan Rızā az sayıdaki üst düzey devlet ve din görevlisi (kazasker, şeyhülislām v.b.) ile bir kaç ünlü şairi inşa örneği cümlelerle takdim yoluna gitmiştir. Biyografisinden, Rızā’nın yardımlarını gördüğü ve iki kez Rumeli kazaskerliği yaptığı anlaşılan Sa‘íd hakkındaki “ *‘İlm ü fazílet ile ārāste ve kemāl ü ma‘rifet ile pírāste olup iki def‘a der-geh-i sadr-ı Rūm vücūd-ı şerí̄f-i bí-hem-tā vü zāt-ı latíf-i pür-seĥā vü keremleriyle müşerref olur. Hakkā ki tarz-ı ‘Osmāní peydā ve tavr-ı sultāní hüveydā olaldan o sadr-ı şeref-fezāda vücūd-ı şerí̄fi gibi memdūhü’l-ĥısāl ve zāt-ı münífi gibi mahmūdü’l-fi‘āl murabba‘-nişín-i sadr-ı ‘ālí-kadr olmamışdur. (...) ‘Ale’l-ĥusūs bu fakír-i efgende ihsān u lutflarından şermende ve bí-*

Tezkire'de görülen belirgin üslup özelliği, hemen her şairin tanıtımında seci'li ifadelere başvurulmuş olmasıdır. Seci'li anlatım tarzının mürettep dívān sahibi Rızā'nın şair kimliği ile de ilgili olduğu ve şair yanını nesre taşıdığı söylenebilir. İslām ülkelerinin edebiyatlarına Kur'ān'dan yansıyan ve Türk edebiyatı'nda özellikle 15. yüzyıldan itibaren görülmeğe başlanan seci'li anlatım nesre şiirsel bir hava katmıştır. Asıl süslü nesrin öğesi olmakla birlikte orta nesirde de başvurulan seci' sonraki devirlerde giderek yaygınlaşmış ve anlamı gölgelemediği oranda doğal karşılanmıştır. Tezkire'de şiirlerin takdiminde başvurulan " ... *eş'ārı ĥūb ve güftārı mergūb vücūd-ı mahbūbü'l-kulūb idi*" (Sebātí, s. 139) " ...*kasā'idi bisyār u bí-bedel ve gazeliyyātı bi-şümār u muĥayyeldür*" (Nādirí, s. 115), *"... seyyid-i sahíhü'n-neseb sāhíbü'l-ĥulk ve'l-edeb erbāb-ı 'irfānuñ ser-bülendi Yavuz-zāde Mustafā Çelebi Efendi'dür. Erbāb-ı ma'rifetden sāhib-fazílet maĥdūm-ı 'ālí-fıtnatdur*" (Ālí, s. 51) ve Rif'atí vasfındaki: *"... semend-i belāgat u beyān ile 'arsa-i ma'āníde cilve-sāz ve bu iki ceríde-i mufassal u meşrūhaları mertebe-i i'cāzdadur*" (s. 129) cümlelerinde Rızā'nın seci'li ifadeleri tercih ettiğini görülür.

Tezkire'de hayatta olmayan padişah adları rahmet ifadeleri ve hayır dualarla anılırken yüksek devlet görevlileri ve ünlü şairler hakkında da bu tarz ifadelere başvurulmuştur. Devrin padişahını *ĥalledet ĥilāfethu* (Allah Onun halifeliğini daim eylesin) ve *ĥalled-Allah* (Allah daim ve baki eylesin) dua cümleleriyle sunarken, ebediyete intikāl etmiş padişahlarla yüksek makam sahiplerini "*merhūm u magfūr-leh, merhūm, 'aleyh-i rahmetü'l-Bārí*, *'aleyhü'r-rahmetuhu ve'l- gufrān,…*" (Sultan I. Ahmed ve Nef'í için) v.b. dua ve rahmet ifadeleriyle anmıştır. Bu dua ve rahmet ifadelerinden başka "*ilā yevminā hazā*, *e'l-minnetü li-llāh*, *bi-hamd-illah*, *hamdü li-llah*" " *yed-be-yed*, *merreten ba'de āĥiri*" gibi Arapça āyet ve söz iktibaslarına başvurulmuştur.

Yaşayan ve ölmüş şairler hakkındaki ifadelerde göze çarpan dil özelliklerinden biri de, ölmüş olanların *imek* cevheri fiilinin görülen geçmiş zaman kipi ile tanıtım yoluna gidilmesidir. "… *olmış-ıdı*","… *iderler idi*" örneklerinde görüldüğü gibi geniş zamanın hikāyesi veya rivāyetin hikāyesi olan bu ifadelerle anlatılan şairlerin hayatta olmadığını anlamak mümkündür.

Yaşayan şairler ise geniş zamanın üçüncü tekil şahıs bildirme ekiyle (*-dur, -dür*) belirtilmişlerdir. Bir kısmının tanıtımında zaman belirten *hālā* edatının kullanıldığı da

görülmektedir. (*Hālā* bu ‘asrla muasırdur), *hālā* edatının yanı sıra, kendinden önce gelen aynı mahlası veya şiir örneğini ayırt etmek amacıyla *daĥı* edatının da sık kullanıldığı görülür .

Tanıtımda görülen dil özelliklerinden biri memleket isimlerinin sonuna Farsça nisbet “-í” sinin getirilerek şairlerin memleketlerini belirten bir sıfatla sunulmasıdır. Burūseví, İstanbulí, Koneví v.b. sıfatlarla sunumun yanında bazı şairlerin de memleket adının sonuna Türkçe ayrılma hāli “*-dan, -den*” (Yanbolı’dan, s.) veya sıfat yapım eki “*-lı, -li*” (Gelibolı’lı, ‘Alí, s.) getirilerek tanıtıldığı görülür.

8.7. TEZKİRE’NİN TÜRKİYE KÜTÜPHANELERİNDEKİ YAZMA NÜSHALARI

Rızā Tezkiresi’nin dördü İstanbul kütüphanelerinde olmak üzere beş yazma nüshası mevcuttur. Bu yazmalar

1) Millet Kütüphanesi, Ali Emiri (AE) Tarih, no: 764
2) Süleymaniye Kütüphanesi, Aşir Efendi, no.: 243
3) Köprülü Kütüphanesi, Asım Bey, no.: 387
4) İstanbul Üniversitesi (İÜ) Kütüphanesi, Türkçe yazmalar (TY) no.: 2563

Edirne Selimiye Kütüphanesi (eksik) no.: 2110’da kayıtlıdırlar. Yazmalar içerisinde en hacimli olanı, 256 şairi bünyesinde barındıran Millet Kütüphanesi, Ali Emiri (AE) Tarih numara 764’te kayıtlı nüshadır.

9. SONUÇ

Sonuç olarak tezkireyi birkaç paragrafta özetleyerek şunları söyleyebiliriz: Rızā Tezkiresi 16. yüzyılın kapsamlı tezkireleri ile 17. yüzyıldan itibaren yazılmaya başlanan ve 18. yüzyılda sayıları artan antolojik mahiyetteki tezkireler arasında bir geçiş dönemi tezkiresidir. Riyāzí’nin eseri Riyāzü’ş-şu‘arā ile birlikte 17. yüzyılın önemli iki tezkiresinden biri olup, Hicri 1000 ile 1050 yılları arasında yaşamış ve ölmüş bulunan şairler için başvurulabilecek önemli bir kaynak durumundadır.

Rızā Tezkiresi giriş mahiyetinde kısa bir bölümden sonra şairlerin hal tercümeleri ve şiir örneklerine yer verilen iki ana bölüm ve bir hatimeden meydana gelir. Tezkire’de gerek sultan şairler bölümü, gerekse şairler bölümüne Rızā ne bir isim ne de numara vermiştir. Sehí, Latífí, Riyāzí v.d. tezkirecilerin eserlerindeki gibi *tabaka, behişt, ravza, meclis* gibi adlarla anılmayan bölümlerin başlangıcı *Źikr-i Eş‘ar-ı Selāšín-i Māżiye* ve *Źikr-i Şu‘arā-yı Ma‘rifet-Peymā* takdimlerinden anlaşılır.

Eserin başındaki kısa giriş kısmında Rızā “*teźkiretüş-şu‘arā imlāsı ḳaydına mübtelā*” olduğunu belirttikten sonra on beyitlik bir medhiye ile devrin padişahı İbrahim’i övüp ömrü ve saltanatı için hayır duada bulunur. Bu övgüden, eserin Sultan İbrahim’e sunulduğu anlaşılır. Daha sonra şuara tezkiresi yazmakla bazı kimselerin düşmanlığını kazanacağını, ama bunu göze aldığını, şair geçinenleri (müteşairleri) eserine almayacağını “*Zírā gürūh-ı şu‘arāya vuḳūf muġāl oldugından mā‘adā nice yārān-ı bā-ŝafā ve nice ĥullān-ı bā-vefā saḳāmet-i tab‘ını fehme ḳādir degül iken kendüye bir maĥlaŝı isnād ve elbette şā‘irem deyü feryād ider. Bu faḳír-i keśirü’t-taḳŝír ise müteşā‘irleri mašrūh u merdūd idüp bu ceríde-i muĥtaŝar u müfídeye tedĥíl ü taġrír itmemek üzre ḳarār virmişemdür. Öyle olsa bu šā’ife beni siper-i şemşír-i zebān ve šu‘me-i tíġ-i hezeyān itmekden ġāli degüllerdür. Ne çāre ḳażāya rıżā virmeden ġayra mecāl muġāldür*” (s. 40) ifadesinde dile getirir.

Bu kısa girişten sonra *Źikr-i Eş'ar-ı Selāšín-i Māżiye* başlıklı *sultan şairler* bölümüne geçilir. Bu bölümde Rızā kuruluşundan yaşadığı devre kadar saltanat sürmüş Osmanlı sultanlarından şiir söyleyen on sultanın [41] yaşamöyküleri, icraatları, saltanat süreleri ve şiirlerinden örneklere yer verir. Bölümde yer alan sultanlar ve mahlasları sırasıyla 1) II. Murad (Ebü'l-Ĥayrāt), 2) Sultan II. Mehmed ('Avní), 3) Sultan II. Bayezid ('Adlí) 4) Sultan I. Selim (Selímí), 5) Sultan Süleyman (Muġibbí), 6) Sultan II. Selim (Selímí), 7) Sultan III. Murad (Murādí), 8) Sultan III. Mehmed ('Adlí), 9) Sultan I. Ahmed (Baĥtí) ve 10) Sultan IV. Murad (Murādí)'dır.

Şair sultanlar bölümünden sonra gelen ikinci bölüm, Tezkire'nin en önemli kısmıdır. *Źikr-i Şu'arā-yı Ma'rifet-Peymā* başlıklı bu bölümde alfabe sırasıyla 259 şairin biyografileri (hāl tercümeleri) ve şiir örneklerine yer verilir. Biyografilerinin genellikle kısa, şiir örneklerinin de az olduğu bu bölümde tanıtılan 259 şair *Es'ad Efendi* ile başlayıp *Yahyā* ile sona erer.

Şairlerin tanıtıldığı ikinci bölümden sonra eserin bitirildiği *Ĥātime* kısmına geçilir. Farklı nüshalarda *Ĥātime* veya *Ĥātimetü'l-kitāb* başlığıyla belirtilen bu kısım kısa olup eserin tamamlanışını beyan eden bir bitiş mahiyetindedir. "*Pes bu ceríde-i muĥtaŝar u müfíde 'avn-ı Ĥudā-yı Müte'āl ve lušf-ı Bí-çūn-ı Źü'l-celāl ile itmām u encāma irişdi*" (s. 164) diyerek eserin tamamladığını belirten yazar, bölümün sonunda "*Cāmi-i mazmūn*" tamlamasında eserin bitişine ebced hesabıyla tārih düşürür *(H. 1050)*.

Rızā Tezkiresi, İkdam Matbaası sahibi Ahmed Cevdet tarafından H.1316 / M.1900 yılında basılmıştır. Bu matbu nüshada 179 şaire yer verilmiştir. Prof. Dr. Haluk İpekten, basma nüshanın Süleymaniye kütüphanesi Aşir Efendi Bölümü 243 numarada kayıtlı yazma esas alınarak hazırlandığını söyler.[42] Ancak, basma nüshada bulunup Süleymāniye nüshasında bulunmayan *Ālí, Bahayí* ve *Beyāní* mahlaslı şairlerin yanı sıra basma nüshada bulunup yazmaların hiçbirinde bulunmayan *Küncí* mahlaslı şair, basmanın farklılık arzeden taraflarıdır. M, İÜ ve K nüshalarında bulunan *Ālí, Bahayí* ve *Beyāní* mahlaslı şairler de Ahmed Cevdet'in bu nüshaları da görmüş olabileceğini düşündürür. Tezkire'nin eski harflerle ikinci baskısı 2002 yılında yapılmıştır. Yazar bu baskıya bir önsöz ve Tezkire'de yer alan şairlerin günümüz harfleriyle bir dizinini eklemiştir.[43] Rızā Tezkiresi Hamit Bilen Burmaoğlu tarafından bir bitirme tezi bünyesinde Türkiye Türkçesi'ne aktarılmıştır. [44]

Riyāżü'ş-şu'arā ile birlikte onyedinci yüzyılın önemli iki biyografik eserinden biri olan Rızā Tezkiresi'nde hayatta olmayan şairlerin ölüm tarihleri belirtilmiştir. Prof. Dr. Haluk İpekten " ... *şairlerden çoğunun ölüm tarihleri, bazen tarih mısraları da gösterilerek verilmiştir*." [45] diyerek Tezkire'nin bu özelliğine atıfta bulunur. Geçmiş devir şairleri hakkında yazılan biyografik eserlerin verdiği bir tarih veya tarih mısra'ının bazı karanlık noktaların aydınlatılmasına katkıda bulunabileceği düşünülürse Tezkire'nin bu özelliği önem arz eder.

---

[41] Bu bölümdeki şair sayısı M nüshasında 10, diğer üç nüshada 9'dur.
[42] Prof. Dr. Haluk İpekten: *a.g.e.,* s. 90.
[43] Seyyid Rızā (Zehrimār-zāde); Neşr.: M. Sādık Erdağı, Barla Nşr., Ankara 2002, 109s.
[44] Hamit Bilen Burmaoğlu; *Rızā Tezkiresi (Transkripsiyonlu Metin)*, Bitirme Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen-Ed. Fak. Türk Dili ve Ed. Bl., Erzurum 1970.
[45] Prof. Dr. Haluk İpekten: *a.g.e.,* s. 90.

Şairler hakkındaki bilgilerin bir kaç cümleden ibāret olduğu Rızā Tezkiresi'nde, bazı şairler hakkındaki bilgiler oldukça kısadır. Bir cümle, bazen bir kelimeden oluşan bilgilerin şairi tanıtmada yetersiz olacağı şüphesizdir. Bi'atí, Cāhí, Cebíní, Civāní Efendi, Cūyí, Cünūní, Ĥıŝālí v.b. şairlerde tanıtımın bazen bir cümle, bazen de bir kelime ile sınırlı kalması Rızā'nın adı geçen şairler hakkında yeterli bilgiye ulaşamadığını düşündürür. Bazen meslek veya taife bildiren bir kelime (el-ķādí, el-müderris, el- Mevleví), bazen de bir cümleden ibaret "*Ŝūfiyyūndan olup mürūrü'l-elf vefāt eylemişdir*" (Bi'atí, s. 67), "*Mevālíden olup ġudūd-ı 'işrínde vefāt itmişdür*" (Civāní Efendi, s. 70), "*Ba'de mürūrü'l-elf vefāt eyledi*" (Cūyí, s. 71), "*Ba'ż-ı sefā'inde eş'ārı görilür. Biñden ŝoñra intiķāli istimā' olınmaġın bu beyti taġrír olındı*" (Sünní, s. 143) şeklindeki kısa bilgiler, Tezkire'de şairler hakkındaki yetersiz tanıtım örnekleridir. Bu tarz tanıtımlara paralel olarak şiir örneklerinin de bazı şairlerde bir-iki beyitle sınırlı oluşu, bu şiirlerin şairi hakkında fikir beyanında bulunmayı güçleştirici bir nedendir.

Tezkire'nin kusurlu yanlarından biri üst düzey devlet görevlileri ile eş-dost çevresinden şairlik sıfatı zayıf kişilerin abartılı bir övgüyle sunulmasıdır. *Tezkire-i Şu'arā-yı Mevleviyye* hakkındaki "*Tezkirenin şairler hakkında verdiği bilgilerin doğruluğunu incelerken eserin yazılış amacına dikkat etmek gerekir. Çünkü Tezkire-i Şu'arā-yı Mevleviyye övgüye dayalı ve yanlı bir tezkiredir. Hiçbir şairin olumsuz yönünün belirtilmemiş olması, hatta böyle olduğu kesin olanlar hakkında bile yoruma gidilmesi bunun somut örneklerini oluşturmaktadır.*" [46] cümleleri, benzer durumla başka tezkirelerde de karşılaşıldığına işaret eder. Kafiye ve vezin bilmediği halde birkaç beyit ya da şiir yazmakla kendini büyük şair sananların tezkireye alınmasına şiddetle karşı çıkan Latífí de bu durumdan muzdariptir: "*En beğenmediğiniz bir şair bile kendi düşüncesine göre büyük bir bilgin ve boş düşüncesine göre önde gelen biri geçinip "Ben yegāneyim" iddiasında bulunarak asla kendinden öncekileri ve sonrakileri tanımaz. Siz bunları hangi ünvanla belirtip yazar ve hangi ölçüye göre öne ya da arkaya alıp sıralarsınız. Üstelik de bunlar haddinden fazla ve sayılamayacak kadar çokturlar. Eğer onların teker teker her birinin gazel, şiir ve meşguliyetlerinden birkaç satırı yazacak olsanız ve bu iş için ağaçları kalem, denizleri mürekkep, zamanı sayfa, gün ve geceleri de defter yapsanız sığmaz. Eğer bir kısmını yazıp bir kısmını yazmayacak olsanız pek çok şair dostun bu fakire hatırları kalır. Bu yüzden de eski dostlar arasında kızgınlık ve düşmanlıklara sebep olunur. (...) "Tezkiresine falanı almamış, falancaya hak ettiği oranda yer vermemiş, falan bölüme gerekli hassasiyeti göstermemiş, falancayı üstün tutup öne alırken şunu da beğenmeyip kitap dışı bırakmış" diyerek kin ve hasetlerinden, binlerce kusuru sebep gösterirler. Bu durumda tezkire yazmak nasıl müyesser olur, nasıl böyle bir şey düşünülür? Bu konuda tezkire yazmaktansa başka edebí alanlarda çok sayıda kitap yazmak daha kolaydır.*" [47]

Rızā'nın yukarıda belirttiğimiz bu tavrı eserin başında ileri sürdüğü düşünceyle çelişmektedir. Eserinin başında müteşairleri eserine almayacağını söylemesine rağmen bu düşüncesine bağlı kalmayışı bir tutarsızlık olarak nitelenebilir. Tezkire'de Huŝūŝí hakkındaki:" *Ma'nā-i eş'ār-āb-dārı āb-ı ġayātdur ki bir kimesne içmek müyesser ve fezā-yı mażmūn-ı dürer-bārı saġrā-yı hey-hātdur ki irişmek mutaŝavver degüldür. Semend-i nażm-ı dil-güşāsı esb-i tāzí gibi çāpük ve kelimāt-ı bi-hem-tāsı Lisān-ı 'Arabí ve Yunaní gibi nāzük olup eş'ārında olan zebān-ı tāze devr-i Ādem' den ber-i işidilmiş ve kelimāt-ı siġr-şi 'ārında olan ĥayālat-ı mümtāze 'aŝr-ı Mūsā'dan beri görilmiş degüldür. Mefhūmı üzre ma'nā-yı eş'ārı kendüye münhaŝırdur.*" (s. 98) şeklindeki abartılı övgü ile iki kez Rumeli kazaskerliği yapan Sa'íd hakkındaki " *'İlm ü*

[46] Esrar Dede; *Tezkire-i Şu'arā-yı Mevleviyye* , s. *XLVIII.*
[47] *Latífí Tezkiresi*; Haz.: Doç. Dr. Mustafa İsen, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1990, s. 26, 27.

Biyografik bilgilerin kısalığı ve şiir örneklerinin yetersizliğine rağmen, Rızā Tezkiresi onyedinci yüzyılın önemli iki tezkiresinden biridir. Rızā Tezkiresi muhtasar (kısaltılmış, özet) yapısıyla 16. yüzyılın dolgun tezkireleri ile 17 ve 18. yüzyılın antolojik tezkireleri arasında bir geçiş dönemi eseri görünümündedir. Bu bağlamda: "*Riyāzī'nin (ö.1644) Tezkire'si Riyāzü'ş-şu'arā'yı (y.1609) bu iki yüzyıl arasında (16-18. y.y.) arasında bir geçiş dönemi eseri saymak gerekir.*" [48] görüşüne Rızā Tezkiresi'ni de dahil etmek doğru olacaktır. Onun şairler hakkında verdiği bilgiler, onaltıncı yüzyıl tezkireleri yanında kısa ve bazen yetersiz olsa da Rāmiz, Güftí ve Kaf-zāde Fā'izi'nin antolojik tezkireleri yanında küçümsenmeyecek düzeydedir. Tezkire türünün giderek önemini yitirdiğinin birer belgesi durumundaki antolojik tezkirelerin yanında, Rızā Tezkiresi yaşadığı devir şairleri hakkında önemli bir kaynak durumundadır. "*Bir devir edebiyatının anlaşılmasında, bizzat o devrin insanlarına başvurmak kadar tabii ve doğru bir şey olamaz. Bu tabii olduğu kadar zaruridir de. Bu zaruret her şeyden önce o devrin edebi şahsiyet, eser ve olayları hakkında edinmek istediğimiz bakımındandır.*" [49] cümlelerinde, tezkirelerin değerini layıkıyla anlayanların araştırmacılar olduğu görülmektedir. Araştırmamıza konu olan eser ve yazarı Rızā hakkında devrine yakın eserlerden edindiğimiz bilgiler sayesinde tezkirelerin bu özelliğini yakinen tanıma fırsatı bulduğumuzu söyleyebiliriz.

Rızā Tezkiresi'nin bir özelliği de sınırlı oluşudur. Kapsadığı dönem itibariyle 50 yıllık bir zaman diliminde (H.1000-1050) yetişmiş ve ölmüş şairleri bünyesine alan eser, bu devir şairleri için önemli bir kaynak durumundadır. Kendisinden önce yazılmış Kāf-zāde Fā'izí'nin eseri *Zübdetü'l-Eş'ār*'ın antolojik mahiyeti ve biyografik bilgilerinin yetersizliği ile kendisinden sonra yazılmış Yümní ve Mucíb tezkirelerinin önemsiz eserler oluşu dikkate alınırsa, Rızā Tezkiresi'nin onyedinci yüzyıl tezkireleri içindeki yeri daha iyi anlaşılır.

Tezkire'nin dikkati çeken özelliklerinden biri de tarih manzumelerinin çokluğudur. Devrin önemli zaferleri Bağdad ve Revan fetihlerine düşürülen tarihler, Tezkire'deki şiir örnekleri içerisinde önemli bir yere sahiptir. Hüsāmí, Hayrí ve Nāzí ve Yahyā'nın bu fetihlerle ilgili tarihleri, Tezkire'deki güzel şiir örneklerindendir.

10. KAYNAKLAR

10.1. KİTAPLAR

---

[48] Mustafa İsen;" *Türk Tezkireciliğinde Antoloji Tipi örnekler*" Milli Eğitim Der., Ankara S. 86, s. 40.
[49] Harun Tolasa; Sehí, Latífí ve 'Āşık Çelebi Tezkirelerinde Şair Tetkik ve Tenkídi, Doçentlik Tezi, Erzurum l975, s. II.

Canım, Yrd. Doç. Dr. Rıdvan; *Latífí, Tezkiretü's-Şu'arā ve Tabsıratu'n-Nuzamā (İnceleme-Metin)*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara 2000.
İpekten, Prof. Dr. Haluk; *Türk Edebiyatının Kaynaklarından Türkçe Şu'ara Tezkireleri*, Atatürk Üni. Fen-Ed. Fak. Yay., Erzurum 1991.
[İpekten, Dr. Haluk]-Dr. Mustafa İsen v.d.; *Şair Tezkireleri*, Grafiker Yay., 1.bs., Ankara 2002.
İsen, Mustafa; *Künhü'l-Ahbār'ın Tezkire Kısmı,* Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1994.
İsen, Mustafa; *Ötelerden Bir Ses; Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler,* Akçağ Yay., Ankara 1997.
İsen, Mustafa; *Sehí Tezkiresi: Heşt Bihişt,* Akçağ Yay., 2. bs., Ankara 1998.
İsmail Belíğ; *Nuhbetü'l-Āsār Li-Zeyl-i Zübdeti'l-Eş'ār,* Haz.: Prof. Dr. Abdülkerim Abdulkadiroğlu, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara 1999.
Kılıç, Filiz; *17. Yüzyıl Tezkirelerinde Şair ve Eser Üzerine değerlendirmeler,* Akçağ Yay., Ankara 1998.
Levend, Āgah Sırrı; *Türk Edebiyatı Tarihi I (Giriş)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, TTK Yay, 3. bs., Ankara 1988.
Mustafa Mucíb Efendi; *Tezkire,* Nūruosmāniye Ktp., Nu.: 4965, yk. 287-293.
Mustafa Safāyí Efendi: *Tezkire-i Safāyí (Nuhbetü'l-Āsār Min Fevā'idi'l-Eş'ār)*, Haz.: Doç. Dr. Pervin Çapan, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara 2005.
Onay, Ahmet Talat; *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar,* Haz.: Doç. Dr. Cemāl Kurnaz, TDV Yay., 1. bs., Ankara 1992.
Peremeci, Osman Nuri; *Edirne Tarihi,* 1. bs., İstanbul 1940.
Şeyhí Mehmed Efendi; Şakā'ikü'n-Nu'māniyye ve Zeylleri, "*Vekāyi'ü'l-Fudalā*"; Nşr. Haz.: Doç. Dr. Abdülkadir Özcan, Çağrı Yay., C.1, İstanbul 1989.
Yümní; *Tezkire,* Millet Ktp., AE Tarih, No.: 780.

10.2. SÖZLÜKLER:

Devellioğlu, Ferit; *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat,* Aydın Ktb.evi, 21. bs., Ankara 2004
Pakalın, M. Zeki; *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü,* MEB., C. I-III, İstanbul 1983.
Pala, İskender; *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü I, II*, Akçağ Yay., 2. bs., Ankara 1991.
Parlatır, Prof. Dr. İsmail; *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü,* Yargı Yay., Ankara 2006.
Sertoğlu, Midhat; *Osmanlı Tarih Lugati*, Enderun Ktb., 2. bs., İstanbul 1986.
Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü; Haz.: Doç. Dr. Haluk İpekten v.d., Kültür ve Turizm Bak. Yay., 1. bs., Ankara 1988.
Türkçe Sözlük I; Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu TDK Yay., Ankara 1988.
Unat, Faik Reşit; *Hicrí Tarihleri Milādí Tarihe Çevirme Kılavuzu,* TTK Yay. 8.bs., Ankara 1988.
Yılmaz, Mehmet; *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler (Ansiklopedik Sözlük)*, Enderun Ktb., İstanbul 1992.

10.3. ANSİKLOPEDİLER

Meydan Larousse; "*Tezkire Madd.*", Meydan Yay., C 6, İstanbul 1992.
Türk Ansiklopedisi; "*Rıza"* C. 27, Ankara 1978; "*Tezkire*" C. 32, Ankara 1982.
Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi; "*Tezkire*", DergāhYay., C. 8, İstanbul 1998.

10.4. TEZLER

Burmaoğlu, Hamit Bilen; *Rızā Tezkiresi (Transkripsiyonlu Metin)*, Bitirme Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen-Ed. Fak. Ktp., Erzurum.
Kılıç, Filiz; *Meşā'irü'ş-Şu'arā: İnceleme- Tenkitli Metin,* Doktora Tezi, Dan.: Prof. Dr. Mustafa İsen, Gazi Üni. Sos. Bil. Ens., Ankara 1995, 1317 y.
Tolasa, Harun; Sehí, Latífí ve 'Āşık Çelebi Tezkirelerinde Şair Tetkik ve Tenkídi, Doçentlik Tezi, Erzurum l975.
Yılmaz, Kaşif; Güftí, Hayatı-Eserleri-Edebi Kişiliği-Tezkireciliği ile Dívānı-Zafer-nāmesi ve Teşrífātü'ş-Şu'arası'nın Tenkitli Metni, Doktora Tezi Yön.: Prof. Dr. Hüseyin Ayan, Erzurum 1983.

10. 5. MAKALELER

Akkuş, Metin; "*Osmanlı Tezkirecilik Geleneğinde Tek Tarih-Tezkire Örneği: Künhü'l-Ahbār",* Yedi İklim, Kasım 1995, s. 68.
Alpay, Günay; "*Rızā*", İA, MEB., İstanbul 1970, C. 9, s. 727.
Bilici, Faruk; "*Büyük bir Şeyhülislam Ailesinin Son Halkası: Dürrí-zāde Abdullah Beyefendi*", Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan, İÜ Ed. Fak.Tarih Arş. Mrk., Ed. Fak. bs.evi. İstanbul 1991, s. 307.
İsen, Mustafa; "*Türk Tezkireciliğinde Antoloji Tipi örnekler*" Milli Eğitim Der., S. 86, Ankara 1986, s. 40.
Karahan, Abdülkādir; "*Tezkire*", İA, MEB. Yay., Eskişehir 2001, C. 12/1, s. 226-230.

11. DİZİN

Abdí 105
Abdu'r-rahím Çelebi 80
Abdu'r-Rahman Çelebi 124
Abdu'r-Rahman Çelebi 149
Abdullah 49
Abdullah Çelebi 92
Abdullah Efendi 141
Abdü'l-'azíz Çelebi 85
Abdü'l-'azíz Efendi 58
Abdü'l-bākí Çelebi 67
Abdü'l-bākí Efendi 73
Abdü'l-Hakk Mustafā Çelebi 129
Abdü'l-Halím Efendi 91
Abdü'l-hayy 73, 80
Abdü'l-hayy Çelebi Efendi 79
Abdü'l-kādir 81
Abdü'l-mecíd Efendi 127
Abdülkerím Çelebi 164
Abdüllatíf Efendi 156
Acem 73, 85, 100, 101, 122
Acem Mehmed Çelebi 125
Adana 50
Ādem 41, 49, 89, 97
Adlí 42, 46
Āhí-zāde 'Abdü'l-Halím Efendi 62, 91, 163
Āhí-zāde Hüseyn Efendi 93, 98

Ahkām-ı Samediyye 63
Ahmed 49, 50, 67, 140, 138
Ahmed Çelebi 50, 95, 97, 102, 106, 112, 116, 121, 146, 154
Ahmed Efendi 55, 112, 124, 143, 157
Ahmed Hān 46,
Ak Şemse'd-dín 41
Akçahisār 132
Akkaftan-Zāde Abdü'l-Gafūr Çelebi 87
Alaşehir 159
Ālî 50, 51, 52, 110, 127, 144
Alí Çelebi 75, 97, 111
Alí Efendi 52
Alí Paşa 79, 155
Alímí 52, 53, 158
Allāme Efendi 148
Āmid 146
Anatolı 49, 64, 162
Ankā 53
Ankara 97, 101, 142
Antaliyye 49
Arabistan
Ārāmî 53
Ārif 54
Ārif Mehmed Çelebi 54
Ārif Mehmed Efendi 136
Ārifî 54, 55
Arslan Pāşā-zāde 79
Arz-ı Rūm118
Aşkî 55, 56
Atāyi 56, 57
Āvāre-zāde Mustafā Efendi 139
Avní 41
Āyās Pāşā 88
Aydın, 158
Aydos 53
Āzerì 57, 58, 69
Azíz Efendi 58
Azmí-zāde Mustafā Efendi 89
Bābil 125
Bagdād 46, 47, 59, 86, 87, 95, 96, 98, 100, 103, 117, 161
Bahādır Giray Hān 70, 101, 126
Bahāyî 58, 59
Bahrí Efendi, 73
Bahşî 59
Bahtí 46
Bahtî Efendi-zāde Abdü'l-kādir Çelebi 103
Bākí 60, 62, 63
Balcık 86
Bālî-Zāde Mustafā Efendi 63
Bāyezìd Hān 42, 43
Bayram 74, 134
Bedahşān 151
Bedrî 64

Bedrí Ahmed Çelebi 64
Beg-zāde Lutf-ullah Çelebi 101
Behrām-ı Gūr 71
Bekāyî 64, 65
Belgrad 97, 113, 135
Belgrad 87
Beliği 65
Bender Kazāsı 158
Bergama 49
Berhemen 101
Beyānî 65
Beyāzî 66
Bezmî 66
Bi‘atî 66
Big Şehri 116
Bínāyí 72
Bolu 150
Bosna 52, 72, 87, 141
Bostān Çelebi 91
Bostān-zāde İbrāhím Çelebi 57
Buhārí e Şerh 99
Burūsa 41, 69, 73, 75, 91, 92, 100, 139
Būstān 96
Bülbülzāde 164
Bülbül-zāde Abdu’l-lah Efendi 84
Bülendí 66
Büyük Rodos 93
Cāhî 67
Cāmî 67
Cebíní 67
Celālí-i Tavíl 49
Cem 57, 80, 83, 90, 91, 121
Cem‘î 67
Cem-şíd 38, 39
Cengíz 153
Cengíziye 86, 126
Cevrî 68, 69
Cidde 52
Cinānî 69
Civānî Efendi 69
Cūyî 70
Cünūní 70, 144
Çatalca 114
Çorlu 79, 158
Çorlu 52
Dānā 70, 71
Dānîşî 71
Dārā 83, 121
Dâyî 71
Debîrî 71, 88
Deli ‘Abdü’l-vāsi 56
Dervíş Paşa 72
Dervîş Çevgânî 73

Dervîş Hasan 73
Dervíş Mustafā 104
Deştí 73
Devletşâh-ı Semerkandî
Diyārbekr 122, 150, 156
Dudaklı-Zāde Alí Çelebi 91
Dürer 63
Dürrî 73, 74
Ebū Sa‘îd Mehmed Efendi 137
Ebü’l-Feth Sultān Mehmed **41**
Ebü’l-hayr 74
Ebü’l-hayrāt 41
Edâyî 74
Edhem 154
Edíbí 75 151
Edirne 45, 57, 63, 67, 85, 93, 94, 95, 96, 98, 99, 102, 103, 105, 116, 121, 123, 131, 132, 137, 151, 155, 161,
Eğri 46
Ehlî 76
Elbürz 126
Emânî 76
Emînî 76
Emír Halífe-zāde 145
Ergene 41, 53, 56, 104, 123, 140,
Es‘ad 74, 75, 77, 78, 136, 137
Durūb-ı Emsāl Şerhi 51
Eyyūb 104, 143, 146,
Eyyūb Ağa 132
Eyyūb Çelebi 104
Fā’izí 79, 80
Fahrì 78, 79
Fakìrì 80
Fārig 80
Fārigì 81
Fehìm 81, 82, 83, 104
Fehmì 83
Ferā’iz 84
Ferezdak İbrāhím Çelebi 70
Ferhād 138, 145, 152, 160,
Ferìdì 84
Ferídūn 38
Feyzì 84
Fikrì 84
Filibe 85
Fir‘avn 51
Firāgì 85
Fuzūlí 49
Fütūhì 85
Galata 49, 64, 138
Ganí-zāde 59, 100
Ganí-zāde Mehmed Efendi 114
Gayūrì 86
Gazālì 86

Gāzí Giray 55, 86
Gelibolı 123
Gelibolı 51, 92, 142
Gınāyì 87
Gınāyí-zāde İlmí-i Tāhir 101
Gív 149, 150
Gül-deste-i Belāgat-ı Türkí 51
Gülistān 96, 99
Gülşení 86
Gürcí Mehmed Pāşā 111
Habíb 87, 144
Habìbì 87
Hācí Yūsuf-zāde Ahmed Çelebi 162
Hadíkatü's-sü'edā 49
Hāfız 87, 88,
Hāfız Ahmed 87
Hāfız Mehmed Çelebi 88
Hāfız Pāşā 49, 141
Hākānì 88
Hāki 71, 88
Hāletì 89, 90
Hāletí 90
Halìmì 91
Hālis 91, 92
Hamdí 154
Hāmid 130, 153
Hamídí Mehmed Çelebi 163
Hān Murād 103, 117
Hān Süleymān Gāzî 60
Harìmì 92
Hasan 92, 98
Hasan Çelebi 113
Hasan Çelebi 92, 58, 124
Hasan Efendi 96, 139, 148
Hasb-i Hāl 122
Hasen 55
Hasìbì 93
Hassāní-zāde Çelebi 156
Hāşimì 94
Hātem 38, 154, 156
Hātemi 94
Hātem-i Tayy 80
Haydar Çelebi 150
Haylì 95
Hayre'd-Dín Çelebi 86
Hayretì 95
Hayrì 96
Hayyām 89
Hazret-i Mevlānā 134
Hazret-İ Monlā 110
Hekím-zāde Mehmed Çelebi 76
Hevāyì 96
Hezārgrad 124

Hınālı-zāde Hasan Çelebi 92
Hınālı-zāde Mehmed Çelebi 83
Hısālì 96, 97
Hısım Alí Çelebi 127
Hızır 131, 135
Hızır Çelebi 112, 136
Hidāye 63, 110
Hilmì 97
Hilye-i Resūl 88
Hind 54, 73, 101
Hindūstān 108
Hoten 67
Hulefā-yı Rāşidín 46
Husūsì 97
Hüdāyí 98
Hüsāmí 98
Hüseyn Aga 141
Hüseyn Ālí 51
Hüseyn Beşe 71
Hüseyn Çelebi 99
Hüseyn Efendi 50, 99
Hüseynì 99
Hüsrev 100
Hüsrev Pāşā 141
Hüsrevì 100
Hüsrev-i Dívāne 100
H^{v}ace ‘Abdullah Efendi 158
H^{v}āce Sa‘deddín 58, 135
H^{v}āce-zāde ‘Abdü’l-‘azíz Efendi 59
H^{v}āce-zāde Abdllah Efendi 148
Irāk 59
Isfahān 80
Itrì 100
Iydì 101
İbrāhim 54, 132, 150
İbrāhím Big 94
İbrāhím Çelebi 68, 86, 104, 158
İbrāhím Efendi 111
İbrāhím Hān 39
İdincik 150
İlmì 101, 102
İlmì-i Nāzük 102, 133
İnāyet Giray Hān 55
İnebolı 97
İpsala 125
Ìsā 57, 107, 125
İskender 60
İsmā’il Efendi-zāde Halíl Çelebi 116
İsmetì 103
İstanbul 46, 49, 50, 51, 56, 57, 58, 60, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 71, 73, 74, 76, 77, 78, 80, 81, 84, 86 , 87, 88, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 100, 101, 105, 108, 109, 111, 112, 113, 114, 115, 117, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 128, 129, 132, 133, 134, 135, 136, 139, 140, 141, 142, 146, 147, 148, 149, 151, 152, 154, 156, 160, 162, 163

İzmíd 123
İzník 64
İzze'd-dín Çelebi 84
Kādirì 103
Kādí-zāde Mehmed Çelebi 142, 147, 150
Kāf-zāde Feyz-ullah Efendi 79
Kāgaz-hāne 114
Kara Çelebi-zāde Mahmūd Efendi 64
Kara Mūsā Efendi 143
Karakaş-zāde Pír Mehmed Çelebi 123
Karaman 92, 138, 163
Kāsım Efendi 52, 142
Kavala 54, 114,
Kavlì 104
Kays 51, 68, 83, 128, 145
Kayseriyye 127
Kefe 71, 99, 147
Kelāmì 104, 138
Kelìm 104, 105
Kemāl 54, 130
Kemāl Pāşā-zāde 43
Kepenkçi-zāde Mehmed 'Abdülbākí Çelebi 62
Kırım 55, 87, 101
Kızılca Hayre'd-dín-zāde Çelebi 49
Kili 100
Kisbì 105
Kisbí Mehmed Çelebi 105
Konya 73, 91, 96, 110, 163
Kostança 149
Kostantiniyye 41, 59, 80, 93, 122, 134, 155
Köhení 66
Kūh-ken 68, 138
Küfrí 58
Kütāhiyye 54, 80, 106, 146, 160
Lārende 49
Lāzikiyye 107
Leylā 51, 85
Leylā vü Mecnūn 85, 129
Leylí 46, 73, 126
Lisānì 105
Lūkman 141
Lutfì 105
Ma'lgara 122
Ma'nsa 149
Ma'rūf-ı Kerhí 114
Magnísa 49, 52, 101
Magosa 143
Mahmūd 74, 79, 97, 115, 150
Mahvì 80, 106, 107
Malatya 144
Mansūr 112
Mantıkì 107
Mar'aş 138

Mātemí 94
Mecnūn 46, 73, 85, 126,
Medíne-i Münevvere 93
Mehmed 42, 45, 46, 49, 54, 59, 61, 64, 65, 66, 67, 78, 84, 88, 90, 94, 95, 100, 103, 107, 108, 109, 113, 117, 122, 123, 129, 131, 135, 136, 138, 140, 141, 146, 149, 151, 152, 154, 155, 157, 158, 160, 162, 163
Mehmed Mu‘in Efendi 112
Mekke 64, 99, 112
Menteşe 139
Merhabā-zāde 124
Merzifon 92, 155
Mesíhā 70, 101, 115, 135,
Mesneví 87, 110
Meşkì 109
Metn-i Kenz-i Makbūl’e Şerhi 63
Mevcì 109
Mevcí Mehmed Pāşā 109
Mevlevì 110
Meylì 110, 111
Meylí 161
Mezākì 111, 112
Mısır 45, 53, 64, 127, 148, 153, 162
Mısrü’l-Kāhire 76, 94, 128
Midilli 147
Miftāhü’l-Cenne 51
Mizānü’l-‘Amel 63
Mollā Ahmed Ensārí 74
Mollā Alí 124
Mollā Hüseyn 53
Mollā Hüsrev 100
Monlā Cāmí 42
Mu‘in 112
Muhammed 49, 109, 140
Muhammed Pehlevān-zāde Bekāyí 64
Muhibbí 43
Muhibbí,
Muhìtì 112
Muhlisì 112
Murād 41, 45, 46, 53, 57, 61, 77, 83, 88, 152, 161, 162
Murād Hān-ı Sālis 108
Murādí 45, 46
Murtazā 127
Musā 70,78, 97, 109
Mustafā 51, 65, 69, 74, 76, 92, 96, 100, 115, 127, 133, 136, 141, 142, 143, 144
Mutì‘î 113
Müdāmì 113
Müftí-zāde Abdu’r-Rahmān Çelebi 96
Münìfì 113
Münşe‘āt 51
Nā’ib Çelebi 97
Nā’ilì 115, 116
Nābì 114
Nādiri 114
Nahlì 115

Nakş u Hayāl 69
Nāmì 116
Narda 69
Nasìbì 116
Nāzì 117
Nazmì 117,
Nef‘î 118, 120, 121
Nergisì 120
Nergis-zāde Efendi 120
Nerímān 78
Neşātí 121
Netā’icü’l-Fünūn 122
Nev‘î 122
Nev‘í-zāde ‘Atā’-ullah Çelebi 56
Nigāhī 122
Nigde 90, 96, 136
Nihālî 122, 123
Nokta-zāde Ca‘fer Çelebi 162
Nūh 133
Nutkì 123
Nüvîdi 123
Oruç 96
Osmān Hān 80, 85, 117
Otcı-zāde 157
Ömer 118, 132, 152, 156, 162,
Pāşā-zāde Mustafā Beg 96
Pendî 124
Peşen 149, 150
Rā‘î 124
Ragbî 124
Rahímā 105
Rāmî 124
Rāzî 125
Receb Çelebi 74, 155
Refîkî 125, 126
Remzî 126
Revān 57, 161, 162
Rey 80
Rezmí 127
Rıf‘atí 160
Rıfkí 127
Rızā 83
Rızāyí 127
Rif‘atî 128
Rif‘atî 129
Rindî 131
Riyāzí 131
Riyāzî 131
Riyāzü’l-Cenne 51
Riyāzü’ş-şu‘arā,
Rizāyî 127
Rodos 112, 158
Rūhì 131ü 132

Rūm 74, 101, 118, 152
Rūm ili 54, 56, 58, 60, 74, 75, 79, 84, 89, 91, 98, 124, 138, 148, 158, 161
Rūmiye 140, 164
Ruscuk 65, 76
Rüstem 78, 79, 154
Rüstem Pāşā-zāde Hüseyn Çelebi 93
Sa‘ādet Giray Hān 55
Sā‘atí-zāde Alí Çelebi 136
Sa‘de’d-dín Efendi 77, 108, 134
Sā‘î 136
Sa‘îd 137
Sa‘îdî 137
Sā’ib 136
Sabāyî 132
Sābirî 132, 133
Sabrí 133, 134
Sabūhî 134
Sādık 129, 135
Sadreddín-zāde Rūhullah Çelebi 131
Sāfî 136
Safvetî 136
Salbaş-zāde Abdu’r-Rahmān Çelebi 96
Sālih Çelebi Efendi 142
Sāmí 38, 42, 138
Sebātî 138
Sebkí 138
Sehā-nāme 72
Selāmet Giray 126
Selanik 50, 78, 80, 108, 112
Selìm Hān 43, 44, 45, 60, 122
Selímí 43, 44
Selísí 139
Semādirek 54, 55
Semendí 121
Semtî 139
Serî‘î 139
Seyfu’lāh Çelebi 132
Seyfü’l-Meslūl fī- Şer‘i’s-sūl 63
Seyyid Mehmed Rızā 38
Seyyid Abdül-kerím Efendi 147
Seyyid Ahmed Efendi 49
Seyyid Hasan 146
Seyyid Mehmed Çelebi 114
Seyyid Muhammed 145
Seyyid Murtazā Çelebi 160
Seyyid Rızā 82
Sezāyî 140
Sıtanbul 124, 145
Sihām-ı Kazā 118
Sikender 68
Sināní 140
Sipāh Î141
Sivās 148

Siyer-i Veysí'ye Zeyl
Subhî 141
Sulhî 142
Sultān Ahmed Hān 118, 119
Sultān İbrāhím 83, 104
Sultān Mehmed 134
Sultān Murād 63, 78, 83, 102, 134
Sultān Selím 49, 52, 148
Sun'î 142
Süheylí 142
Süleymān 135
Süleymān Hān 43, 44, 60
Sünní 142
Şā'îrî 143
Şāhidí 105
Şām 74, 81, 85, 91, 143, 150
Şānî 143
Şefî'î 144
Şeh-nāme 73
Şehrî 144, 145, 146
Şemsî 146
Şerhî 146
Şeríf Mehmed Çelebi 93, 133
Şerîfî 147
Şeyh 147
Şeyh Abdü'l-Mecíd Efendi 148
Şeyh Mehmed 65, 80, 147
Şeyh Mehmed Çelebi Efendi 148
Şeyh Muhammed Çelebi 65
Şeyh Muslihiddín Efendi 163
Şeyh Seyyid Neccārí 134
Şeyh Sinān Efendi 56, 140
Şeyhì 148
Şeyhî 101, 147
Şeyhü'l-İslām Yahyā Efendi 102, 127
Şeyh-zāde Mehmed Efendi 108
Şifāyî 148, 149
Şināsî 149
Şírāz 53
Şírín 138, 160
Şöhretí 150
Şu'a'î 150
Şūhî 150, 151
Ta'líki-zāde Mehmed Çelebi 107
Tab'î 151
Tabakāt-ı Şu'arā ve Üdebā-ı 'Arab 51
Tal'atî 151
Tālib 152
Tarzí 152, 153, 154
Tebríz 105
Tezkiretü'ş-Şu'arā 38, 39, 92,
Tıflî 116, 154, 155
Tígí 155

Tokat 109
Tūr 107
Tursun-zāde ‘Abdü’l-bākí Efendi 64
Tursun-zāde Abdu’l-lah Efendi 84
Tūtí vü Zāg 122
Uncı-zāde Mustafā Çelebi 81
Uşşākí-zāde Mehmed Çelebi 108
Uşşāk-zāde Abdullah Çelebi 128
Ümîdî 155
Ünsî 156
Üsküb 97, 157, 158, 159, 160
Üsküdār 94, 125
Üveys Çelebi 159
Vahdetî 156
Vahyì 156, 157
Vak‘ī 157
Vālī 157
Vālihî 157
Vardar 66, 108, 125, 140
Vehbí 158
Velī 158, 159
Velí Efendi 158
Veysí 97, 159
Veznî 160
Visālî 54, 160, 161
Yahyā 54, 88, 96, 102, 105, 122, 141, 159, 161, 162
Yanbolı 70, 91
Yanık 46
Yanya 79
Yasakcı-zāde İbrāhím Çelebi 66
Yavuz-zāde Mustafā Çelebi Efendi 50
Yeñi Bāzār157
Yeñi Kapu 134
Yeñice 66
Yeñişehir 56, 141
Yeñişehr 64, 65
Yūsuf 45, 55, 104, 106, 120, 123, 125
Zagra 55, 154
Zamìrì 162
Zārì 162
Zekāyì 162, 163
Zekeriyyā Efendi 50, 110, 161
Zekí 163
Zıllì 163
Zihnì 163
Zuhūrí 164
Züleyhā 55

بسم الله الر حمن الر حيم الحمد لله ر ب العلمين و الصلو ة على ر سو له المجتبى محمد المصطفى و على آ له و صحبه اجمعين [1]

بحمد الله ذ ى ا لمن ا لعظيم
و بسم الله الر حمن الر حيم

Hudāyā cümle eşyā saña merhūn
Ta‘ālā şānühü ‘ammen yekūlūn

Kıt‘a li-Mü’ellifihi

Ne zāhir kim mezāhirde hüveydā
Senüñ emrüñledür pinhān ü peydā

İder bād-ı sabā bir gāhi tahrīk
Bilürsün sen anı bed ü nīk

Hudāyā ‘ızzetüñ hakkı du‘āmı müstecāb eyle
Serüm bahr-ı mahabbet içre gūyā bir habāb eyle

Süveydā-yı derūnumda koma hīç gıll u gışş yā Rab
Ki mir’āt-ı zamīrüm reşk-i feyz-i āfitāb eyle

Ve ba‘de bu fakīr-i bī-riyā Seyyid Mehmed Rızā tezkiretü’ş -şu‘arā imlāsı kaydına mübtelā olup selātīn-i māziyenüñ eş‘ar-ı sāhib-iz’ānı ve biñ tārīhinden berü şi‘rle āzmāyiş-i tab‘ iden sühan-verānı tahrīre cür’et ve tastīre mübāşeret itmişdür.

Zikr-i Pādişāh-ı İslām halledet hilâfetuhu

[1] “ *Esirgeyen ve bağışlayan Allah’ın adıyla! Hamd O (yüce) Allah’a mahsustur (yüce Allah içindir), dualar o seçilmiş peygamber Muhammed Mustafa’nın, evlādının ve ashābının cümlesi üzerine olsun!*”

İlā gâyeti'z-zamān bir sehen-şāh-ı cihān-ı Ferīdūn-fer ve bir pādişāh-ı zamān -ı Cem-şīd-efser evān-ı 'adlindeki zümre-i 'ulemā vü sühan-verān ihsānınuñ şermendesi ve şu'arā vü erbāb-ı 'irfān ez-dil ü cān halka-begūş-bendesidür.

Ş'ir

Ne şehdür kim sehāsın görse Hātem
Kelām itmez kalurdı şöyle ebkem

İderdi kendüyi pür-şerm ü bī-tāb
Olurdı sanki ebr içinde meh-tāb

'Adāletde nazīr olmaz o şāha
Ki çekmez tîg aslā bī-günāha

İder mazlūmı zālimden himāyet
Kimesne idemez zulm ü şekāvet

Ne şehdür kim nice Cem-şīd-efser
Rikābınca yürür 'abd-ı mukarrer

Ne şehdür kim yedi iklīm anuñdur
Ki tāc-ı saltanat dīhīm anuñdur

Şeh İbrāhīm Hān-ı 'adl-peymā
Ki nūr-ı 'adli birle toldı dünyā

İlāhī zātını hıfz it belādan
Masūn eyle hatādan hem kazādan

Cihān turdukca var eyle vücūdın
İde ehl-i dile ihsān ü cūdın

Ola taHt-ı zer üzre şād u Handān
İde ömrin ziyāde Hayy ü Yezdān

Pes bu fakīr-i pür-taksīr fī-zemānınā tezkiretü'ş-şu'arā imlā vü inşā eylemek hatā-i mahz olup belki ma'rifet degül sefāhat 'add olınmak mertebesinde oldugı zāhir ü hüvevdādur. Zīrā gürūh-ı şu'arāya vukūf muhāl oldugından mā'adā nice yārān-ı bā-safā ve nice hullān-ı bā-vefā sakāmet-i tab'ını fehme kādir degül iken kendüye bir mahlası isnād ve elbette şā'irem deyü feryād ider. Bu fakīr-i kesirü't-taksîr ise müteşā'irleri matrūh u merdūd idüp bu cerīde-i muhtasar u müfīdeye tedhīl ü tahrīr itmemek üzre karār virmişemdür. Öyle olsa bu tā'ife beni siper-i şemşīr-i zebān ve tu'me-i tīg-i hezeyān itmekden hāli degüllerdür. Ne çāre kazāya rızā virmeden gayra mecāl muhāldür.

ZİKR-İ EŞ‘AR-I SELĀTĪN- MĀZİYE

HAZRET-İ SULTĀN MURĀD HĀN İBN SULTĀN MEHMED HĀN

Ol Pādişāh-ı pür-edeb *Ebü'l-Hayrāt* lakabı ile mülakkabdur. Hayrāt u hasenātlarınuñ nihāyeti olmayup Burūsa'da cāmi'-i şerīf ü medrese vü imāret ve Edirne'de Murādiyye Cāmi'i ve Mevlevī-hāne vü 'imāret ve üç Şerefelü Cāmi'i ve medāris ü Dārü'l-hadīs Cāmi'i vü medrese ve hayret-fezā-yı 'ālem ü 'ibret-nümā-yı benī Ādem olan Ergene Köprüsi ki yüz yetmiş dört tāk-ı bülenddür bunlaruñ eser-i hāss-ı bī-mānendidür. Ve ol pādişāh-ı be-nām bilād-ı müteferrikada on tokuz hammām binā itdürmişlerdür ki her biri hayret-dih-i havāss u 'avāmdur. Hoş-tāb u nīk-nihād ve eş'ār dimege mu'tād idiler. Bu iki beyt-i letāfet-şi'ār zāde-i tab'-ı dürer-bārlarıdur:

Şi'r

Sākī getür [getür] yine dünki şarābumı
Söylet dile getür yine çeng ü rebābumı

Ben var iken gerek baña bu zevk u bu safā
Bir gün gele ki görmiye kimse türābumı

Nesr: Sekiz yüz yigirmi dörtde cülūs buyurup ve ol sāhib-devlet otuz sene hilāfet idüp vedā'-ı 'ālem-i fānī eylediler.

HAZRET-İ EBÜ'L-FETH SULTĀN MEHMED İBN SULTĀN MURĀD HĀN

Fātih-i Kostantiniyye' dür. Mahlas-ı şerifleri 'Avnī olup evsāf-ı cemīlleri takrīr ü tahrīrden müstagnīdür. Elsine-i nāsda ma'rūf u ma'lūm ve ketb-i tevārīhde mestūr u merkūm oldugına bināen beyāndan müstagnīdür. Ri'āyet-i erkān-ı dīn-i metīn pīşesi ve hem-vāre salāh u şekvā endīşesi olup hattā kable'l-feth feth-i Kostantiniyye tarīHin beyān ve gencīne-i keşf ü kerāmeti 'ayān iden kutbü'l–'ārifīn hazret-i Şeyh Ak Şemse'd-dīn'den ba'de'l-feth inābet murād eyledükde hazret-i Şeyh-i lezā'iz-i bātıniyye tab'-ı şerīfe çāşnī-i hulüvv-i ma'nevī īrās idüp ahvāl-i 'āleme takayyüdden berī olursaz hāl-i saltanat muhtell ü müşevveş olur deyü tecvīz itmişler idi. Hayrāt u hasenātları hayret- efzā-yı selātīn ve 'ibret-nümā-yı havākīndür. Şehr-i Kostantiniyye'de cāmi'-i

şerīf ve sekiz ‘aded medrese-i münīfe vü ‘imāret ü dārü-ş-şifā müceddeden ihdās ü binā itdürmişlerdür ki her biri hayret-efāzdur. Gāh u bī-gāh semend-tab‘-ı çālākları ‘arsa-i ma‘ānīde cevelān idüp sadā-yı tāzī-yāne-i ebyāt ü eş‘ārları gūş-ı erbāb-ı ‘irfāna irişür idi. Bu iki beyt-i dil-güşā hazret-i bī-hem-tānuñ zāde-i tab‘-ı ‘ālem-ārālarıdur:

Beyt

Selāmet bāgına ‘işret içün basdum kadem cānā
Medīd olmadı zevkum ‘akıbet fasl-ı hazān oldı

Beyt-i Dīger

Sākiyā mey sun ki bir dem lāle-zār elden gider
İrişür vakt-ı hazān fasl-ı bahār elden gider

Nesr: Sekiz yüz elli beşde evreng-nişīn-i taht-ı zer-endūd-ı pādişāhī olup müddet-i saltanatları otuz bir ve müddet-i ‘ömrleri elli bir senedür.

HAZRET-İ SULTĀN BĀYEZĪD HĀN İBN SULTĀN MEHMET HĀN

Mahlas-ı şerīfleri ‘Adlī olup vücūd-ı latīfleri pür-sehā vü kerem ve zāt-ı sütūde-şiyem-i ‘ālī-himemleri rūh-ı mücessem-i şehen-şāh-ı mu‘azzem idiler. Mahdūm-ı Sāmī Hazret-i Monlā Cāmī’ye her re’s-i senede ‘atiyye-i hüsrevānīlerinden surre īsār idüp anlar dahı medh ü senālarında kasā’id-i bī-hem-tā peydā vü isdār iderler idi.

Kıt‘a li- Nāmıkihi

Ne kadar pādişeh olmak gerek ey dil añla
Ki anı medh ü senā eyleye Monlā Cāmī

Ehl -i ‘irfāna mahabbetle ri‘ayet idenüñ

Haşr olınca unudılmaz bu cihānda nāmı

Nesr: Bunlar dahı peder-i vālā-güherleri gibi mahrūsa-i mezbūrede cāmi‘ vü medrese ve ‘imāret-i bī-hem-tā mücedded inşā itdürmişlerdür ki hazīne-i bī ‘aded ü bī-intihā harc u sarf olınmışdur. Bu iki beyt-i latīf ol zāt-ı şerīfüñ zāde-i tab‘ -ı nazīfleridür:

Beyt

Beni lā-y‘akıl iden şerbet-i la‘l-i lebidür
Beni ser-geşte kılan āla çeh-ı gabgabıdur

Beyt-i Dīger

Ey süvār-ı esb-i nāz olan rikāb-ı cāna bas
Şimdilik meydān senüñdür ayaguñ merd-āne bas

Nesr: Sekiz yüz seksan altıda pirāye-bahş-ı evreng-i şehen-şāhī ve cālis-i taht-ı pādişāhī olup müddet-i saltanatları otuz iki ve müddet-i ‘ömrleri altmış iki senedür.

HAZRET-İ SULTĀN SELĪM HĀN İBNÜ’S- SULTĀN BĀYEZĪD HĀN FĀTİHÜ’L-HAREMEYN-İ ŞERĪFEYN

Mahlas-ı şerīfleri Selīmī’dür. Bunlar dahı mahrūsa-i mezbūrede ‘imāret ü medreseyi müştemil cāmi‘-i bī-hem-tā ve ma‘bed-i dil-güşā ihdās ü peydā itdürmişlerdür ki hayret-efzādur. Kuvvet-i kāhireye mālik ve bi’z-zāt tarīk-i cihāda sālik pādişāh-ı cihān ve sāhib-kırān-ı zamān idiler. Fārisī ve Türkī eş‘ār-ı belāgat-‘ünvānları olup bu beyt-i sūz-nāk ol tıynet-i pāküñ kelām-ı çālākıdur:

Şi‘r

Hücūm-ı neşveden bī-tāb-ı çeşmi
Anuñ-çün ‘āşıkuñ da āb-ı çeşmi

Beyt

Fikr mī-kerdem şebī k’ān māh-rā bīnem be-h^{v}āb
Men der-īn būdem ki nā-geh şod tulū‘-ı āfitāb

[Bir gece o ayı (ay yüzlüyü) rüyada görüp fikrediyordum.
Ben bunda idim ki ansızın güneş doğdu.]

Nesr: Tokuz yüz on sekizde evreng-nişin-i taht-ı ‘ālī-baht olup müddet-i saltanatları sekiz sene ve tokuz ay ve müddet-i hayātları elli beş senedür. Müddet-i kalīl-i saltanatlarında Fātih-i Mısrü’l-Kāhire ve Haremeyn-i Şerīfeyn olduklarından merhūm Kemāl Pāşā-zāde Hazretleri’nden sādır olmışdur:

Kıt ‘a-i Kemāl Pāşā-zāde

Az müddetde çok iş itmiş-idi
Sāyesi olmışıdı ‘ālem-gīr

Şems-i ‘asr idi ‘asrda şemsüñ
Zıllı memdūd olur zamānı kasīr

HAZRET-İ SULTĀN SÜLEYMĀN HĀN İBNÜ’S-SULTĀN SELĪM HĀN

Mahlas-ı şerīfleri Muhibbī olup bunlar dahı mahrūsa-i mezbūrede ecdād-ı ‘ālī-nijādları gibi cāmi‘-i ‘ālī ve medāris-i mevālī ve ‘imāret ü dārü’ş-şifā ihdās ü binā itdürmişlerdür ki her biri hayret-efzā vü ‘ibret-nümādur. Evsāf-ı cemīlleri sā’ir tezākirde tastīr olundugına bināen tahrīr-i kilk-i nādire-perdāzdan müstagnīdür. Zamān-ı saltanatlarında erbāb-ı ma‘rifete ragbet buyurup her şā‘ire mikdār-ı mertebe ‘atiyye-i

hüsrevānīden vazīfe ta‘yīn buyururlar idi. Kendiler dahı Selātīn-i ‘Osmāniye’nüñ eş‘arı ve havākīn-i māziye’nüñ hüner-veri olup Türkī ve Fārsī iki dīvān-ı belāgat- ‘unvānı vardur. Bu ebyāt-ı latīf ol zāt-ı şerīfüñ zāde-i tab‘-ı nazīfleridür:

Beyt

Va‘de-i vasl eyledi çün kim bize cānānumuz
Ey ecel bir dem tevakkuf eyle alma cānumuz

Dīger

Halk içinde mu‘teber bir nesne yok devlet gibi
Olmaya devlet cihānda bir nefes sıhhat gibi

Beyti-i Dīger

Olsa kumlar sagışınca ‘ömrüñe hadd u ‘aded
Gelmeye bu şīşe-i çarh içre bir sā‘at gibi

Rindler bezminde sākī bir ‘aceb nām eyledi
Mescidüñ kandīlini mey-hānede cām eyledi

Gitme ey cānum giderseñ āh ü zār itsem gerek
Sanma kim dünyāda sensiz ben karār itsem gerek

Nesr: Tokuz yüz yigirmi altıda evreng-nişîn-i kayserī olup müddet-i saltanatları kırk sekiz ve müddet-i ‘ömrleri yetmiş dört senedür.

HAZRET-İ SULTĀN SELĪM HĀN İBNÜ’S- SULTĀN SÜLEYMĀN HĀN

Bunlaruñ dahı mahlas-ı şerīfleri Selīmī'dür. Pādişāh-ı 'ālī-baht ve bir şehen-şāh-ı sāhib-taHtdur ki selātīn-i māziye'den eşbeh ü a'lem ve sehā vü kerem tāmm-ı nāmīlerine 'alem olmış-ıdı. Edirne'de binā eyledükleri cāmi'-i şerīf ve ma'bed-i latīf hayret-efzā-yı kavī vü za'īfdür. Gāhī şi'r-i āb-dārla dahı āzmāyiş-i tab'-ı nām-dār iderler idi. Bu iki beyt-i bi-hem-tā zāde-i tab'-ı 'ālem-ārālardur:

Beyt

Nevāda yine rūh-efzā olur 'uşşāka bir dem var
Dilānı gibi nālān olmada bir özge 'ālem var

Dīger

Göñül benden umardı çok vefālar
Münāsib düşdi ammā kim cefālar

Beyt-i Dīger

Satıldı Mısr içinde Yūsuf altuna cevāhirle
Seni ey şūh-ı 'ālem kim alur dünyāya virmezler

Nesr: Mahrūsa-ı Edirne'de bir cāmi'-i şerīf ve ma'bed-i latīf binā itdürmişlerdür ki dört mināre-i bālā üç şerefelü mahrūsa-i mezbūreye şeref virmişdür. Selātīn-i māziye-i Osmāniye'nüñ Bilād-ı Selāse'de binā eyledükleri cevāmi'üñ cümlesinden nāzük ü hem-vār vāki' olmışdur. Cülūs-ı hümāyūn-ı 'izzet-makrūnları tokuz yüz yetmiş dörtde vāki' olup müddet-i saltanatları sekiz ve müddet-i 'ömrleri elli altı senedür.

HAZRET-İ SULTĀN MURĀD HĀN İBNÜ'S- SULTĀN SELĪM HĀN

Mahlas-ı şerīfleri Murādī'dür. Muhibb-i 'ulemā ve mu'tekid-i evliyā olup salāh u takvāyla meşhūr ū ma'rūf ve ri'āyet-i ahālī itmekle zāt-ı 'ālīleri mevsūf idi. Bu iki beyt-i tasavvuf-āne ol pādişāh-ı zemānenüñdür:

Şi‘r

Vefāya va‘de kılur mı Murād’e ol gül-i ter
Yalancı gül gibi bir tāze nev-cevānum var

Cān reşha-i nūruñ gözedürmiş
Gavvās bahāruñ katarātın gözedürmiş

Her lahza mü’essirden eserdür bu Murādī
Hep cümle halāyık ‘arasātın gözedürmiş

Nesr: Tokuz yüz seksen ikide evreng-nişīn-i kayserī olup müddet-i saltanatları yigirmi bir ve müddet-i ‘ömrleri elli senedür.

HAZRET-İ SULTĀN MEHMED HĀN İBNÜ’S SULTĀN MURĀD HĀN

Bunlaruñ dahı mahlas-ı şerīfleri ‘Adlī olup evsāt-ı zāt-ı sütūde-şīmleri hūrşīd-emsāl iştihārlarına bināen tahrīr-i kalem-i hoş-reftārdan müstagnīdür. Bu iki beyt-i ra‘nā ol hazret-i bi-hem-tānuñ zāde-i tab‘-ı ‘ālem-ārālarıdur:

Şi‘r

Ol saçı Leylī umarum baña Mecnūn’um diye
Gezmesün gelsün belā tagında mahzūnum diye

Umarum şi‘r-i güher-bārum işitdükde o māh
Kandedür gelsün berü ol dürr-i meknūnum diye

Nesr: Kendiler bi'z-zāt Yanık ve Eğri Kal'aları üzerine gazā vü cihād eyledükleri meşhūd-ı ahālī-i bilāddur. Biñ üçde taht-ı 'ālī-bahta cülūs buyurup tokuz sene pādişāh ve kırk sene mu'ammer olmışlardur.

HAZRET-İ SULTĀN AHMED HĀN İBNÜ'S- SULTĀN MEHMED HĀN

Mahlas-ı şerīfleri Bahtī'dür. Evsāf-ı cemīl-i 'ālem-ārāları şöhret-i bī-hem-tālarına bināen tavsīf ü tafsīlden müstagnī olup Mahrūsa-i İstanbul'da bu *li-vech-illāhi* te'alā bir cāmi-i zībā ihdās ü binā itdürmişlerdür ki Yeñi Cāmi'-i Şerīf dimekle meşhūr-ı dünyādur. Tab'-ı 'ālem-ārāları iştihā-yı 'arūs-ı 'arūz-ı zībā olup gāh u bi-gāh kalem-i dil-güşāları tahrīr-i eş'ār u inşā ider idi. Bu eş'ār-ı latīf ol zāt-ı şerīfüñ zāde-i tab'-ı nazīfleridür:

Beyt

Didüm ol dil- dāre bir dem kıl vefā
Didi kim itmem saña her dem cefā

Dīger

Būy irse cān meşāmmına fasl-ı bahārdan
Murgān sadāsı gelse dile merg-zārdan

Bolsa nevāda gül gibi nev-besteler zuhūr
Kim tāze savt u nakş işidilse hezārdan

Nesr: Cülūs-ı hümāyūn-ı sa'ādet-makrūnları biñ on ikide vāki' olup müddet-i saltanatları on dört ve müddet-i 'ömrleri kırk tokuz senedür.

HAZRET-İ SULTĀN MURĀD HĀN İBNÜ'S-SULTĀN AHMED HĀN

Bunlaruñ dahı mahlas-ı şerīfleri Murādī'dür. Kilk-i serī'ü'l-harekāt-ı tahrīrinden vasf-ı zāt-ı celālet-me'ābları müstagnīdür. Taht-gāh-ı Hulefā-yı Rāşidīn olan Bagdād-ı Dārü's-selām üzerine sefer edüp endek zamānda ol kal'a-i Kāf-sīmā ve hısn-ı hasīn-i bī-hem-tāyı zūr u cebr ve zecr ü kahrla feth ü teshīr eylemişlerdür. Nitekim ol hīnde kendiler buyurmışlardur:

Beyt

Hızr gibi geldi yetdi himmet-i kutb-ı zamān
Bī-ta'ab feth eyledüm Bağdād şehrin rāygān

Nesr: Bu beyt-i pür- nikāt dahı ol zāt-ı sütūde-sıfātuñdur:

Beyt

Benem kim pādişāh Cem-i mu'azzam hüsrev-i Hākān
Cihānuñ fahrıyam hergiz yanumda zerredür eyvān

Nesr: Cülūs-ı hümāyūnları biñ otuz iki de olup müddet-i saltanatları on yedi ve müddet-i 'ömrleri otuz senedür.

ZİKR-İ ŞU‘ARĀ-YI MA‘RİFET- PEYMĀ
kesrehümullāhu te‘alā

‘ABDULLAH

Bergama’lı Kızılca Hayre’d-dīn-zāde Çelebi’dür. Mevleviyetle ba‘z-ı bilādda mesned-nişīn-i hükūmet olmış-ıdı. Bu beyt-i şöhret-şi‘ār zāde-i tab‘-ı dürer-bārlarıdur:

Beyt

Mey ü mahbūb imiş zevk-i behişt-gede hemān

Haber alduk o tarafdan bize Ādem geldi

Biñ yigirmi altıda İstanbul' da fevt oldı.

ĀDEM ÇELEBİ

el-Mevlevī. Ol gül-i gül-bün-i letāfet Antaliyye'den Mehmet Çāvuş nām zī-kudretüñ veled-i sāhib-ma'rifeti olup hālā Galata'da vāki' mevlevī-hānede şeyh-i sāhib-irşād vücūd-ı 'ālī-nijāddur. Müşārün-ileyh Mehmed Çāvūş Merhūm Sultān Selīm Magnīsa'da mukīm iken Antaliyye'ye da'vet ve anda ziyāfet eylemişdür. Cedd-i Devlet-i 'Osmāniye'nüñ kadīmī dā'īleri ve rāh-ı istikāmet ü vidāduñ sā'īleridür. Fārsī ve Türkī eş'ār-ı belāgat-şi'ārı olup bu beyt güftārındandur :

Beyt

Nīl-gūn fūta miyānına sarınca cānān
Sanki nısfın buluda kapıldı metāṯān?

Nesr: Ma'rifet ü kemālla bi-hem-tā olan Merhūm Hāfız Pāşā vezīr oldukda bu mısrā'uñ her fıkrası bir tārīh olmışdur:

Mısrā
Hātim be-hāfız āmede bā-zıll-ı Hak mahfūz bād

AHMED

Erbāb-ı 'irfānuñ ser-bülendi [ve] rākımu'l-hurūfuñ 'ammi olup ser-rişte-i nesebi Āl-i 'Abā'ya peyveste olan Lārendevī Seyyid Ahmed Efendi'dür. Kuzāt-ı sencīde-sıfātdan idi. Ehl-i 'ilm ü sāhib–hilm olup bundan akdem vilāyet-i Anatolı'da zuhūr iden Celālī-i Tavīl'üñ menkabesin Fuzūlī'nüñ *Hadīkatü's-sü'edā*'sı üslūbında bir kitāb-ı müstetāb itmişdür. Hakkā ki eser-i nā-yābdur. Ebyāt-ü eş'ārla dahı ser ü kārı olup bu beyt güftārındandur:

Beyt

İtse germiyyet 'aceb mi bu gice māh-ı münīr

Dāg-ı mihrin götürür tende Muhammed Şāh'uñ

Biñ otuzda İstanbul' da fevt oldı.

AHMED

Sāhibü'l-edeb seyyid-i sahīhü'n-neseb İstanbūlī Ahmed Çelebi'dür. Ol zāt-ı 'azīz *Cızbız* lakabı ile mülakkab idi. Rākımu'l-hurūfuñ pederinüñ hammālı olup sāhib-fazīlet ehl-i ma'rifet 'ārif ü nazīf vücūd-ı şerīf olup kat'-ı merātib-i mu'tāde ile merhūm Zekerriyā Efendi Medresesi'nde ders ü ifāde olmışlar idi. Fenn-i mu'ammāda fā'ikü'l-akrān ve fazl u ma'ārifle müşārün-ileyh-i bi'l-benān idiler. Bu beyt-i bī-hem-tā zāde-i tab'-ı dil-güşāsıdur:

Beyt

Cānān odur ki meyl ide 'uşşāk-ı zārına
'Āşık odur ki yalvara dā'im nigārına

Nesr: Be-nām-ı şāh ü şāhīn bu mu'ammā-yı metīn dahı zāde-i tab'-ı nazīfleridür:

Mu'ammā

N'ola ser-keşlik iderse felek-i nā-hem-vār
Āh-ı dil dāmenini tutdı perīşānlıgı var

Biñ yigirmi sekizde İstanbul' da fevt oldı.

ĀLĪ

Selânik Kazāsı'ndan munfasıl seyyid-i sahīhü'n-neseb ṣāhībü'l-hulk ve'l-edeb erbāb-ı 'irfānuñ ser-bülendi Yavuz-zāde Mustafā Çelebi Efendi'dür. Erbāb-ı ma'rifetden sāhib-fazīlet mahdūm-ı 'ālī-fıtnatdur. Bu iki beyt-i bī-nazīr zāde-i tab'-ı dil-pezīrleridür:

Şi'r

Āhı dem-ā-dem idegör sāhil-i vasl eyle murād

Menzil alur mı fülk-i dil esmeyicek ribāh-ı ‘aşk

Hanceri çekse bir elif sīneye yazılur göñül
Olur o şerha ‘āşıka māye-i inşirāh-ı ‘aşk

ĀLĪ

Adanevī Hüseyn Efendi’dür. Der-gāh-ı ‘ālī müteferrikalarından idi . Şā‘ir-i muhter‘ ü vāsıl-ı netā’ic-i asl u fer‘dür. Bu gazel-i latīf zāde-i tab‘-ı nazīfleridür:

Gazel

Gamze leb-rīz-i tebessüm nigeh āşüfte-i h^{v}āb
Hande-ber-leb girih ü nāz hem- āgūş-ı ‘itāb

Gerçi nāz olmış-ıdı mest-i şarāb-ı gamze
Gamze de bāde-i nāz-ıla bu gün mest ü harāb

Gāh ider rūy-ı mehi pençe-i hūrşīd nihān
Gāh olur berg-i güle sünbül-i gül-pūş nikāb

Gül gül olmış ruh-ı rengīni gülüp açılmış
Yine görmiş gibi bir iki kadeh bāde-i nāb

Āfitāb-ı felek-ārā-yı sühandur Ālī
Feyz-yāb olsa n’ola cümle sözinden ahbāb

Biñ ellide İstanbul’da fevt oldı.

Āsār-ı ilmiyelerinden *Miftāhü’l-Cenne* ki Fir‘avn īmānı hakkında. *Riyāzü’l-Cenne* aHlāka dā’ir. *Ḍurūb-ı Emsāl Şerhi* Hazret-i ‘Alī’den sādır olan ḍurūbdur. *Gül-deste-i Belāgat-ı Türkī, Tabakāt-ı Şu‘arā ve Üdebā-ı ‘Arab*, *Müretteb Münşe‘āt*, *Müretteb ü Mükemmel Dīvān*. Mecmū‘ı Hüseyn Ālī’nüñdür, rü’yet olınmışdur.

‘ALĪ

Gelibolı’dan Mustafā Efendi’dür. Mülāzım oldukdan soñra ba‘z-ı bilādda mesned-nişīn-i sadāret-i ‘imāret olmış-ıdı. ‘İlm ü ‘irfānla nām-dār ve şi‘r ü inşāyla şöhret-şi‘ār olmagın evsāf-ı cemīl-i ‘ālem-ārā ve zāt-ı sütūde-hısāl-ı bī-hem-tāları müstagnī-i kilk-i nādire-perdāzdur. Bu eş‘ār-ı latīf ol zāt-ı şerīfüñ zāde-i tab‘-ı nazīfleridür:

Gazel

Düşümde Kays’a sordum ‘aşk-ı Leylā-y-ıla ahvālin
Didi haşr olmayınca sormayın dīvānenüñ hālin

Didüm hīç devr-i bākīde vefā sūretleri var mı
Didi mahv itdi vuslat ‘āşık u ma‘şūkuñ eşkālin

Didüm seyl-āb-ı eşküñden halās olduñ mı ‘ukbāda
Biraz agladı feryād itdi egdi tab‘-ı meyyālin

Didüm ten hāk-dānı ‘ālem-i ervāha beñzer mi
Didi aldurdum ol devrüñ Hümā-yı fārigü’l-bālin

Didüm abdāllarda şimdilik senden bedel kim var
Didi ‘Alī’ de gördüm ben melāmet pirinüñ şālin

Şi‘r-i Dīğer

Gider nev-reste dil-berlerle seyr-i bāga cānānum
Bir iki goncesüz kopmaz yerinden verd-i handānum

Nesr: Merhūm Sultān Selīm şeh-zāde iken Magnīsa’da şikāre çıkup elinde şāh-bāzla mezbūra rāst geldükde ikdāmla didügi beyt-i bedīhīdür:

Beyt

Şāh-bāz-ı himmetüñ destüñde olsun ber-karār
Olur elbette hümā-yı saltanat bir gün şikār

Biñ sekizde Cidde Begi iken vedā‘-ı ‘ālem-i fānī eyledi.

‘ĀLĪ

Kuzāt-ı sencīde-sıfātdan Bosnevī ‘Alī Efendi’dür. Hakkā ki zemānenüñ ‘ālīsi ve memleket-i hünerüñ vālīsidür. Bu ebyāt zāde-i tab‘-ı pür-nikātıdur:

Eş‘ār

Biz mes’ele-āmūz-ı dil-istān-ı kemālüz
Biz meş‘ale-efrūz-ı şeb-istān-ı hayālüz

Mahrūm-ı harīm-i harem-i vuslatuz ammā
Biz mahrem-i esrār-ı gam-ı derd ü melālüz

Mey-h^{v}ārelerüz vākıf-ı hum-hāne-i ‘aşkuz
Rindüz ezelī sāhib-i ‘unvān-i celālüz

‘ALĪMĪ

Çorlevī Kāsım Efendi’dür. Kuzāt-ı sencīde-sıfātdan olup eş‘ārla ser ü kārı var idi. Bu beyt nakş-ı hātemidür:

Beyt
‘Alīmī fevvezü’l-emri il-Allah
Ve tārīh[i] tevekkeltü al-Allah (H.1032) [2]

[2] “ *‘Alīmī işini Allah’a havale etti, tarihi: Allah’a güvendim.”*

Bu iki beyt-i latīf zāde-i tab‘-ı şerīfidür:

Beyt

Hedef-i tīr-i cefā eyleyesün ‘uşşākı
Ne revā bezlüñ [3] ile yād olına nām-ı şerīf

Dīger

Bī-çāre ‘Alīmī de [4] kulumdur dimez oldun
Bu cevre nedür bā‘is ü bādī diye cānā

Müverrihlikde meşhūr ve ol vādīde genc-i mestūr idi. Ergene kasabasında Merhūm Sultān Murād Hān Gāzī Cāmi‘-i Şerīf’i müceddeden ta‘mīr olındukda anda bulunup didügi tārīhdür:

Tārīh

Dā‘i-i kem-ter ‘Alīmī ugrayup tārīhini
Didi kim tecdīd olındı Cāmi‘-i Sultān Murād

Biñ otuz yedide Aydos’da kādī iken fevt oldı.

‘ANKĀ

Şīrāzī Mollā Hüseyn’dür. ‘Acem iken Rūmī-yāne eş‘ārı ve şā‘ir-āne güftārı vardur. Bu iki beyt-i latīf zāde-i tab‘-ı nazīfleridür:

---

[3] Bezlüñ: bedelüñ: M, K

[4] ‘Alīmī: ‘İlmī: M

Şi‘r

Küşte-i şemşīr-i hicrānuñ visālin görmedük
Hīç melāmet bezminüñ cānā zevālin görmedük

Bulmaduk bir meşrebi sāfī vücūd-ı nükte-dān
Ehl-i derdüñ bir söz añlar ehl-i hālin görmedük

Biñ yigirmi beşde Mısır’da fevt oldı.

ĀRĀMĪ

Tā’ife-i dervīşāndan olup biñden soñra vefāt itmişdür.

Beyt

Hāl-i ‘anber-bār o kim ruhsāre yasdanmış yatur
Bāğ-bān-ı Hinddür gül-zāre yasdanmış yatur

‘ĀRİF

Tercemesi sebt olınan Visālī’nüñ ferzend-i ercümendi Kütāhiyye’den ‘Ārif Mehmed Çelebi’dür. Şeyhü’l-islām Yahyā Efendi Hazretleri’nden nā’il- i şeref-i mülāzemet olup eş‘ārı bī-nazīr ve güftārı dil-pezīrdür. Bu beyt-i ra‘nā zāde-i tab‘-ı bī-hem-tālarıdur:

Beyt

‘Andelībüñ cigeri pāreleridür yer yer
Bāgda ziynet olan sanma ki dal üstine gül

Nesr: Bu ebyāt-ı nüzhet-āmīz şehr-engīzindendür:

Ez-şehr-engīz

Evvelā dil-ber-i dil-efrūzuñ
Āteş-i hüsnle cihān-sūzuñ

Biri İbrāhim-i şükūfte-‘izār
Gösterür āteş içre ol gül-zār

A-Cümle bütler anuñ şikestesidür
B-……..

Vaslına ola-y-ıdum erzānī
Olur-ıdum yolında kurbānı

‘ĀRİFĪ

Kavalevī Mehmed Çelebi’dür. Zümre-i kuzāt-ı sencīde-sıfātdan olup hūb hatt u eş‘ārı ve mergūb inşā’ vü güftārı vardur. Bu beyt-i bī-hem-tā inşāsındandur:

Beyt

Hātıruñdan çıkmasun lutf it hemān mehcūr olan
Olmasun bārī göñülden dūr gözden dūr olan

Kemāl Efendi Rūm ili Kāzī-‘askeri iken Semādirek kazāsına tālib olup ‘arz-ı hālinde bu beyti tahrīr ider. Kemāl Efendi dahı ‘arz-ı hāli üzerine kazā-ı mezbūrı telhīs ider:

Beyt

Sakf-ı semāya nāle vü āhı sütūn olur
Olmazsa ‘Ārifī’ye Kazā-i Semādirek

‘ĀRİFĪ

Hān-ı Kırım Sa‘ādet Giray Hān’dur. Gāzī Giray Oğlı Sa‘ādet Giray Sultān’dur. Karn-daşı ‘İnāyet Giray Hān oldukda ‘isyān üzre olan mirzālardan biri merkūmı şehīd itmişdür. Bu iki beyt-i latīf zāde-i tab‘-ı şerīfleridür.

Beyt

Gamzeñ girişme hayline sultān-ı fitnedür
Çāh-ı ruHuñ fütādeye zindān-ı fitnedür

Cān u dil oldı küştesi şemşīr-i gamzenüñ
Rahm eyle anlara ki şehīdān-ı fitnedür

Nesr: Tārīh-i şehādeti biñ kırk yedidür.

‘AŞKĪ

Zagrevī Ahmed Efendi’dür. Kuzāt-ı sencīde-sıfātuñ ‘umdesi ve sāhib-tarzuñ zübdesi idi. Bu beyt-i garrā zāde-i tab‘-ı ra‘nālarıdur:

Beyt

Bu varlık ‘ālemi yoklansa bulacak dem yok
‘Ademde var ola hele ‘ālemde ‘ālem yok

Hudūd-ı selâsînde fevt oldı.

‘AŞKĪ

Mülāzım ü müderris olup hūb hattı ve mergūb tab‘ı vardur. İsmi gibi hulkı Hasen olup halūk-fıtnat pür-ma‘rifet vücūd-ı şerīfdür. Bu iki beyt-i latīf zāde-i tab‘-ı nazīfleridür:

Beyt

Hüsn-i Yūsuf mübtelā-yı şem‘-i sūzānuñ senüñ
Nūr-ı çeşm-i sad-Züleyhā gerd-i dāmānuñ senüñ

Sen o şāh-ı mülk-i kişver-gīr-i hüsn ü nāzsun
Mihr ü meh pervāne-i şem‘-i şeb-istānuñ senüñ

‘AŞKĪ

Ergenevī Şeyh Sinān Efendi’nüñ birāder-i kih-teri Deli ‘Abdü’l-vāsi‘dür. Dervīş-sūret velī-sīret ālūde-i esrārı-ı ilāhī olup ‘ālem-i vecd ü hayretde seyāhat idüp vardugı belde vü kasabātda kürsīye çıkup halka va‘z u nasīhat iderdi. Bu beyt-i pür-rümūz zāde-i tab‘-ı künūzıdur:

Beyt

Vasf-ı ruhsārın yazar dā’im o māhuñ hāmemüz
N’ola gün gibi cihāna şu‘le virse hāmemüz

Biñ yigirmi tokuzda Rūm ili Yeñişehri’nde kürsīye çıkup galebe-i va‘z ü nasīhat eyledükde küfr söyledi, katl olındı.

‘ATĀYĪ

Nev‘ī-zāde ‘Atā’-ullah Çelebi’dür. Mutasarrıf-ı medrese-i hāric oldukdan soñra tarīk-i kazāya ‘āzim olup menāsıb-ı celīlede mesned-nişīn-i hükūmet-i şer‘iyye olmış-ıdı. ‘İlm ü fazīlet ile māhir ve sāhib-ihtirā‘ ‘şā‘ir oglı şā‘irdür. Bu gazel-i latīf zāde-i tab‘-ı şerīfleridür:

Gazel

Visāl içün sunar ol yāre her fütāde gazel
Dürūğ-ı maslahat-āmīz olur arada gazel

O gül-ruha yüri ahvāli açaçık söyle
Düşerse fursat eğer okı bir güşāde gazel

‘İzārı vasfını yazdukda hattını vasf it
O yār-ı ehl-i dile ‘arza kılma sāde gazel

Saçuñ hevāsı ile düşdi özge sevdāya
Şu deñlü bagladılar yine ol hevāda gazel

Virür karār dil-i bī-sükūna gāyetde
‘Atāyi şi‘ri gibi bir karār-dāde gazel

Mesnevīde birkaç pāre kitābı ve nice te’līf-i müstetābı vardur. Biñ kırk altıda İstanbul’da fevt oldı.

‘ATĀYĪ

Nevālī-zāde ‘Atā’-ullah Çelebi’dür. Ba‘z-ı bilādda mevleviyetle mesned-nişīn-i seccāde-i şerī‘at olmış-ıdı. Şā‘ir-i sāhib-ihtirā‘ ve ma‘ānī emrine mutā‘ idi . Bu beyt-i bī-nazīr zāde-i tab‘-ı dil-pezīrleridür:

Beyt

Gam gelse ey ‘Atāyi harābāta düş hemān
Añlar seni ne hālet ise eski meskenüñ

Biñ yigirmi yedide İstanbul’da fevt oldı.

‘AYŞĪ

Mevālī-i kirāmdan olup ismi ‘Īsā’dur. Endīşe-i kemend-efkārı çarh-ı berīn-i ‘irfāna peyveste ve rīsmān-ı eş‘ār- āb-dārı tāk-ı sipihr-i hüner-āsmāna bestedür. Garīk-i bahr-ı rahmet-i Yezdān Sultān Murād Hān hısn-ı Revān’ı feth eyledükde tab‘-ı dürer-bārlarından sādır olan beyt-i bī-hem-tādur:

Beyt

Şerār-ı nār-ı kahr-ı cān-sitānı şāh-ı Cem-cāhuñ
Revân'ın aldı sanmañ cānın aldı şāh-ı güm-rāhuñ

Bu ebyāt-ı lā-nazīr dahı zāde-i tab'-ı dil-pezīridür:

Şi'r

Fasl-ı bahār eyyām-ı gül 'ahd-i şeh-i firūz ola
'Ālem niçe şād olmasun hem'ıyd ü hem nev-rūz ola

Dīger

Düşelden haste diller bend-i gīsū-yı perīşāne
Anuñ her bir şikenci döndi bir şām-ı garībāne

Ve lehu

Rūşen eyler ehl-i derdüñ dīde-i ümmīdini
Kopsa nā-geh cünbiş-i pāy-ı semendinden gubār

ĀZERĪ

Istabl-ı Āmire huddāmından Edirnevī Bostān-zāde İbrāhīm Çelebi'dür. Mahmiye-i Edirne Dih-bāzār-istānında dolablı sahhāf ve haylī leffāf kimesnedür. Şu'arā-yı selefüñ dīvān mecmū'alarına bakmış ve nice kütüb-i nefīse eline girmiş çıkmışdur. Eş'ārı mālī olup hayālden hālī degüldür. Bu ebyāt-ı bī-hem-tā zāde-i tab'-ı dil-güşālarıdur:

Şi'r

Şöyle bārikdür hayālüm kim
Çeng-i Nāhīde tār-ı ma'nādur

Şīr-i Düldül-süvārdur tab'um
Kalemüm Zü'l-fekār-ı ma'nādur

Dil-i deryā-misālüm Āzeriyā
Lücce-rīz-i kenār-ı ma‘nādur

‘AZĪZĪ

H^{v}āce Sa‘de’d-dīn Efendi’nüñ ferzend-i fazīlet-mendi ‘Abdü’l-‘azīz Efendi’dür. İki def‘a Rūm ili sadrına pīrāye-bahş-ı kām-rānī olmışlar idi. ‘İlm ü fazl ile ma‘rūf ve şi‘r ü inşāyla mevsūf bir zāt-ı huceste-likā ve bir vücūd-ı bī-hem-tādur ki meydān-ı belāgatda misli nādir ve ‘arsa-i ma‘ānīde pehlevān-ı bahādırdur. Bu iki beyt-i ra‘nā zāde-i tab‘-ı bī-hem-tālarıdur:

Beyt

Safā bāgında şād olsa dil-i şeydā-yı pür-mihnet
Figān-ı ‘andelīb irdükde alur ‘aklını hayret

Dīger

Gül-zār-ı ruh-ı yārda gūyā ki dehānı
Bir gonce-i terdür gül-i handān arasında

Tārīh-i vefātları budur:

Tārīh

Rūh-ı ‘Azīz Efendi’ye firdevs ola makām (H. 1053)

BAHĀYĪ

İstanbūlī Hasan Çelebi’dür. Tab‘ı hecv ü tezyīfe ve her şey’i şifāyla ta‘rīfe mā’il olmagın *Küfrī* lakabıyla mülakkabdur. Tab‘-ı pür-nikātı zībak-ı belāgat u beyān olup bu beyt hüsniyyātındandur :

Beyt

Eyledi çünkim anı āb-ı sirişküm sīr-āb
Sīnede dāglarum her biri bir lāle olur

Nesr: ve bu beyt hezliyyātından olup berāy-ı ta‘accüb nüvīşte:

Beyt

Göt isterken gice biñ şermle ol āfitābumdan
Geçerdüm yer delinse yerlere cānā hicābumdan

BAHĀYĪ

Merhūm H^{v}āce-zāde ‘Abdü’l-‘azīz Efendi’nüñ ferzend-i fazīlet-mendi Mehmed Çelebi Efendi’dür. Mevālī-i ‘izām ve ‘ulemā-yı kirāmdan olup hālā mahmiye-i Kostantiniyye’de mesned-nişīn-i şerī‘at-ı ‘izz olup bir fāzıl-ı yegāne ve bir ‘allāme-i zemānedür ki kemend-i fazīleti şu‘le-i āfitāb gibi tāb-dār ve rīsmān-ı ‘ilm ü ma‘rifeti şa‘şa‘a-i māh-tāb gibi pür-envār olup şu‘arāyı zamānuñ eş‘arı ve bülegā-yı cihānuñ serveri vü hüner-veridür. Bu eş‘ār-ı latīf zāde-i tab‘-ı şerīfleridür:

Şi‘r

Müjde-i gül irse yine sū-yı şeh-i bahārdan
İtse halās bülbüli mihnet-i intizārdan

Dīger

Hırmen-i nāzı eyleme māye-i cevr-i bī-dilān
Ey gül-i ter sakın sakın āh-ı dil-i hezārdan

Nesr: Feth-i Bagdād-ı Dārü’s-selām’a bu güne tārīh-perdāzī olmışlardur:

Tārīh

Tārīhine bir vechle bu feth-i celīlüñ
Erbāb-ı hüner olmayıcak fā’iz ü cā’iz
Rūhü’l-kudüs ol dāver-i devrān tarafından

Fi'l-hāl didi fātih-i iklīm-i 'Irāk'uz

BAHŞĪ

Merhūm Ganī-zāde Efendi'nüñ kātib ü perverdesi ve erbāb-ı 'irfānuñ hüner-ver ü zübdesidür. Bu iki beyt-i bî-nazīr zāde-i tab'-ı dil-pezīrleridür:

Şi'r

Kalbümde olan derd ü meşakkat yeñilendi
Sīnemde olan āteş-i firkat yeñilendi

Destār-ı perīşānı n'ola yerlere çalsam
Başumda olan şāl-ı melāmet yeñilendi

Kırkdan ma'zūl iken İstanbul'da biñ otuz sekizde fevt oldı.

BĀKĪ EFENDİ

'İlm ü fazīletde 'alem ve kasā'id ü eş'ārda müsellem-i 'ālem olup nazm-ı safā-baHşı hüsn-i dil-berān gibi perrān ve şi'r-āb-dār-ı dil-güşāsı rūy-ı hūbān gibi ferah-bahş-ı kulūb-ı 'irfāndur. Evsāf-ı cemīli sā'ir tezākirde mestūr ve efvāh-ı 'ālemde mezkūr u meşhūr olmagla beyāndan müstagnī olup iki def'a Rūm İli kāzī-'askeri ve selātīn-i māziye-i 'Osmāniye'nüñ 'ayn-ı iltifātları ile nazar-gerdeleri olmışlardur. Bu ebyat-ı letāfet-me'āb Hazret-i Sultān Süleymān Hān'a buyurdukları kasīde-i müstetābından berāy-ı nümūne intihāb olındı:

Şi'r

Cihān-ı kerem Hān Süleymān Gāzî
Şeh-i āsmān-taht u hūrşīd-efser

Vücūd-ı şerīfiyle dünyā müşerref
Zamīr-i münīriyle 'ālem münevver

Mülūk-ı zamāne öñince revāne
Rikāb-ı hümāyūnda hākān u kayser

Eger peyk olurlarsa lāyık öñince
İnüp tāc-ı zerrīn ile heft ahter

Saçar bezme nūrı döker rezme nārı
O tāc-ı murassa‘ o tīg-i mücevher

Nesr: Sultān Selīm Hān-ı Sānī Hazretleri’nüñ tehniyet-i cülūs-ı sa‘ādet-me‘nūslarına eyitdükleri kasīde-i bī-hem-tālarından bu birkaç beyt-i ra‘nā bu mahalle tahrīr olındı:

Şi‘r

Bi-hamd-illah şeref buldı yine mülk-i Süleymānī
Cülūs itdi sa‘ādet tahtına İskender-i Sānī

Togup gün gibi zerrîn tāc ile burc-ı sa‘ādetden
Yetişdi şarkdan garba ziyā-yı ‘adl ü ihsānı

Beşāretler zemīne āsmānuñ gözleri aydın
Cihānı şöyle nūrānī idüpdür rūy-ı rahşānı

Kafā-dār oldılar şīr ū peleng āhūya sahrāda
İdüpdür şol kadar şimdi ri‘āyet hakk-ı cīrānı

Nesr: Sultān Murād Hān-ı Sālis Hazretleri’nüñ tehniyet-i cülūslarında gevher-efşānī oldukları eş‘ārdan bu birkaç beyt-i ma‘ānī-nihād berāy-ı numūne īrād olındı:

Şi‘r

Tāli‘ oldı neyyirā ikbāl-ı devlet subh-dem

Şu‘le saldı ‘āleme necm-i hidāyet subh-dem

Kā’inātı kıldı mir’āt-ı cemāl-i şāhdan
Gark-ı envār-ı hidāyet nūr-ı ‘izzet subh-dem

Āfitāb-ı ‘ālem-ārā gibi zerrīn tācla
Taht-ı sīmīn üzre saldı fer ü şevket subh-dem

Nesr: Sultān Mehmed Hān-ı Sālis Hazretleri’nüñ sefer-i zafer-i reh-berlerinde didükleri kasīde-i ra‘nālarından bu birkaç beyt tastīr ü imlā olındı:

Şi‘r

Dil-āverler oyunlar oynadı küffāra ol gün kim
Gören bazīçe-i takdīrüñ oldı deng ü hayrānı

Çıkup yelkenliler Rūmī siperden bād-bānlarla
Yine gösterdiler cūş-ı hurūş-ı bahr-ı ‘ummānı

Neheng-āsā dil-āverler ‘adūyı yutdılar gitdi
‘Aceb deryā-y-ımış hakkā bu leşker-gāh-ı ‘Osmānī

Nesr: Ne sa‘ādet bundan ziyāde olur ki dört pādişāh-ı ‘azamet-penāhuñ girişme-i iltifāt-ı nazarlarına mazhar olup medh ü senālarında āzmāyiş-i tab‘-ı sihr-sāz ideler. Bu eş‘-ār-ı dil-güşā dahı ol hazret-i bī-hem-tānuñ zāde-i tab‘-ı ‘ālem-ārālarıdur:

Şi‘r

N’ola gelse dil-i mecrūha derd-i dil-rübādan hazz
İder Haste ne deñlü nā-ümid olsa devādan hazz

Be-her takdīr olur mā'il güzeller 'āşık-ı zāra
Tabīb olanlar elbette iderler mübtelādan hazz

Çerāg-ı nūr-ı hüsnüñ karşu tutma çeşm-i nādāne
Gözüm nūr-ı ne deñlü eyleye a'mā ziyādan hazz

Şi'r-i Dīger

Cānān odur ki meyl ide anı görince cān
Esbāb-ı hüsni hūb ola ammā be-şart-ı ān

Cānā metā'-ı vasluña delv müşterī iken
Olmamış idi 'aşk iline kār-vān revān

Dīger

Ruhuñ berg-i gül-i sīr-ābe beñzer
Leb-i la'lüñ şarābı-nābe beñzer

Fürūg-ı dāg-ı 'aşkum sīnem üzre
Şu'ā'-ı mihr-i 'ālem-tābe beñzer

İşigüñ Mescid-i Aksā'ya mānend
Yüzüñ kıble kaşuñ mihrābe beñzer

Şeb-i zülf-i siyeh-kāruñ şeb-i tār
'İzāruñ pertev-i māh-tābe beñzer

Cihān efsānedür aldanma Bākī
Gam ü şādī hayāl-i h^{v}ābe beñzer

Nesr: İstanbul'da biñ sekizde vedā'-ı 'ālem-i fānī eyledükde şu'arādan Hüsāmī bu mısrā'ı tārīh eyitmişdür:

Tārīh

İntikāl eyledi Bākī bu fenā dünyādan (H.1008)

BĀKĪ-İ SĀNĪ

İstanbūlī Kepenkçi-zāde Mehmed ‘Abdülbākī Çelebi’dür. Āhī-zāde ‘Abdülhalīm Efendi’den nā’il-i şeref-i mülāzemet olup tarīk-i kazāya rızā virmişdür. Hakkā ki Bākî-i Sānī dinmege liyākatı vardur. Nitekim kendiler dimişdür ;

Makta‘

Sebak-h^{v}ān olsalar lāyık degül mi tıfl-ı nev-resler
Senüñ Bāki-i Sānī’ñ mekteb-i ‘irfāne düşmişdür

Nesr: Bu iki beyt-i ra‘nā dahı zāde-i tab‘-ı dil-güşālarıdur:

Şi‘r

Seyle virdi hāsıl-ı ‘ömrüm nice bir cūş ider
Nīl-i eşküñ bir karārı yok mı tugyān tābuñı

Bākiyā dil-bersüz ādem bāg-ı dehri n’eylesün
Böyle bī-hūde temāşā-yı gül-istān tābuñı

BĀKĪ

Bī-māhlas olup Edirnevī mühr-kār Dervīş Bākī-i Zār’dur. Tevārīhle meşhūr ve ol vādīde genc-i mestūrdur. Şu‘arā-yı Fürs eş‘ārından çok eş‘ār yazmış ve mühr-kenlikde hōd sikkeyi mermerde kazmışdur. Feth-i Bagdād’a bu gūne tārīh-perdāzī olmışlardur:

Tārīh

Didi gūş eyledüm tārīh-i fethin hātif-i kudsī

Dilā Dārü's-selām'ı seyfle Sultān Murād aldı

BĀLĪ-ZĀDE MUSTAFĀ EFENDİ

Mevālī-i 'izām ve fuzalā-yı kirāmdan beyne'l-emsāl ve'l-akrān fazīlet-i bāhire ile müşārün ileyh-i bi'l-benān olup *Metn-i Kenz-i Makbūl*'e şerh-i bī-hem-tāları hakkā ki bi-nazīr ü ra'nā olup Dürer'de olan a'razāta ve ıslāh-ü īzāha ve şurrāh-ı *Hidāye*'ye virilen cevābları mahallinde derc ü haylī nükūd-ı fazā'il harc eylemişlerdür ve fenādāde *Seyfü'l-Meslūl fī- Şer'i's-sūl* nām eserleri beyne'l-'ulemā mergūb u makbūl olmışdur. Ve *Mizānü'l-'Amel* fetvāları iki cildde *Tātār-Hāniyye* kadar vardur ve ol mazhar-ı eltāf-ı ebediyyenüñ fıkıhda *Ahkām-ı Samediyye* nām metn-i metīni Hod makbūl-ı 'ulemā ve pesendīde-i fuzalādur. Sā'ir fuḍalādan fazla hūb eş'ārı ve mergūb güftārı vardur. Fārsī kasīdelerinden bu iki beytuhu fā'iz oldukda tahrīr ü tastīr olınmışdur:

Şi'r

Be-pā-yı şāh-bāz-ı çeşm-i ū bestem reg-i cān-rā
Ki ne'gşāyed be-her saydī ez-īn pes māl-i müjgān-rā
Revem her-geh pey-i deryūze-dest-i la'l-i nūşīnet
Ber āmāl-i heves rīzed tebessüm-hā-yı pinhān-rā [5]

BEDRĪ

Kara Çelebi-zāde Mahmūd Efendi Hazretleri'nüñ mensūbātından sāhibü'l-usūl kırkdan ma'zūl Bedrī Ahmed Çelebi'dür. Anatolı hākinden iken Rūmī-yāne eş'ārı ve şā'ir-āne güftārı vardur. Bu beyt-i ra'nā zāde-i tab'-ı zībāsıdur:

Beyt

Gamzeñle sulh olurdı göñül nakd-i cānla

[5] "*Bundan böyle kirpiklerinin sümesi her ava açılmasın diye, can damarını onun güzünün şahininin ayağına bağladım. Her zaman, onun, boş istekler üzerine gizli tebessümler döken tatlı dudağının dilenci elinin peşinden giderim.*"

Girmiş olaydı hançer-i hūn-rīzüñ araya

BEKĀYĪ

Semend-tab‘-ı çālākla meydān-ı ma‘rifetüñ şeh-süvār-ı ercümendi Tursun-zāde ‘Abdü’l-bākī Efendi’dür. Kat‘-ı merātib-i mu‘tāde ile Mısır’da mesned-nişīn-i hükūmet olmışlar idi. Bu beyt-i ra‘nā zāde-i tab‘-ı ‘ālem-ārālarıdur:

Beyt

Geh ü bi-gāh yolumda dime pā-māl olmaz
Hākden fark idemezsün beni cānā yer olur

Biñ on beşde Mısır’da fevt oldı.

BEKĀYĪ

Erbāb-ı ‘irfānuñ ser-bülendi İznīkī Mehmed Efendi’dür. Kat‘-ı merātib-i mu‘tāde ile Galata’da mesned-nişīn-i hükūmet-i şer‘iyye olmışlar idi. Bu beyt-i ra‘nā zāde-i tab‘-ı ‘ālem-ārālarıdur:

Beyt

Ehl-i dil kūy-ı yāre cem‘ olsun
Hāci hācīyi Mekke’de bulsun

Biñ üçde İstanbul’da fevt oldı.

BEKĀYĪ

Kuzāt-ı sencīde-sıfātdan Yeñişehr’li Mehmed Çelebi’dür. Ol merd-i āzāde beyne’n-nās *Pehlevān* dimekle ma‘rūf u mevsūf olup hattā nakş-ı hātemi bu beyt-i āb-dārdur ki ism ü mahlas ü lakabın iş‘ār ider :

Beyt

Resūl ü Çār-yārüñ hāk-i pāyi

Muhammed Pehlevān-zāde Bekāyī

Nesr : Eş‘ārı dil-pezīr ve tevārīhi lā-nazīrdür. Bu iki beyt-i ra‘nā zāde-i tab‘-ı zībāsıdur:

Şi‘r

Añlamaz her kes o şūh-ı serv-kamet ne’ydügin
Kadd-i yāri görmeyen bilmez kıyāmet ne’ydügin

Hamdü li-llah tā ezelden mest-i ‘aşk-ı dil-berüz
Bilmezüz aslā humār-ı derd-i mihnet ne’ydügin

Nesr: Yeñişehr’de yārānından birinüñ Şeyh Mehmed nāmında veledi vücūda geldükde hezl-güne bedīhī didügi tārīhdür :

Tārīh

Togıcak devlet-ile ibn-i İmām’uñ ibni
‘Iyd olupdur sanasın vālid-i ferruh-demine
Evc-i evhāl gerek aña Bekāyī kim
Şeyh Muhammed Çelebi tārīh ola makdemine

BELĪĞĪ

Hudūd-ı ‘aşereynde vefāt eylemişdür.

Şi‘r

Yād idüp agyārı itme sohbetüm ey yār telh
‘Ayş u nūşum eyleme ey la‘l-i şekker-bār telh

BEYĀNĪ

Ruscuk'lı Mustafā Çelebi'dür. Kāḍī ve mülāzemet olup ba'dehu tarīk-i meşīhata 'āzim olmış-ıdı. Bu beyt-i ra'nā zāde-i tab'-ı 'ālem-ārālarıdır:

Beyt

Aldılar 'aklum perī-rūlar perīşān itdiler
Bir yere gelmez meger cem'iyyet-i hūbān ola

Biñ altıda İstanbul'da fevt oldı.

BEYĀNĪ

Sahn-ı Semāniyye müderrislerinden Mehmed Efendi'dür. 'İlm ü fazīlet ile ma'rūf ve şi'r ü inşā ile meşhūr u mevsūfdur. Bu beyt-i latīf zāde-i tab'-ı şerīfleridür :

Beyt

Çāk çāk eyler ise sīneñi yār incinme
Pāre pāre olıcak kābil olur kare sadef

BEYĀZĪ

Müderrisīnden Vardarī Mehmed Çelebi'dür. Şi'r ü inşā ile ol diyār-ı celīlü'l-i'tibārda haylī iştihārı var idi. Bu iki beyt-i ra'nā zāde-i tab'-ı bi-hem-tāsıdur:

Şi'r

'Arz eyle metā'-ı dili dil-dāre düşerse
Yirine düşer ol yüzi gül-zāre düşerse

Yaşum gibi gözden bıragup itme fütāde
Gāhīce nazar eyle dil-i zāre düşerse

Biñ otuz altıda Vardar Yeñicesi'nde fevt oldu.

BEZMĪ

Küttāb-ı Dīvān-ı Sultānī'den ve erbāb-ı usūl ü ma'ānīden İstanbūlī Yasakcı-zāde İbrāhīm Çelebi'dür. Hūb eş'ārı ve mergūb güftārı vardur. Bu beyt-i bī-hem-tā zāde-i tab'-ı ra'nālarıdur:

Beyt

Dil-berüñ 'āşık olan emrine münkād gerek
Yār olup sevdügine gayrīlere yād gerek

Bİ'ATĪ

Sūfiyyūndan olup mürūrü'l-elf vefāt eylemişdür.

Şi'r

Gonce şen bülbülüñ ey dil yakası çak ancak
Giryeden dīde-i gam-dīdesi nem-nāk ancak

BÜLENDĪ

Edirnevī Gülşenī Dervīş Bülendī'dür. Evvel mahlası Köhenī olup soñra Bülendī eylemişdür. Haylī pāk ü nazīf şahs-ı zarīf idi. Rübā'iyyātı bī-hadd olup eş'ārı dahı bu deñlüdür. Bu beyt güftārındandur:

Beyt

Teng oldı o deñlü gözüme giryeden 'ālem
Mihr-i ruhuñı görmeğe kalmadı mecālüm

Biñ otuzda Edirne'de fevt oldı.

CĀHĪ [6]

el-kāḍī. Vefāt[ı] fī-sene-i ahadi ‘aşer ü elf (H.1011).

ez-Şi‘r-i Ū

Cān meşāmmı çīn-i zülfüñden alurken būy-ı misk
İtmiş-idi meskenin dest-i Hoten āhū-yı misk

CĀMĪ

İstanbūlí ‘Abdü’l-bākí Çelebi’dür. Hāric müderrisi iken kāzī ve kısmet-i takdírde rāzí olmış-ıdı. Gencíne-i ‘irfāna emín ve şā‘ir-i sihr-āferín olup bu beyt-i dil-güşā zāde-i tab‘-ı bí-hem-tāsıdur:

Beyt

Nazar kıl zīr-i ebrūsında çeşm-i mest-i dil-dāre
Ne beñzer ol kemer altında içmiş rind-i mey-H^{v}āre

CEBĪNĪ

Edirnevī Dervīş Ahmed’dür. Haylī zarīf kimesne olup bu beyt-i münīf zāde-i tab‘-ı nazīfidür:

Beyt

Yokdur sebātı ey Cebīnī çarh-ı kec-revüñ
Bir dem murāduñ üzre dönerse geri döner

Biñ otuzda Edirne’de fevt oldı.

CEM‘Ī

Kuzāt-ı sencīde-sıfātdan İstanbūlī Mehmed Çelebi’dür. Müverrihlikde bī-hem-tā vü eş‘ārı dil-güşādur. Bu iki beyt-i ra‘nā zāde-i tab‘-ı ra‘nāsıdur:

Şi‘r

[6] Cāhī: M 14b-15a; -: S, K, İÜ

Hattuñ ki sāye-i gül-i handān-ı fitnedür
Ebr-i tarāvet-efgen-i bōstān-ı fitnedür

Zāhir olınca fülk-i dili kıldı muztarib
Hatt-ı ruhuñ ki mevce-i ‘ummān-ı fitnedür

CEVRĪ

Beyne’l-‘irfān zebān-ı tāze ile eş‘ārı bī-hem-tāya āgāze iden İstanbūlī İbrāhīm Çelebi’dür. Perveriş-i güfte-i zebān-ı tāze olup emti‘a-ı eş‘ārı dil-pezīri bī-endāzedür. Kasā’id ü gazeliyyātı selīs ü dil-güşā ve tercī‘-bendleri hod biribirinden a‘lādur. Hakkā ki ‘arūs-ı ma‘ānīye bu mertebe zīb ü ziynet virmek dād-ı Hudā’dur. Bir şā‘ir-i sihr-sāzdur ki elindeki kasab-ı kilk-i nādire-perdāzı nīze-i meydān-ı belāgat olup kasabü’s-sebak-ı i‘cāzdur. Bu eş‘ār-ı latīf zāde-i tab‘-ı nazīfleridür:

Şi‘r

Olsa nigehi dest-be-şimşīr-i tegāfül
Lerzende ider fitneyi te’sīr-i tegāfül

Bir berk-i ‘alev-güster olur hırmen-i sabra
Peykān-ı kazā sāHte-i tīr-i tegāfül

Ma‘nāsını çeşminde görür ol büt-i nāzuñ
Güldükçe dilüñ yādına ta‘bīr-i tegāfül

İcrā idicek ā‘ide-i nahvet ü nāzı
Cibrīl’i ider gamzesi dil-gīr-i tegāfül

Cān virmegi itdük nigeh-i yāre tedārük
Cevrī katı müşkil hele tedbīr-i tegāfül

Dīger

Sākiyā āyine-i sāgarı göster görelüm
Nice seyr eyledi dünyāyı Sikender görelüm

Kays'ı lā-y'akıl idüp kūh-keni kıldı helāk
Bāde-i mihr ü mahabbet bizi ne'yler görelüm

RuHsāruñı gül gibi ider hande-şüküfte
Revnak virür ol gül-şene āsār-ı tebessüm

Dīger

Zerre-veş gerçi gubār-ālūdedür baksañ yine
Cevher-i āyīne-i ma'nā vü sūretdür göñül

Reng-i sūretden müberrā bü'l-'aceb terkībdür
Turfe-resm Hāme-i nakkāş-ı kudretdür göñül

Seng-diller destine düşmekden ey Cevrī sakın
Şīşe-i pür-bāde-i 'aşk u mahabbetdür göñül

Biñ on tokuzda Narda'da kāḍī iken fevt oldı.

CİNĀNĪ

Burūsevī Mustafā Çelebi'dür. Ol sāhib-fehm ü firāset hāric pāyesiyle seccāde-nişīn-i dirāset olmış-ıdı. Āzerî'nüñ *Nakş u Hayāl*'ına cevāb-ı bā-savāb yazup tab'-ı tahmīs ü tesdīse çespān ve ol vādīde meşhūr-ı cihān idi. Bu eş'ār dīvānından intihāb olınup sebt olındı:

Şi'r

Hatuñ geldükçe ruhsāruñda artar tāzelük terlük
Berāt-ıla virilmiş gibi şāhum saña dil-berlük

Dīger

Var mı bir ruhsāre kim hatt-ı siyeh-fām olmaya
Devr içinde kangı gün gördük ki ahşam olmaya

Dīger

Hevā-yı gonce-i bāg-ıla eyler efgānı
Alur yürekden ise ‘andelīb nālānı

Diger

Cāmesiyle kucagör ol sanemi toyınca
Ādemüñ cānı çıkar cāmesini soyınca

Biñ dörtde Burūsa’da fevt oldı.

CİVĀNĪ EFENDİ

Mevālīden olup hudūd-ı ‘aşereynde vefāt itmişdür.

Ez-Şi‘r-i Ū

Mübtelā olalı dil zülfüñe şāhum ezelī
Gayra kılmadı heves gözlemedi her güzeli

CŪYĪ

Ba‘de mürūrü’l-elf vefāt eyledi.

Ez-Şi‘r-i Ū

La‘lüñe cān virdük-ise dil-berā kan itmedük
Yüzüñe bedrü’d-dücā didükse noksān itmedük

CÜNŪNĪ DEDE

el-Mevlevī.

Gazel

Ben tūti-i kudsem ten-i fānī kafesümdür
İhyā iden emvātı Mesīhā nefesümdür

Ben bār-ı emānet çekici ol sitrem kim
Nālem reh-i maksūduma bāng-ı ceresümdür

Dil virmedi dünyāya olan ‘ārif-i billāh
Bunda sebeb-i meks hevā vü hevesümdür

Ol lem‘a-ı ruhsār durur asl-ı semā‘m
Musā-sıfātum nūr-ı şecer muktebesümdür

Gencīne-i esrār olalı kalb-i Cünūnī
Nefs ejderi hakkā ki kemīne ‘asesümdür

DĀNĀ

Yanbolı’dan Ferezdak İbrāhīm Çelebi’dür. Bahādır Giray Sultān’uñ yār-ı kadīmi ve nedīmi olup sultān-ı müşārün ileyh kasr binā eyledükde didügi tārīh-i bī-hem-tādur ki hayret-efzā-yı ‘ukūl-ı Dānā’dur:

Tārīh

Vücūd-ı pāk-ı Bahādır Girāy Sultān’uñ
Belā-yı dehrden olsun Hudā nigeh-bānı

Müsāfirāna şeb ü rūz bezl-i ni‘met içün
Yol üzre kıldı binā bu müferrih eyvānı

Salā mücāvir ü ahbābühüm buyursunlar
Döşendi kasra müheyyā-simāt-ı tūlānī

Meger bu hāne degül Mīr-'İmād kıt'asıdur
Ki tāze tarzı alur fehm-i 'akl-ı insānı

Yıkardı reşk ile tāk-ı Havernak'ı görse
Bu tarh-ı tāzeyi Behrām-ı Gūr-ı hākānī

Mübārek eyle Hudāyā u tākı sāhibine
Yanınca şād ola devletle cümle iHvānı

Dirīg etme ilāhī kemāl-i lutfuñdan
Hemīşe cümlesine mahz-ı lutf-ı Rabbānī

Garaz du'ā-y-ısa hayrü'l-kelām kıl ey Dānā
Yeter bu mertebe īrād-ı nutk-ı cesbānī

Didi bu hāneyi Dānā görince tārīhin
Zihī makām-ı şerīf ü bülend-i sultānī

DĀNĪŞĪ

Dervīş-i dil-rīş iken tarīk-i kazāya sālik olup ba'z-ı kasabada kadī olmışdur. Hakkā ki bu mısrā'-ı latīfi yek beyt-i 'āşık-āne:

Mısrā'

Gelelden bezm-i fānīye ne[ler] gördüm neler çekdüm

DĀYĪ

Kefevī Hüseyn Beşe'dür. Zümre-i rācilīnden iken ma'rifet ü kemālla mevsūf ve şi'r ü inşāyla meşhūr u ma'rūfdur. Bu beyt-i dil-pezīr zāde-i tab'-ı lā-nazīrleridür:

Beyt

Nukre-i eşki çıkar dā'im gözinden surh-fām
Var-ısa kallābdur agyār-ı bed-hū dūstum

Biñ kırk tokuzda İstanbul'da fevt oldı.

DEBĪRĪ

İstanbul Yehūdīlerinden bālāda mestūr olan Hāki'nüñ birāderi olup san'at-ı şi'riyyede māhir ve gerçekden şā'ir idi. Bu iki beyt-i ma'nī-dār güftārındandur:

Şi'r

Muhannā halka-i engüşt-i sākī sāger altında
Sanasın kālıb-ı zerdür musanna' gevher altında

Gubār-ı gamdan ey dil zāhir olmaz hālet-i 'aşkum
Bir ahker-pāredür gūyā yatur hākister altında

Hudūd-ı hamsīnde murg-ı rūh-ı nesīmi nüzūl-ı cibāl-ı cahīm itmişdür.

DERVĪŞ PAŞA

Bosnevī'dür. Sarāy-ı Āmire'den çarıkcı-başılık ile çıkup ol şeh-süvar-ı 'arsa-i 'irfān mīr-i mīrān olup ve Bīnāyī'nüñ *Sehā-nāme*'sini terceme itmişdür. Bu ebyāt-ı letāfet-me'āb ol tercemeden berāy-ı nümūne intihāb olındı:

Şi'r

Bāz-ı devlet elümde kıldı karār
Oldı kārum togancılık her bār

Hamdü li-llāh ki farkuma nā-gāh
Sāye saldı hümā-yı himmet-i şāh

Mihr sanma togan felek de seher
Rif‘atum bāzı açdı zerrīn-per

Kıt‘a li-muharrir

Gerçi Dervīş idi nāmı ammā
Mesned-i ma‘rifetüñ şāhı idi
Şu‘le virmişdi cihāna kalemi
Āsumān-ı hünerüñ māhı idi

Nesr: Bu beyt-i bī-hem-tā dahı zāde-i tab‘-ı ‘ālem-ārālarıdur:

Beyt

Lebiyle söyleşemezsün şeh-i sühan-dānuñ
Hemān agızlıgıdur gonce-i gül-istānuñ

DERVĪŞ ÇEVGĀNĪ

el-Meddāh. Ba‘z-ı sefā’in-i mutavassıtada eş‘ārı tahrīr olınur ve āb ü tābla nakl-i *Şeh-nāme* eyledügi efvāhda takrīr olınur. Bu beyt-i hūb tasarruf-ı zihn-i mergūbıdur :

Beyt

Sīnesine kim ki yakdı gül yüzüñ şevkiyle dāg
Hān-kāh-ı dilde o yandurdı bir rūşen çerāg

Ba‘de mürūrül-elf vefāt itmişdür.

DERVĪŞ HASAN

Kıssa-h^{v}ān. Ba‘de mürūrü’l-elf fevt olmışdur.

Beyt

Sanma ‘ıyd-ı vuslat-ı cānāne geldüñ ey göñül
Nükbe-gāh-ı dehre sen kırmāne geldüñ ey göñül

DEŞTĪ

Konevī Dervīş ‘Abdü’l-hayy’dur. Bir mahbūb-ı Leylī-sīmānuñ ‘āşık-ı şeydāsı olup Mecnūn-āsā bir zamān sākin-i kūh u sahrā olmagın Deştī tahallüs eylemişdür. Seyāhat ile vilāyet-i ‘Acem ü Hind’e varup nice zurafāyla konuşmış ve nice ‘urefāyla görüşmiş hūb Fārsī-dān ve münşī-i cihān idi. Bu beyt-i latīf zāde-i tab‘-ı nazīfidür:

Beyt

Rā kaşlarını ‘āşıka her dem dürer büker
Olmasa dil-rübālaruñ ammā buraları

Biñ kırkda Konya’ da fevt oldı.

DÜRRĪ

Burūsevī Bahrī Efendi’nüñ dürr-i sadef-i vücūdı ‘Abdü’l-bākī Efendi’dür. Müderrisīn-i ‘izāmuñ fuzalāsından ve muhakkıkīn-i kirāmuñ fusahāsından idi. Bu beyt-i latīf zāde-i tab‘-ı şerīfleridür:

Beyt

Dem-ā-dem olmaga göñlince sen yār-ı sitem-kāruñ
Katı sengīn gerek cānā cihānda ‘āşık-ı zāruñ

Biñ yigirmi dörtde İstanbul’ da fevt oldı.

DÜRRĪ

İstanbul'da merhūm Bayram Pāşā ihdās ü binā eyledügi zāviyede şeyh olan Mahmūd Efendi'nüñ ferzend-i fazīlet-mendi Mustafā Efendi'dür. Mülāzım ü müderris olmış-ıdı. Bu beyt-i latīf zāde-i tab'-ı şerīfleridür:

Beyt

Yakında bir güzel sevdüm ırakdan merhabā eyler
'Aceb bilsem anuñ ile beni kim āşinā eyler

EBÜ'L-HAYR

Şāmīdür. Ticāretle vilāyet-i Rūm'a gelüp yine diyārına gitmişdür. Eş'ārı pindārī mertebesinde degüldür. Bu beyt nümūne-i güftārıdur:

Beyt

Ebü'l-hayr'a iderse lutf ü ihsān
Ebü'l-hayrāt olur ol şāh-ı hūbān

EDĀYĪ

İstanbulī Receb Efendi'dür. Mazhar-ı eltāf-ı Bārī Merhūm Mollā Ahmed Ensārī'den nā'il-i şeref-i mülāzemet olup tarīk-i kazāya rızā virmişdür. Ehl-i 'ilm ü fazīlet vucūd-ı pür-ma'rifet olup semend-i fikreti 'arsa-i ma'rifet de cilve-gerdür. Hūb Fārisī-dān ve müverrih-i bī-hem-tā-yı zamān olup tevārīhi bī-nazīr ve tahmīsātı dil-pezirdür. Bu eş'-ār zāde-i tab'-ı dürer-bārlarındandur:

Beyt

Nāle eyler mā-cerā-yı devrden dōlāblar
Gözlerinden turmayup akar anuñ-çün āblar

Mālik-i deryā saña beñzetdi diyü hüsnini
Burnına tuzlı sular koydı anuñ girdāblar

'Āşık isterseñ 'arūs-ı vasl-ı yāre bir nişān

İki kaşlu la‘l hātemdür o la‘l-i nāblar

Nesr: Erbāb-ı fazl u ‘irfānuñ meşhūr-ı ser-bülendi merhūm Es‘ad Efendi Rūm İli sadrını teşrīfīnde didügi tārīhdür:

Tārīh

Mihr-i felek-i ‘ilm ü hüner Es‘ad Efendi
Kim fazl u kemālāt-ıla dünyāda meseldür

Bir nüshadur ol zāt-ı mükerrem ki ser-ā-pā
Matlabları ma‘nāları hep ‘ilm ü ‘ameldür

Sa‘d oldı yine kevkebe-i bahtı kuzātuñ
Bu fazl-ı Hudā anlara bir lutf-ı ezeldür

Ol zāt-ıla sadr-ı ‘ulemā k’oldı müşerref
Şimden gerü cümle ‘ulemā müşkili halldür

Rūm İli’ni teşrīfine hātif didi tārīh
Sadr-ı ‘ulemā Es‘ad Efendi’ye mahaldür

EDĪBĪ

Burūsevī ‘Alī Çelebi’dür. Gencīne-i ma‘arife mālik ve mevālī-i ‘izām silkine sālik olmış-ıdı. Bir şā‘ir-i sihr-āferīn ve nükte-gūyādur ki eser-i kilk-i nādire-perdāzi hem-çü hūrşīd-i cihān-nümā ‘āleme ziyā-efzā olmışdur. Bu eş‘ār-ı bī-hem-tā zāde-i tab‘-ı dil-güşālarıdur:

Beyt

Gedā çekse o şāhı sīnesine
Olur sultān-ı ‘ālemle berāber

Dīger

Hīçe satılur vaslum umanlar dimiş ol yār
Ey ‘āşık-ı dīdār seyirci zarar itmez

Ve lehu

İtsem ‘aceb mi dehr-i cefā-pīşeden figān
Cevriyle öldürür beni virmez amān zamān

Dīğer

Ol ekdi güllerin ben ‘ārızuñ gül-sende vasf itdüm
Bir olduk ‘andelīb-i zārla aglayı aglayı

Şi‘r

Cān virmek ise gamzeñe ger vuslata bā‘is
Bir tīr-i nigāhuñ olur ol devlete bā‘is

EHLĪ

Hekīm-zāde Mehmed Çelebi’dür. Şehr-i zevk ü safāya reh-i rāstdur deyü ol zāt-ı bī-hem-tā sālik-i tarīk-i kazā olmış-ıdı. Hakkā ki āhāli-i ‘irfān meyānında mānend-i hilāl müşārün ileyh-i bi’l-benān idi. Bu eş‘ār ol zāt-ı büzürg-vāruñdur:

Şi‘r

Alur göñlin ele agyāruñ ol yār
Dimez kim ‘āşıkuñ da hātırı var

Dīger

Yolda görmezlenüp itdüñ beni eflāke nazar
Gitdüñ ey rūh-ı revān eylemedüñ hāke nazar

Gözedür sā‘id-i sīmīnüñi cümle-i ‘uşşāk
Fukarā cümle bakarmış şeh-i hūbāna elbette

Biñ tokuzda Mısru’l-Kāhire’de fevt oldı.

EMĀNĪ

Ruscuk’dan Mustafā Çelebi’dür. Küttāb-ı Dīvān-ı Sultāni’den ve erbāb-ı usūl ü ma‘ānīden idi. Bu beyt-i bī-hem-tā ol zāt-ı behcet-likānuñdur:

Beyt

İrmege tālib olanlar hatt-ı ‘anber-fāma
Ey yüzi gül göreyüm irmeyeler ahşama

EMĪNĪ

İstanbūlī Mustafā Ağa’dur. Zümre-i sipāhdan iken nukūd-ı gencīne-i sühanuñ emīni ve erbāb-ı ‘irfānuñ süHan-āferīni olup bu iki beyt-i latīf zāde-i tab‘-ı nazīfleridür:

Beyt

Dūr olaldan ol perī-rū dīdeden yaşum gibi
Yalıñız kaldum cihānda onmāduk başum gibi

Dīger

Görmesek cām-ı musaffāyı açılmaz gözümüz
Gül gibi elde kadeh olmasa gülmez yüzümüz

Biñ sekizde İstanbul'da fevt oldı.

ES'AD EFENDİ

Merhūm-ı magfiret-nişān Sultān Murād Hān-ı Sālis Hazretleri'nüñ h^{v}ācesi Sa'de'd-dīn Efendi'nüñ ferzend-i fazīlet-mendleridür:

Beyt

'İlmine göre anuñ katre degül bahr-ı sefīd
Fazlına göre anuñ zerre degüldür hūrşīd

Nesr: Hakkā ki bir fāzıl-ı yegāne ve bir 'ālim-i ferzānedür ki hūrşīd-i hayāl-i Seyyid ü Sa'de'd-dīn āfitāb-ı efkār-ı dakikī yanında zerre-i kem-terindür. Matlabu'l-ulemā ve hasretü'l-fuzalā olan mansıb-ı şeyhü'l-islāmī zāt-ı sütūde-hısālleri ile müşerref erbāb-ı istihfāfdan gam u elem ber-teref olmışdı. Bu eş'ār-ı lā-nazīr ol hazretüñ zāde-i tab'-ı dil-pezīrleridür:

Eş'ār

Mādām gamze mest-i kadeh-nūş-ı fitnedür
Müjgān-ı çeşm-i yār hem āgūş-ı fitnedür

Sahbā-perest-i 'işve degül şāhid-i nigāh
Mest-i mey-i girişme vü ser-hōş-ı fitnedür

Eyler mezād kāle-i āşūb-ı hüsnini
Dellāl-ı gamze emti'a-ber-dūş-ı fitnedür

Hūn-ı nigāh-ı dil-bere kan itdüren müdām
Hep keyf-i cām-ı bāde-i pür-cūş-ı fitnedür

Mümkin mi Es‘ad olmaya āteş-zen-i salāh
ÇerH-i sitem-fürūş şerer-pūş-ı fitnedür

Dīger

Mādām cām-ı bāde-i ‘işret elümdedür
Miftāh-ı kār-hāne-i devlet elümdedür

Hüsrān-ı kār-ı ‘aşk nedür bilmezem dahı
Ser-māye-i mecāz ü hakīkat elümdedür

Beyt

Hevā-yı sünbülīde seyr-i sünbül-zār a‘lādur
Zemīni āsmānı gösterür özge temāşādur

Dīger

Sīneme olmaz berāber āyine bir vech-ile
Zāhir u bātın keder yok sīne-i bī-kīnede

Kadrin añla kıymetin bil eşk-i hūn-ālūdumuñ
La‘l-i zībādur bulınmaz degme bir gencīnede

Nesr: Biñ yigirmi tokuzda İstanbul’da civār-ı Hayy ü Kādir’de cāy-gīr olmışdur.

ES‘AD-I SELĀNİKĪ

Pāye-i erba‘īne vāsıl ve andan dahı munfasıl Selānikī Es‘ad Çelebi’dür. Tāze vü nev-zuhūr ve mir‘āt-ı tab‘ı mihr-āsā pür-nūr olup eş‘ārı muhayyel ve güftārı bī-bedeldür. Bu eş ‘ār zāde-i tab‘-ı dürer-bārıdur :

Şi‘r

Mādām gamze mest-i kadeh-nūş-ı fitnedür

Müjgān-ı çeşm-i yār hem āgūş-ı fitnedür

Sahbā-perest-i ‘işve degül şāhid-i nigāh
Mest-i mey-i girişme vü ser-hōş-ı fitnedür

Eyler mezād kāle-i āşūb-ı hüsnini
Dellāl-ı gamze emti‘a-ber-dūş-ı fitnedür

Biñ kırk üçde Selānīk’de fevt oldı.

FAHRĪ

İsmi Mehmed’dür. Kā’im-makām olan Mūsā Pāşā Hazretleri’nüñ tezkirecisi olup hünkār-ı ‘ālī-nijād merhūm Sultān Murād’a bir murassa‘ kemer yapdurup bāftelerine sevād itdügi ebyāt-ı pür-nikātdur:

Gazel

Her kaçan pād-şehüñ olsa miyānında kemer
Yüz sürer hancer-i hūn-rīzine şems ile kamer

Ne kemerdür o kemer beste-i Hak’dur zīrā
Ki nigāh eylese Rüstem’le Nerīmān ditrer

Nice Rüstem’leri koydı kemer-i būteye ol
Şu‘le-endāz-ı ‘adālet kemer-i pür-cevher

Eyle ey Fahrī du‘ā ol şeh-i ‘adle dā’im
Ola mansūr u muzaffer nereye itse sefer

FAHRĪ

Çorlı’dan Mahmūd Çelebi’dür. Yanya’lı Arslan Pāşā-zāde ‘Alī Pāşā Rūm İli Beglerbegisi iken kātibi ve mü’ezzini olup ol takrīb ile Yanya’da mutasarrıf-ı cihet-i

imāmet ü hitābet olup te'ehhül itmişdür. Hattı hūb ve tab'-ı mergūb olup bu iki beyt-i ra'nā zāde-i tab'-ı zībāsıdur:

Şi'r

Makām-ı evc-i a'lāya irem dirseñ şihāb-āsā
Vücūd-ı pür-gubāruñ pāy-māl eyle türāb-āsā

Ben ol müstagrak-ı girdāb-ı deryā-yı gamam şimdi
Döner seyl-āb-ı eşküm üzre gerdūn āsiyāb-āsā

Beyt

N'ola ser-geşte-i bād-ı fenā olsa ser-i Fahrī
Hevā-yı 'aşk-ı yār-ıla bir olmışdur habāb-āsā

FĀ'İZĪ

Kāf-zāde Feyz-ullah Efendi merhūm'uñ ferzend-i fazīlet-mendi 'Abdü'l-hayy Çelebi Efendi'dür. Mevālī-i kirāmdan olup fuzalānuñ ma'mūrından ve tāze-gū olan şu'arānuñ meşhūrındandur. Bu gazel-i bī-nazīr zāde-i tab'-ı dil-pezīrleridür:

Gazel

Baña yā Rab fenā mey-hānesin dā'im makām eyle
Ö lürsem rūhumuñ menzil-gehin kandīl-i cām eyle

Ne rif'atler görüpdür rūzgār-ıla oda sorsañ
Dilā hāk üzre pest olmış gubāra ihtirām eyle

Göñül gird-āb-ı gamda kaldı ey mevc-i belā bizden
Varursan sāhile sen bārī yārāna selām eyle

Nihāl-i serv-i gül-şen kande kalur bāğ-bān görsün

Ne var ey nahl-i gül-zār-ı letāfet bir hırām eyle

Gel öldür Fā'izī-i zārı bir çīn-i cebīn göster
Belā gark-ābınuñ bir mevcle kārın tamām eyle

Ol vücūd-ı şerīf Selānik kāḍīsi oldukda didükleri tārīh-i latīfdür:

Tārīh

Pādişāh-ı zamāne 'Osmān Hān
Efser-ārā-yı mesned-i Cem ü key

Lutf idüp mansıb-ı Selānik'i
Mürde-i fakrı feyzi eyledi hayy

Hak bu kim 'atā-yı şāh-āne
Oldı reşk-i revān-ı Hātem-i Tayy

'An-karīb ola devletine muzāf
Kişver-i Isfahān ü milket-i Rey

Bu 'atā-yı şeh-āne tarīhin
Didi hātif kazā-yı 'Abdü'l-hayy

Biñ yigirmi yedide İstanbul'da fevt oldı.

FAKĪRĪ

Dârü's-saltanatü's-seniyye Mahrūsa-i Kostantiniyye'de meşāyih-i 'izāmdan Şeyh Mehmed Efendi'dür. Hūb eş'ārı ve mergūb güftārı vardur. Pādişāhumuz *halledeti hilâfetühü* cülūs-ı hümāyūnlarına bu gūne tārīh-perdāzī olmışlardur:

Tārīh

Pādişā oldugını işidicek
Didi hātif tārīhin bâ-zıll-ı Hak (H. 1041)

FĀRİG

Kütāhiyye'den tercemesi sebt olınan Mahvi'nüñ birāder-i kih-teri 'Abdu'r-rahīm Çelebi'dür. Şehrī-i üstād ü feyz-i ehl-i ma'ānīye mu'tāddur. Eş'ārı bu gūne cilve-ger-i zebān-ı dilāndur:

Beyt

Mübeddel eylemişdür nāme-āver reşkden yohsa
O şāh-ı hüsn dīvānında yazılmaz galat kāgaz

Dīger

Dilüm ol bāğ-bāndur sīnesin gül-zār-ı derd itmiş
Hemīşe dāğ-ı gam-perverde eyler gayri fen bilmez

ve lehu

Mahşerde cevrine felegüñ bir nişān olur
Dest-i cefāda çāk-ı girībān-ı ehl-i derd

Bu iki beyt na'tiyyesindendür:

Nazm

Nice ta'bīr idem gam-ı dili
Sūz-ı gam şöyle itdi kim meselā

Sanki hākister-i şerer-ālūd
Dāğlar cism-i zāra ser-tā-pā

FĀRİGĪ

Şāmī şeyh ‘Abdü’l-kādir’dür. Rūmi-yāne eş‘ārı ve şā‘ir-āne güftārı vardur. Bu iki beyt-i ra‘nā zāde-i tab‘-ı dil-güşālarıdur:

Şi‘r

Ey büt-i nāzük-beden sun‘-ı Hudā-yı lem-yezel
Secde-gāh-ı ‘āşık-ı şūrīde mihrāb-ı emel

Sen sanemsin hāne-i kalbüm de Beyt-ullah’dur
Bir dakīka çıkmasañ göñlümden ey mihr ü mahal

Nesr: Biñ tokuzda İstanbul’da mutasarrıf-ı cihet-i hitābet iken vedā ‘-ı ‘ālem-i fānī eyledi.

FEHĪM

İstanbulī Uncı-zāde Mustafā Çelebi’dür. Bu ‘asr-ı ferhunde-likāda tāze-gū olan şu‘arā-yı zü’l-i‘tibāruñ şöhret-şi‘ārından olup kilk-i nādire-perdāz-ı sühan-āferīni şehen-şāh-ı mazmūn ü ma‘ānīye karīn ve tarz-ı eş‘ār-ı dil-pezīri semend-tab‘-ı şu‘arāya zemīndür. Bu eş‘ār-ı bī-hem-tā zāde-i tab‘-ı sihr-âzmālarıdur:

Gazel

Bir hayāt içün kazā bilmem ne nāz eyler baña
Ben şehīd-i gamzeyüm ‘Īsā niyāz eyler baña

Bī-tekellüf mahrem-i halvet-sarāy-ı gamzeyüm
Çeşm-i şūh-ı dil-berān ifşā-yı rāz eyler baña

İstemez kālā-yı hüsni ola tārāc-ı nigāh
Perde-i çeşmüñ anuñ-çün nīm-bāz eyler baña

Seng-i mi‘yār-ı cünūnum ben ki sarrāf-ı hıred
Feyz-i temyīzüm ile ‘arz imtiyāz eyler baña

Şāh-ı istingā-sipāhum ben Fehīmā çarh-ı dūn
Havf ile biñ dürlü va‘z-ı dil-nevāz eyler baña

Dīger

Beni hāk itdi hasret dil-ber-i tannāz-ı müstagnī
Gedā muhtāc-ı pā-būs u şeh-i mümtāz-ı müstagnī

Nigāhı hufte çeşmi pür-humār-ı cām istingā
Göñül mest-āne keşf-i rāzda hem-rāz-ı müstagnī

Bilüp hāl-i dilüm eyler tegāfül gamze-i şūhī
Ne tāli‘dür ki rāzından ola gammāz-ı müstagnī

‘Aceb mi almasa cānum nigāh-ı hışm-ıla çeşmi
Hümā-yı būm-ı tāli‘den ölür şeh-bāz-ı müstagnī

Fehīm-i sāhirem ben eylesün gamze beni ilzām
Olur gerçi füsūndan mālik-i i‘cāz-ı müstagnī

Nesr: Rākımü’l-hurūf Seyyid Rızā bu güne nazīre-perdāzī olmışdur:

Gazel

Nigāh itmez dil-i zāra o mest-i nāz-ı müstagnī
Cihāna gelmemişdür böyle bir mümtāz-ı müstagnī

Elüñden düşmez ey şūh-ı cihānum cām-ı istingā
Dem olur ölür ammā ‘āşık-ı ser-bāz-ı müstagnī

Niçün ol gamzeler ahvālümi igmāz-ı ‘ayn eyler

‘Acebdür fitne-i ‘ālem olan gammāz-ı müstagnī

Teselsül buldı feryādum şeb ü rūz eylemem ārām
Figān ü nālemüñ āhengine her sāz-ı müstagnī

Tekāsül eylese sayd-ı dilüñde gamze ‘ādetdür
Şikāre-gāh olur öldür Rızā şeh-bāz-ı müstagnī

***
İ‘timād etme nigāh-ı hüsnine ey bü’l-heves
Merdüm-i hüşyārla mest-āne olmaz āşinā

Garka-i deryā-yı istignā gerek erbāb-ı ‘aşk
Bunda ey dil şu‘leye pervāne olmaz āşinā

Hem silsile-i Kays’am u dīvāne-i ‘aşkam
Zencīr-be-pā-zāde-i vīrāne-i ‘aşkam

Destār-ı kebūdın felegiñ etmege pā-māl
Mevkūf-ı kemīn neşve-i peymāne-i ‘aşkam

Çeşm-i eceli h^{v}āb-ı ‘adem eyledi hufte
Ben turma dahı rāvi-ı efsāne-i ‘aşkam

Nesr: Vefāt-ı Sultān Murād Hān ve cülūs-ı Sultān İbrāhīm Hān’a bu güne tārīh-perdāzī olmışdur:

Tārīh

Beyt-i vāhidde iki tarīh derc idüp Fehīm
Eyledi irsāl ‘arşa k’itdi bir dāver cülūs

Nūş idüp cām-ı bekā Sultān Murād-ı Cem-himem (H. 1043)

Eyledi Sultān İbrāhīm-i Dārā-fer cülūs (H. 1044)

FEHMĪ

Meşāhīr-i ‘ulemādan Hınālı-zāde Mehmed Çelebi’dür. ‘Asrınuñ ‘ulemāsından ve müderrisinüñ fuzalāsından idi. Eş‘ār-ı lā-nāzīri erbāb-ı ‘ırfānuñ şāhid-i dil-pezīri olup bu beyt-i ra‘nā bu cerīde-i dil- güşāya tahrīr olınmak revā görildi:

Beyt

‘Ahd etse turub sormaga ahvālüñi sormaz
Her- cāyīdür ol serv-i revān ‘ahdine turmaz

Nesr: Biñ dörtde İstabul’ da fevt oldı.

FERĪDĪ

Hālā Rūm ili’nde kuzāt-ı sencīde-sıfātdan olup ismi Mehmed’dür. Tavr-ı garīb kelimātı ve tarz-ı ‘acīb eş‘ār-ı pür-nikātı vardur. Bu iki beyt-i dil-güşā zāde-i tab‘-ı ra‘nālarıdur.

Şi‘r

Başumdaki destār-ı felāket yeñilendi
Dūşumdaki esvāb-ı melāmet yeñilendi

Bir şūhūñ olup ‘aşkı yine sīnede peydā
Māh-ı ufuk-ı çarh-ı mahabbet yeñilendi

FEYZĪ

Tursun-zāde ‘Abdu’l-lah Efendi’dür. Mevālī-i kirāmuñ fazīlet-i bāhire ile şöhret-şi‘ārından ve şu‘arā-yı zamānuñ belāgat u fasāhat ile nām-dārından olup *Ferā’iz*’i Türkī şerh-i belāgat-āferīn idüp nām u tarīhini şerh-i metīn itmişdür. Şürūh-ı havāşīden nice

tahrīrātı vardur. Evsāf-ı cemīlleri tavsīf-i kilk-i nādire-pezdāzdan müstagnī bir zāt-ı şerīfdür. Bu beyt-i latīf zāde-i tab‘-ı şerīfleridür:

Beyt

Nice bir elde mey-i surh ile sāger tutalum
Ak gül gibi ‘arak nūş idelüm ter tutalum

Biñ on tokuzda İstanbul’da fevt oldı ve İstanbul’da dāhil-i sūrda defn olındı .

FİKRĪ

Vücūd-ı şerīfi fazl u sehā ile āmāde olan Bülbül-zāde ‘Abdu’l-lah Efendi Hazretleri’nüñ ferzend-i fazīlet-mendi ‘İzze’d-dīn Çelebi’dür. Bir mahdūm-ı ‘ālī-kadr idi ki ‘ilm ü ma‘rifet pīşesi ve zamīr ü münīrinden sehā vü kerem endīşesi idi. Üstād-āne eş‘ārı ve şā’ir-āne güftārı vardur. Bu iki beyt-i bī-nazīr ol zāt-ı dil-pezīrüñ zāde-i tab‘-ı münīridür:

Şi‘r

Eger selāmını benden keseydi zülf-i nigār
Gelürdi bād-ı sabā-y-ıla merhabā-yı ümīd

Eger esāsını ‘ömrüñ yıkarsa devr-i felek
Kazā-yı dilde harāb olmaya binā-yı ümīd

Nesr: Kıssa-i Leylā vü Mecnūn’ı tahrīre getürmege mübāşeret idüp rūzgār-ı zūr-kār itmāmına ruhsat virmeyüp şem‘-i vucūdın itfā eylemişdür. Bu ebyāt ol hikāyatuñ ser-āgāzındandur:

Ser-āgāz

Zebān-ı hātif-i gayb-ı rivāyet
Bu vechile beyān eyler hikāyet

Enīn-i āha çeng efgāna kānūn

Esīr-i ‘aşk-ı Leylā a‘nī Mecnūn

Ziyāde oldı günden güne derdi
Anı cāndan savutdı āh-ı serdi

Ne kūy-ı yāre varmaga yüzi var
Ne yerde gökde rūşen yıldızı var

Biñ otuzda peder-i vālā-güheri Filibe’de mesned-nişin-i hükūmet iken vedā‘-ı ‘ālem-i fānī eyledi.

FİRĀGĪ

‘Osmān Paşa’dur. Şām-ı şerīf-encāmda mīr-i mīrān olmış-ıdı. Tab‘ı bī-halel ve eş‘ārı muHayyeldür. Bu beyt-i ra‘nā zāde-i tab‘-ı bī-hem-tāsıdur :

Beyt

Gülşenī dervīşdür gül gonçelerdür mevlevī
Bülbül-i hoş-h^{v}ān okur geh ma‘nevī geh mesnevī

Biñ on dörtde ‘Acem ser-haddinde fevt oldı.

FÜTŪHĪ

Zümre-i kuzāt-ı sencīde-sıfātdan Edirnevī ‘Abdü’l-‘azīz Çelebi’dür. Fārisī ve Türkī hūb eş‘ārı rik‘a [vü] ‘līk hattı-ı āb-dārı vardur. Bu iki beyt-i bī-hem-tā zāde-i tab‘-ı dil-güşālarıdur:

Şi‘r

Dil-i sad-pāreye zahmı o zībā hancer açmışdur
O bir sāhib-kırāndur nice böyle kişver açmışdur

Miyāñ-ı ebruvānuñda o hāl-i ‘anberīn cānā

Sanasın bir hümādur uçmaga bāl ü per açmışdur

Nesr: Bu mülemma‘ beyt-i latīf dahı tasarruf-ı zihn-i nazīfidür:

Beyt

هر کز نشد ز ز خم خد نك تو تن تهى
ان المحب ليس بلا ياه تنتهى [7]

Nesr: Bu beyt-i Türkī dahı anlaruñdur:

Beyt

Elin būs eylemek şartı ile mümkin midür yā dōst
Didüm didi ki aldanmaz [uz] ey dīvāne-i ser-mest

GÜLŞENĪ

İstanbulī İbrāhīm Çelebi’dür. Nev-heves iken puhte eş‘ārı ve çespān güftārı vardur. Feth-i Bagdād’a bu güne tarīh-perdāzī olmışdur:

Tarīh

Gülşenī bu feth-i Bagdād’uñ didi tarīhini
Dār-ı İslām oldı ‘avn-ı Hakk’la dārü’s- selām

GAYŪRĪ

Balcık’dan kāḍī Hayre’d-dīn Çelebi’dür. Bu beyt-i ra‘nā zāde-i tab‘-ı bī-hem-tāsıdur :

Beyt

[7] “*Ten asla senin okunun yarasından kurtulmaz, muhakkak ki seven için belaların sonu yoktur.*”

Gayret itdüm şol kadar āh etmeyem deyü gice
Ol mehi gördükde āh itdüm şihāba beñzedi

Biñ otuz dörtde fevt oldı.

GAZĀLĪ

Taht-ı ‘ālī-baht-ı Cengiziye’de hān-ı sāhib-kırān olan Gāzī Giray’dur. Hakka ki resm-i saltanat-ı Cengiziye ve tarz-ı Şevket-i Tātār-hānīye anda cem‘ olmışdur. Nīk-haslet pür-ma‘rifet sāhib-sa‘ādet idi. Bu iki beyt zāde-i tab‘-ı şerīfleridür :

Şi‘r

Tīre diller bezmine bir şem‘-i rūşendür şarāb
Al fānūs oldı gūyā üstine anuñ habāb

Münfek olmaz giceler agyārdan ol meh-likā
Zā’il olmaz zulmden el-hakk bedr olursa māh-tāb

Biñ yigirmi yedide vilāyet-i Kırım’da vefāt eyledi.

GINĀYĪ

İstanbulī Akkaftan-zāde ‘Abdü’l-gafūr Çelebi’dür. Kuzāt-ı sencīde-sıfātdan olup hūb hattı ve mergūb tab‘ı vardur. Bu iki beyt-i latīf zāde-i tab‘-ı nazīfidür:

Şi‘r

Āhum şererle ebr-i nem-efşān-ı fitnedür
……

Zāhid ko ta‘nı hande-i ehl-i mahabbete
Esrār-ı Hatt-ı yārla hayrān-ı fitnedür

HABĪBĪ

Bosnevī Habīb Dede'dür. Kūçek sāhib-Mesnevī olup ekseri kelāmı ma'nevīdür. Hālā Belgrad-ı behcet-ābāde kāri'-i Mesnevī'dür. Bu beyti peşendīde-i erbāb-ı 'irfān olmışdur:

Beyt

Mevce-i nūr çīn-i zülf-i dütā
Murg-ı dil saydına duzāg olmış[dur]

HĀFIZ

Vüzerā-i 'izāmdan Hāfız Ahmed Pāşā'dur. Selātīn-i kirāmla celīs ve eş'ār-ı tābdārı selīsdür. Bu gazel-i pür-nikāt Bagdād üzerinden der-i devlet-medāra irsāl eyledügidür ki vāki'ü'l-hāldür:

Gazel

Aldı etrāfı 'adū imdāde 'asker yok mıdur
Dīn yolında baş virür merd-āne bir er yok mıdur

Bir 'aceb girdābe düşdük çāresüz kalduk meded
Āşinālar zümresinde bir şināver yok mıdur

Hasm-ı bed-kişi evinde ruh-be-ruh şehmāt ider
Cengde at oynadur ferzāne-server yok mıdur

Cengde hem-pāmuz olup baş virüp baş almaga
'Arsa-i 'ālemde bir merd-i hüner-ver yok mıdur

Def'-i bi-dāde tekāsülden garaz ne bilmezüz
Derd-i mazlūmān su'āl olmazmı mahşer yok mıdur

Āteş-i sūzān-ı a'dāva bizümle girmege
Dehr içinde imtihān olmış semender yok mıdur

Der-geh-i ‘ālem-medāre nāmemüz īsāline
Bād-ı sarsar gibi Hāfız bir kebūter yok mıdur

Nesr: Devr-i Murādī’de biñ kırk birde Dīvān-ı Hümāyūn’da Kul tā’ifesi hücūm idüp vezīr-i a‘zam iken hancer üşürüp pārelemişlerdür.

HĀFIZ

Zümre-i rindān ve zübde-i ehl-i ‘irfāndan İstanbulī Hāfız Mehmed Çelebi‘dür. Ol rind-i nīk-hū tāze-gū olup eş‘ā[rı] dil-güşā ve güftārı bī-hem-tādur. Bu iki beyt-i ra‘nā zāde-i tab‘-ı zībāsıdur:

Şi‘r

İster iseñ ger huzūr-ı cāvidān
Ol kanā‘at kūşesinden münzevī

İtme gerdūndan şikāyet ey göñül
Var iken bahtun gibi hasm-ı kavī

HĀKĀNĪ

Merhūm Āyās Pāşā ahfādından İstanbulī Mehmed Ağa’dur. Mīr-i mīrān-i iklīm-i sühan olup müretteb dīvān itmişdür ve hilye-i Resūl’ü nazm idüp haylī revnak virmişdür. Şā’ir-i selīs-tab‘dur. Bu beyt-i latīf tasarruf-ı zihn-i şerīfidür:

Beyt

Kapılmıyoz bahārda meyden ferāğuña
Billāh sākiyā düşerüz hep ayağuña

HĀKĪ

İstanbul Yehūdīlerinden olup ol mu‘ānid-i kec zātuñ ismi Yahyā’dur. Tabīb. Ātide muharrer olan Debīrī’nüñ birāderidür. Kendi lisānları üzre tahsīl-i ma‘rifet ve

āyīnleri üzre tekmīl-i tarīkat itdükten soñra elsine-i ‘Arabī vü Fārisī ve Türkī dahı tahsīl ve ‘ilm-i ‘Arūz tekmīl eylemişdür. Bu kadar iz‘ān ü idrāk ve bu deñlü tab‘-ı çālākla üstād-ı hekīm iken tābi‘ deyü rahīm olup dīn-i İslām’ı teslīm eylemişdür. Tāze-gū olan şu‘arā eş‘ārı gibi nazm-ı dil-güşāsı olup bu iki beyt-i ma‘nī-dār güftārındandur:

Şi‘r

Piyāle bezm-i yāre kesb içün nūr intisāb eyler
Güher ü şekm fürūg-ı mihrden tāb iktisāb eyler

Şehā mi‘mār-ı vasluñla vücūdum şehrini bāb bāb
Firākun korkarum āheste āheste harāb eyler

HĀLETĪ

‘Azmī-zāde Mustafā Efendi’dür. Ol meydān-ı ma‘ārifüñ şehsüvār-ı nām-veri kat‘-ı merātib-i mu‘tāde ile Rūm İli kāzī-‘askeri olmışlar idi. Hakkā ki ‘arsa-i dehr-i denī ziynet- efzā-yı benī Ādem olaldan *ilā yevminā hazā*[*] o makūle vücūd-ı pür-cūd mevcūd olmamışdur. Halebe-i fazīletde fā’iz- i rehīne-i müsābakat olup efkār-ı Dakīkī hayret-zede-i ehl-i hāl ve eş‘ār-ı dil-pezīri pesendīde-i erbāb-ı kemāl selīs ü pür-nikāt u tecnīs olup kasā’id ü gazeliyyāt ve mukatta‘āt ü rübā‘iyyātı sūz-nāk ü çespān ve bī-hadd u bī-pāyāndur. Nitekim kendiler dimişlerdür:

Beyt

Gūyā sütūn-ı hayme-i ma‘nā olup kalem
Hayyām-ı çār-sū-yı rübā‘ī benem bu dem

Nesr: Evsāf-ı cemīli beyāndan müstagnī olmagla bu mertebe iktifā olınup bu eş‘ār-ı bī-hem-tāsı bu mahalle tahrīr ü imlā olındı:

[*] “*Bu güne kadar.*”

Şi‘r

Benüm zā‘fum gibi ‘ālemde zā‘f-ı ber-devām olmaz
Bu günden başlasam bir nāleye yarın tamām olmaz

Dīger

Degül hāli göñülden halka-ı zülf-i perī-zādum
Ne murgam ben ki ayrılmaz yanumdan dām ü sayyādum

Dīger

Bu bezmüñ şehd-i nābından çekildüm neçe müddetdür
Gelen şimdi dehān-ı telhüme engüşt-i hayretdür

Dīger

Alurdı būsesini idenler figān u zār
Aldırmaz oldı şimdi figān etmedene o yār

Dīger

Ele câm alsa dünyāyı ser-ā-ser seyr idermiş Cem
Ben alsam destüme ammā görinmez çeşmüme ‘ālem

Nesr: Bu rübā‘ī-i latīf dahı zāde-i tab‘-ı şerīfleridür:

Rübā‘ī

Kāruñ senüñ şefā‘ate kaldıysa Hāletī
‘Arz eyle hasb-i hālüñi Hudā’nuñ ceybine
Girdükde zīr-i hāke ider şefkati zühūr
Ehl-i kerem mürüvvet ider bir garībine

[Rübā‘ī]

Kaddine göre dırāz idüp perçemini
Sāzende-i nāz düzdi zīr ü bemini
Ol tıfla göñül bağlamasam bilmez idim
Ser-hoş-ı mey-i melāhatüñ ‘ālemini

Biñ kırkda İstanbul’da vedā‘-ı ‘ālem-i fānī eylediler.

HĀLETĪ

Niğdevī Mehmed Beg’dür. Tā’ife-i sipāhīden iken memleket-i ma‘rifete şāh olup şā‘ir-i ma‘mūr ve nāzım-ı meşhūrdur. Bu beyt-i latīf zāde-i tab‘-ı nazīfleridür:

Beyt

Ser-i kūyunda kalur murg-ı dil-i nālānum
Eve geldükçe göñülsüz gelürüm sultānum

Biñ ikide İstanbul’da fevt oldı.

HALĪMĪ

Āhī-zāde ‘Abdü’l-halīm Efendi’dür. Kat’-ı merātib-i ‘izz ü a‘lā ile Rūm ili sadrına pirāye-bahş-ı kām-rānī olmışlar idi. Fazīlet ü ‘irfānla nām-dār ve ma‘ārif ü kemālātla şöhre-i dār u diyār olup gāhī şi‘rle dahı āzmāyiş-i tab‘-ı letāfet-şi‘ār iderler idi. Bu iki beyt-i latīf būstān-ı tabī‘atlerinüñ mīve-i menba‘ıdur:

Beyt

Gerçi kim cām-ı Cem-i bādede hālet çokdur
Şerbet-i la‘l-i lebüñ gibi letāfet yokdur

Dīger

Cām-ı mey-i nābı şikest eyledi
Meclisümüz basdı ayak nā'ibī

Biñ on üçde İstanbul'da fevt olup irtihālü'l-'ulûm ba'īdü'l-'ulûm*:

HALĪMĪ

Erbāb-ı 'irfānuñ dil-pesendi kuzātdan Konevī 'Abdü'l-halīm Efendi'dür. Bu beyt-i ra'nā zāde-i tab'-ı zībāsıdur:

Beyt

RaHş-ı hüsn üzre o dil-ber kām-rān olmış gelür
Mülk-i hüsne gūyiyā sāhib-kırān olmış gelür

HALĪMĪ

Burusevī Bostān Çelebi'dür. Dāhil müderrisi oldukdan soñra bir mikdār rantiye-i tekā'üd ile kanā'at ve ihtiyār-ı kūşe-i 'uzlet itmiş-idi. Bu beyt-i bī-hem-tā zāde-i tab'-ı 'ālem-ārālarıdur:

Beyt

Benüm derd-i derūnum 'āşık-ı zār olmayan bilmez
Mahabbet bir belādur kim giriftār olmayan bilmez

Biñ on dörtde Şām-ı şerīf-encāmda fevt oldı.

HĀLİS

Yanbolı'dan Dudaklı-zāde 'Alī Çelebi'dür. Ol pīr-i edīb ol şehrde tabībdūr. Dünyā-yı denīnüñ esāsı bābında bu beyt-i güşāyende anuñdur :

---

*

Beyt

Dīvārı gam esāsı belā ‘arş u ferş derd
Mihnet-serāy-ı dīne ‘aceb kār-hānedür

HĀLİS

Müderrisīnden Burūsevī Mustafā Efendi’dür. Bir kasīde-i zībāsından bu beyt-i ra‘nā der-tahrīri revā görildi:

Beyt

Şerbet-i ihsānıdur dārū-yı mecrūhān-ı nās
Neşve-i eltāfıdur rāhat-resān-ı ‘ācizān

HARĪMĪ

Merzifōnī ‘Abd-ullah Çelebi’dür. Nev-heves ü nev-zuhūr ve şu‘le-i şem‘-i tabī‘atı mir’āt-āsā pür-nūrdur. Bu beyt-i latīf zāde-i tab‘-ı nazīfleridür:

Beyt

Mihnet-i ‘aşka esīr itdi beni devr-i felek
Düşeyüm rāh-ı belāya der-i dil-ber diyerek

HASAN

Karamanī Kāḍī Hasan Çelebi‘dür. Şu’arādan ‘add olunmağa sezā-vār olup bu beyt güftārındandur:

Beyt

Esīr itdi beni ol gamze zülfe
‘Aceb ni‘metdeyüm el-hamdü li-llah

Biñ yigirmi birde İstanbul’da fevt oldı.

HASAN ÇELEBİ

Mevālī-i kirāmdan Gelibolı'lı Hınālı-zāde Hasan Çelebi'dür. Tezkiretü'ş-şu'arā imlāsı kaydına mübtelā olup mezra'a-ı tabī'ata tohm-ı 'ilm ü 'irfān ekmiş ve kulle-i hısn-ı şi'r ü inşāya kilk-i nādire-perdāzını nīze-veş dikmişdür. Bu iki beyt-i latīf zāde-i tab'-ı şerīfleridür:

Şi'r

Hudā virsün saña 'ömr-i dirāzi ey kadi servüm
Yoluñda cān virür 'uşşāk yatdukca yer altında

Gerek seng-i siyāh olsun gerekse atlas u dibā
Garaz bir bāliş-i rāhat bulunmakdur ser altında

Biñ on birde İstanbul'da fevt oldı.

HASĪBĪ

Sābıkā şeyhü'-l-islām olan Āhī-zāde Hüseyn Efendi'nüñ Ferzend-i fazīlet-mendi Şerīf Mehmed Çelebi'dür. Yed-be-yed Edirne'den Dārü's-saltanata Kostantiniyye kāḍīsi olmışlar idi. Bir mahdūm-ı mükerrem idi ki hemīşe sehā vü bende-nevāzī pīşesi ve hem-vāre erbābı-kemāle lutf u ihsān endīşesi idi. 'İlm ü 'irfānla fā'ikül-akrān ve şi'r ü inşāyla müşārün-ileyh-i bi'l-benāndur. Bu kıt'a-i lā-nazīr zāde-i tab'-ı dil-pezīrleridür:

Kıt'a

Ehl-i 'aşkuñ ne'aceb hāleti var
Gāh nāle vü gehī efgān eyler
Akıdur çeşm-i terinden hūnı
Rāh -ı kūyuñ sanemā kan eyler

Bu beyt-i hūb zāde-i tab'-ı mergūbıdur:

Beyt

Gurbetde çekdügüm gam u endūh ü mihneti
Söylerdüm olmasa mutazammın şikāyeti

Biñ kırk üçde mesned-nişīn-i sadr-ı İstanbūlī iken pederi vak‘asında Kıbrus’a sürilüp ba‘dehu Büyük Rodos’da fevt oldı.

HASĪBĪ

Rüstem Pāşā-zāde Hüseyn Çelebi’dür. Medīne-i Münevvere kāḍīsi oldukdan soñra Mısır’da bir mikdār surre ile kanā‘at ve pes zānū-nişīn-i künc-i ‘uzlet olmışlar idi. Bu iki beyt-i ra‘nā zāde-i tab‘-ı bī-hem-tālarıdur:

Beyt

‘Ārız-ı gül-gūn-ı yārı göreli düşdüm game
Ey rakīb eyle hazer kan görinüpdür çeşmüme

Dīger

Pürdür derūn-ı sīne şehā dāğ-ı derd ü gem
Sabra mecāl kalmadı senden ne gizleyem

Biñ yigirmi üçde Mısrü’l-Kāhire’de fevt oldı.

HĀŞİMĪ

Burūsevī Mehmed Çelebi’dür. Kuzāt-ı sencīde-sıfātdan olup müverrihlikle şöhret-şi‘ār idi. Bu beyt güftārındandur:

Beyt

Geçerken cām-ı mey sundum gelüp nūş eyledi āfet

Gelicek böyle gelse ādemüñ ayagına devlet

Biñ yigirmi ikide İstanbul'da fevt oldı.

HĀŞİMĪ

Üsküdārī Mehmed Çelebi'dür. Kuzāt-ı sencīde-sıfātdan olup eş'ārı hūb ve güftārı mergūbdur. Bu beyt-i latīf zāde-i tab'-ı nazīfidür:

Beyt

Kuçmak üzre seni fikr-i dil ü rā-yı hātır
Kocal ey rūh-ı revān sen de berā-yı hātır

Biñde Üsküdar' da fevt oldı.

HĀTEMĪ

Zümre-i sipāhiyāndan Edirnevī İbrāhīm Big'dür. Evvel mahlası *Mātemī* olup soñra *Hātemi* itmişdür. Hakkā ki şā'ir-i muhter' ve vāsıl-ı netā'ic-i ma'rifet-i asl u fer'dür. Bu ebyāt-ı lā-nazīr zāde-i tab'-ı dil-pezīrleridür:

Beyt

Şīvesinden turamaz bir dem ayağ üstine yār
Tāze şāHun yine kendüye olur meyvesi bār

Görüp nāfında dil-dāruñ siyeh bir hāl-i 'anber-bū
Nedür didüm göbek miski didi ol gözleri āhū

Dīger

Yāre sorınca şīve-i kadd-i nihālini

Didi gel itme baña kıyāmet su'ālini

Biñ dörtde Edirne'de vedā'-ı 'ālem-i fānī eyledi.

HAYLĪ

Ebnā-i sipāhiyāndan Burūsevī Ahmed Çelebi'dür. Eş'ārla ser ü kārı olup hūb güftārı ve mergūb eş'ārı vardur. Bu kıt'a-i lā-nazīr zāde-i tab'-ı dil-pezīridür:

Kıt'a

Ey göñül sahn-ı çemenle leb-i deryā seyrin
Bir sanemle idegör kām alasın dünyādan

Yohsa bir dişleri zer kāmeti serv olmayıcak
Ne biter sahn-ı çemenden ne çıkar deryādan

Nesr: Bu beyt-i bī-hem-tā dahı zāde-i tab'-ı zībāsıdur:

Beyt

Dāstān-ı 'aşkı her meclisde takrīr eyleyen
Şimdi hep Haylī'den eylerler rivāyet ey göñül

Biñ kırk birde Bagdād seferi'nde fevt oldı.

HAYRETĪ

Burūsevī Mehmed Efendi'dür. Müderrisīn-i 'izāmuñ 'ulemāsından ve şu'arā-yı kirāmuñ kudemāsından idi. Bu iki beyt-i ra'nā zāde-i tab'ı bī-hem-tāsıdur:

Beyt

Reh-i 'aşkuñda kodum başumı cānum kaldı
Lutf it ey gamze-i dil-ber anı da bir yola ko

Dīger

Hāneme gel deyü tutdum dāmen-i yāri hele
Ey dil-i bi-çāre sa‘y it tutduguñ āsān gele

Biñ otuz tokuzda Burūsa’ da fevt oldı.

HAYRĪ

Sahn-ı Semānī’de seccāde-nişīn-i dirāset iken vefāt iden Hasan Efendi’nüñ ferzendi Edirnevī Salbaş-zāde ‘Abdu’r-rahmān Çelebi’dür. Ol sāhib-fehm ü firāset hālā Edirne’de hāric pāyesiyle seccāde-nişīn-i dirāstedür. Mukaddemā Dimetoka’da Oruç Pāşā Medresesi’nde müderris iken Yahyā Efendi Hazretleri’ne bir kasīde-i zībā virüp bu beyt-i ra‘nā-sı pesendīde olmışdur:

Beyt
Sā’imüm haylī zamān der-geh-i Oruç Pāşa’da
Muntazırdur dil-i zār itmege ‘ıyd-ı iftār

Nesr: Feth-i Bagdād-ı behişt-ābād’a bu güne tarīh-perdāzī olmışlardur:

Tārīh

Bir seher gördüm idi kāsid-i ferhunde-peyām
Eyledi müjde-i feth-ile dil-i ‘ālemi şād
Neredür feth olan eyā deyü sordukda biri
Didi Hayrī aña tarīh *bilād-ı Bağdād* (H. 1048)

HEVĀYĪ

Burūsevī Mustafā Çelebi’dür. Mutasarrıf-ı cihet-i hitābet idi. *Gülistān* u *Būstān*’a müsta‘idd-āne şerh yazmışdur. Bu beyt-i ra‘nā zāde-i tab‘-ı dil-güşāsıdur:

Beyt

Āh kim sīb-i zenahdānuñı iller ohşar
Benüm işgāl-i gamuñdan sanemā degmez elüm

Biñ on yedide İstanbul'da fevt oldı.

HISĀLĪ

Konevī Pāşā-zāde Mustafā Beg'dür. Hizmet-kārı ve vākıf-ı esrārı olan Mustafā vefātında didügi tarīh-i zibādur:

Tarīh

Hey yazık kim toymadın dünyāya gitdi Mustafā (H.1031)

HISĀLĪ

Sāhibü'l-edeb seyyid-i sahīhü'n-neseb Niğdevī Müftī-zāde Abdu'r-rahmān Çelebi'dür. Pāye-i erba'īne vāsıl u munfasıl olup hārice dāhil olmışdur. Nev-heves ü nev-zuhūrdur. Bu iki beyt-i firūz nev-rūziyyesindendür :

Şi'r

Kurdı nev-taHt-ı zümürrüd yine sultān-ı bahār
Hükmüñ icrā eylese olmaz 'aceb nev-rūzdur

Ey Hısālī yār-i gül-ruhlarla hem-sohbet olup
N'ola itsek 'işret-i gül rūz [u] şeb nev-rūzdur

HİLMĪ

İnebolı'dan 'Alī Çelebi'dür. Zümre-i kuzāt-ı sencīde sıfātdan idi. Bu beyt-i ra'nā zāde-i tab'-ı zībāsıdur:

Beyt

Yāri kapduk seyre çıkduk tuymadı agyār-ı dūn

Bir safā itdük efendi ‘ömr uğurladuk bugün

Biñ üçde Belgrad’da fevt oldı.

HULŪSĪ

Üskübī Ahmed Çelebi’dür. Kuzāt-ı sencīde-sıfātdan olup Merhūm Veysī Efendi’nüñ nā’ibi olmagla ol sāhib-edeb Nā’ib Çelebi lakabı ile mülakkabdur. Mīve-i tabī‘atleri anlaruñ hūrşīd-i ta‘līm ü terbiyeleri ile perveriş bulmagın hūb inşāsı ve mergūb eş‘ār-ı dil-güşāsı vardur. Bu ebyāt-ı latīf tasarruf-ı zihn-i nazīfidür:

Şi‘r

İtdi teşrīf cihānı yine mā[h nev]-rūze
İrdi gāyetde gül-i meclis-i sāz u söze

Oldı ezkār u ‘ibādetle cihān māl-ā-māl
N’ola yer kalmasa yārān-ı safā-endūze

Giceyi gündüze döndürdi kanādīl-i mināre
Kalmadı minnetümüz mihr-i cihān-efrūze

HUSŪSĪ

Ankaravī Mahmūd Efendi’dür. Mülāzım ü müderris olup hālā bu ‘asrla mu‘asırdur ve nev‘i şahsına münhasırdur. Ma‘nā-i eş‘ār-āb-dārı āb-ı hayātdur ki bir kimesne içmek müyesser ve fezā-yı mazmūn-ı dürer-bārı sahrā-yı hey-hātdur ki irişmek mutasavver degüldür. Semend-i nazm-ı dil-güşāsı esb-i tāzī gibi çāpük ve kelimāt-ı bi-hem-tāsı Lisān-ı ‘Arabī ve Yunanī gibi nāzük olup eş‘ārında olan zebān-ı tāze devr-i Ādem’ den beri işidilmiş ve kelimāt-ı sihr-şi‘ārında olan hayālat-ı mümtāze ‘asr-ı Mūsā’dan beri görilmiş degüldür. Mefhūmı üzre ma‘nā-yı eş‘ārı kendüye münhasırdür. Bu iki beyt-i bī-lügat būstān-ı tab‘ınuñ semerātıdur :

Beyt

Çıksa hammāmdan civān kırmız güli hem-çü olur
Derlese Hürmüz-i deryā bahrı çok inçü olur

Nerede fos sulfe tuti abule
Çalaruz mazuya mahluta şabule?

HÜDĀYĪ

'İlm ü fazīlet ile yegāne-i akrān ve şi'r ü ma'rifet ile müşārün-ileyh-i bi'l-benān olan Āhī-zāde Hüseyn Efendi'dür. Üç def'a Rūm ili kāzī- 'askeri oldukdan soñra mesned-nişīn-i sadāret-i iftā olmışlar idi. Evsāf-ı cemīlleri gün gibi meşhūr oldugına binā'en beyāndan müstagnīdür. Bu eş'ār-ı dürer-bār zāde-i tab'-ı güher-nisārlarıdur:

Şi'r

Çevürdi sīh-i mihnet bagrumı deldi kebāb-āsā
Beni kabdan kaba koydı felek şimdi şarāb-āsā

Eger kām almak isterseñ Hüdāyī rahş-ı devletden
Vücūduñ bulduguñ nādanā sarkıtma rikāb-āsā

Dīger

Halkı men 'eylemeden saña ne girer ne çıkar
Vā'izā yohsa duhān-ıla kıyāmet mi kopar

Nesr: Biñ kırk üçde şeyhü'l-islām iken gazab-ı husrevānīye mazhar olup zevraka konup nefy olınup vücūd-ı şerīfleri āb-ı hayāt gibi nā-bedīd olmışdur. Rahmehu.

HÜSĀMĪ

Edirnevī tākiyye-dūzī Gülşenī Dervīş Hasan'dur. Hakkā ki hatt-ı 'işve-nihādına rūh-ı 'imād pesend eylemişdür. Eş 'ārı bī-nazīr ve güftārı dil-pezīr olup feth-i Bağdād'a bu gūne târīH-perdāzī olmışdur:

Tārīh

Lafzen ü ma'nen tārīh-i fethe
Gördüm ki yārān haylī 'acizde
Didüm Hüsāmī pes bī-tevakkuf
Bagdād alındı biñ kırk sekizde

Nesr: Hakkā ki ıskāt vechi üzre bundan a'lā tarīh-i zībā olmaz.

HÜSĀMĪ

Mülāzım ü müderris olup ma'rifet ü kemālle mevsūf ve san'at-ı mu'ammāda māhir ü ma'rūfdur. Bu iki beyt-i ra'nā zāde-i tab'-ı zībāsıdur:

Şi'r

Dilā nev tıfla heves kıl ki yār olur giderük
Gamını çekmeg-ile gam-küsār olur giderük

Ne gam sefīne-i dil kalsa bahr-ı hayretde
Çıkar kenāre gelür rūzgār olur giderük

HÜSEYN EFENDİ

Kefevī Hüseyn Efendi'dür. Mekke-i Mükerreme'de sadr-nişīn-i mesned-i hükūmet olmışlar idi. Hakkā ki fāzıl-ı zemāne ve 'ālim-i yegāne olup *Buhārī*'ye şerhi ve şurūh u havāşīsine nice mahalde dahl ü harcı vardur ve *Gülistān*'a müsta'idd-āne şerh yazmışdur. Bu iki beyt-i bī-hem-tā zāde-i tab'-ı dil-güşālarıdur:

Şi'r

Cefāyı her dem itme kıl vefā gāhīce gāhīce
Dil-i meyyāle vir cānā safā gāhīce gāhīce

Dīger

Mezāk ehli lebüñ vasf itse tūtī kandı vasf eyler
‘Acebdür hāl-i ‘ālem bilmeyen söyler bilen söyler

Dīger

Baña cevr eyler ol şūh-ı cihānum şāh-ı hūbānum
Yolında cān virürüm yüzüme bakmaz benüm cānum

Biñ on ikide Mekke-i Mükerreme’de kāḍī iken rūh-ı pür-ferruhı tebdīl-i cāme eyledi.

HÜSEYNĪ

Zümre-i sipāhdan Edirnevī Hüseyn Çelebi’dür. Hakkā ki ‘arşa-i ma‘rifetde çāpük-süvār-ı semend-i melāhat olup hūb eş‘ārı ve mergūb güftārı vardur. Bu iki beyt-i ra‘nā tab‘-ı dil-güşālarıdur:

Şi‘r

Semend-i nāza o nev-res süvār olur giderük
Kemend-i zülfine diller şikār olur giderük

O māh burc-ı şerefden henūz togmışdur
Şu‘a‘-ı mihr-i ruhı tāb-dār olur giderük

Biñ otuz dörtde Bağdād seferinde fevt oldı.

HÜSREV

İstanbulī Hüsrev-i Dīvāne'dür. Meşāyihe hizmet idüp 'akıbet galebe-i vecd ü hāl ile 'aklına ihtilāl gelüp mezhebini azıtmış-ıdı dirler. Eş'ārı bī-şümār ve gazeliyyāt-ı bisyārdur. Bu beyt-i bī-hem-tā bir meşhūr gazel-i ra'nāsınuñ matla'-ı zībāsıdur:

Beyt

Yeşiller geydügüñce tūti-i gūyāya beñzersin
Siyeh-pūş olduguñca Ka'be-i 'Ulyā'ya benzersin

Biñ dörtde Kili'de kal'a diz-dārı iken fevt oldı.

HÜSREVĪ

Sāhibü'd-dürer Hazret-i Mollā Hüsrev'üñ ahfādından Mustafā Efendi'dür. Ol mālik-ma'rifet mevleviyetle mesned-nişīn-i seccāde-i şerī'at olmışıdı. Bu iki beyt-i latīf zāde-i tab'-ı şerīfleridür:

Beyt

Kākül-i yārla oldum dir imişsin hem-bū
Ey benefşe ne dir il kulaguñı arduña ko

Dīger

Unut beni sen öldürürin yohsa dimişsin
Unutmam eyā şūh-ı cefā-pīşe ölince

Biñden soñra Burūsa'da fevt oldı.

'ITRĪ

'Acemdür. İsmi Mehmed'dür. Menāsıb-ı celīleye mutasarrıf olan kuzāt-ı sencīde-sıfātdan olup hüsn-i hatla nakkāş-suver-i inşā olmagın Merhūm Ganī-zāde Efendi'nüñ mektūbcısı olmış-ıdı. Sāhib-ihtirā' şā'irdür. Ammā eş'ārı nādirdür. Bu beyt-i latīf zāde-i tab'-ı şerīfleridür:

Beyt

Gümānda idi göñül dūr iken o māh-ı cebīn
Visāline irerüm şimdi geldi baña yakīn

Biñ otuz beşde İstanbul'da fevt oldı.

'IYDĪ

Ankaravī Beg-zāde Lutf-ullah Çelebi'dür. Zümre-i dervīşān-ı bī-nām ü nişāndan olup 'Acem ü Hind'i seyāhat idüp ma'ārif-i külliyeye dest-res boldukdan soñra vilāyet-i Rūm'a 'avdet ve şu'arā-yı Rūm'la dahı hem-sohbet olmışdur. Künd-tabī'at u 'abūs-likā iken Fārisī ve Türkī bī-hem-tā eş'ārı vardur. Bu ebyāt zāde-i tab'-ı pür-nikātıdur:

Şi'r

Hisār-ı sabrum eger olsa kal'a-ı āhen
Açar nigāhuñ aña her nazarda biñ revzen

Perestiş-i sanem rāhat eylemez hergiz
Mürīd-i Berhemen-i 'aşk olan mesīhā-fen

Misāl-i āyine her 'akse dilde yer virmez
Kimüñ ki kalbine mihrüñ olur fürūg-figen

Dīger

Gerd-i la'lüñde degül hat Sūre-i Nūr u Duhān
Eylemiş kilk-i kazā tahrīr gördüm goncede

ve lehu

Virdi firīb göñlüme bir gül-'ızār şūh

Olmaz esīr bir güle zīrā hezār şūh

Geh çeşmi geh nigāhı çeker tīg göñlüme
Bir mesti aldı ortaya iki humār şūh

Hālā vilāyet-i Kırım'da Bahādır Giray Hān'uñ nedīmi olup mazhar-ı girişme-i iltifāt-ı nazarlarıdur.

'İLMĪ

Zümre-i kuzāt-ı sencīde-sıfātdan Magnīsavī Gınāyī-zāde 'İlmī-i Tāhir'dür. Hālā bu 'asr huceste-likā şu'arāsından ve şu'arānuñ fusahāsından zarīf ü nükte-dān pür-fazl u 'irfān vücūd-ı şerīfdür. Mahrūsa-i Filībe'de müddet-i medīd mesned-nişīn-i hükūmet olan merhūm Şeyhī Çelebi Efendi haklarında bu güne latīfe-perdāzī olurlar idi:

Beyt

Kadrüñi 'İlmī Efendi cümle yārān bilse ne
Sen gidelden gelmez oldı kahvecikler gelsene

Nesr: Hūb eş'ārı ve mergūb güftārı vardur. Bu ebyāt zāde-i tab'-ı pür-nikātlarıdur:

Gazel

Gör ol hāli leb-i cānānumuzda
Ki nice dāğ yakdı cānumuzda

Eger bir dem yakīn gelse bize yār
'Aceb kalur mıdı ol yanumuzda

'Aceb hikmet nedür 'İlmī etıbbā
Kalur 'āciz bizüm dermānumuzda

Nesr: Şeyhü'l-islām Yahyā Efendi Hazretleri def'a-i sālisede fetvāyı teşrīflerine bu güne tarīH-perdāzī olmışlardur:

Tārīh

Şeh-i ma'delet-pīşe Sultān Murād
Tarīki yine itdüm ihyā didi
İdüp da'vet-i lutf-ıla iltifāt
Buyur sadr-ı fetvāya Yahyā didi

'İLMĪ-İ NĀZÜK

Zümre-i kuzāt-ı sencīde-sıfātdan Edirnevī Ahmed Çelebi'dür.

Beyt li-nāmıkihi

Gerci çokdur zurafā dünyāda
Cümleden 'İlmī-i Nāzük nāzük

Nesr: Bu beyt-i latīf zāde-i tab'-ı şerīfleridür:

Beyt

Kūyına vardum gice seyr eyledüm cānān yok
Āsitānın şöyle tenhā buldum aslā cān yok

li-mü'ellifihi Beyt

Didiler seyr itdürür ağyāra dil-ber hānesin
Kūyını açmazdan geşt eyledüm yok cān ü cin

Nesr: Biñde Edirne'de fevt oldı.

‘İSMETĪ

Hālā Şām-ı şerīf-encāmda mesned-nişīn-i seccāde-i şerī‘at olan Mehmed Çelebi’dür. Eş‘ārı dil-pezīr ü muhayyel ve ebyātı lā-nazīr ü bī-bedeldür. Bu iki beyt-i latīf zāde-i tab‘-ı şerīfleridür:

Beyt

Fārig olmam āhdan dil-dāre kār itmezse de
Sūziş-i dildür garaz yār i‘tibār itmezse de

Dīger

Tīşe-i cevrle tek göñlümi virān itme
Senden ey dehr-i denī kim dili āhād ister

Nesr: Feth-i Bağdād-ı Dāru’s-selām’a ol server-i ‘ulemā-ı ‘izām bu gūne tarīh-perdāzī olmışlardur:

Tārīh

Hakk eyleye sultān-ı cihān Hān Murād’uñ
Hem-vāre çerāg-ı gül-i ikbālini rūşen

Bağdād’ı yine kuvvet ile eyledi teshīr
Bergeşte olup kahrı ile devlet-i düşmen

Sebt eylemege vakt-i sa‘īdin bu cihāduñ
Feyz ister iken‘ismetiyā fazl-ı Hudādan

Tebrīk-i gazā eyleyüp ol zıll-ı İlāha
Hātif didi tarīhini fethüñ müteyemmin

KĀDİRĪ

Bahtî Efendi-zāde ‘Abdü’l-kādir Çelebi’dür. ‘İlm ü fazl ile yegāne ve şi‘r ü inşāyla müsellem-i zemāne olup sohbet-i rūh-efzāsı dāfi‘ü’l-gumūm-ı pür-sehā vü

kerem-i ‘ālī-mahūmdur. Hālā Medrese-i Semāniyye’ de mesned-nişīn-i dirāset olup pādişāhumuz cülūs-ı hümāyūnlarına bu gūne tarīh-perdāzī olmışlardur :

Tārīh

Rū-nümā nev yaft taht-ı saltanat bā-serverī
Nev-bahār-ı tāze şod Gül-zār-ı heft iklīm-rā
Goft tārīheş zi-feyz-i şevk-i ikbāl-i zamān
Pādişāhī dād-ı Hak Sultān İbrāhīm-rā

KAVLĪ

Zümre-i Dervīşān-ı Bektāşiyān’dan Egenevī Dervīş Mustafā’dur. Haylī nāzük ü zarīf ve nāsiyesinde nümāyān vücūd-ı nazīf idi. Fārsī ve Türkī hūb eş‘ārı ve mergūb güftārı vardur. Bu iki beyt-i ra‘nā zāde-i tab‘-ı bī-hem-tāsıdur:

Beyt

Bu cihān bir noktadur taşra kayundur Hāmemüz
Agzı pekdür kimseye ammā açılmaz nāmemüz

Dīger

O meh-i bedr-i dücā va‘de-i didār etdi
Kavliyā bu gice gözden savagör uyhuyı

Nesr: Biñ otuz ikide Ergene’de fevt oldı.

KELĀMĪ

Zümre-i sipāhdan Ergenevī İbrāhīm Çelebi’dür. Harem-i Hās’da perveriş bulmagın eş‘ārı muhayyel ve güftārı bī-bedeldür. Bu iki beyt-i sāde zāde-i tab‘-ı güşādeleri-dür:

Beyt

Kaşlaruñ menşūr-ı hüsnüñ üzre çün tuğra misāl
Hūblar sultānı olduguna zülfüñ oldı dāl

Künc-i gamda bu perīşān olmış ahvālüm görüp
Āh kim rahm eylemez bir kere ol Yūsuf-cemāl

KELĪM

Eyyūbī Eyyūb Çelebi' dür. Mahlasın 'alā vezni'l-Fehīm Kelīm eylemişdür. Dergāh-ı 'Ālī solaklarından olup hüsnile nām-dār ve hayli gamze-kār idi. Bu iki beyt güftārlarındandur:

Beyt

Felek sende görür āyīn-i cevri
Tokuz kat sen felekden pür-cefāsın

Kelīm-i haste-dil ölmek mukarrer
Eger fehm eylemezsen müdde'āsın

KİSBĪ

Merhūm Şāhidī'nüñ ahfādından Edirnevī müverrih Kisbī Mehmed Çelebi'dür. Hālā Āsitāne-i Devlet-i Āşiyāne'de havāss-ı hümāyūn mukata'acısıdur. Tevārīhi muhayyel ü latīf ve tabī'atı haylī nazīf idi. Bu ebyāt zāde-i tab'-ı pür-nikātıdur:

Şi' r

Seyr-i dīdār-ı yār iden düşde
Gūyıyā 'ālem-i visāldedür

Bāğa 'azm it hevā ne germ ü ne serd
'Ālemüñ zevki i'tidāldedür

Bu edālar ki sende var Kisbī
Tūtī-i sükkerīn makāldedür

Nesr: Ashāb-ı hayrātdan biri bir-kaç müsterah binā idüp mūmā-ileyhden tarīh temennā eyledükde sıçım hayrātına tārīh düşürmişdür.

LİSĀNĪ

İstanbulī defter-emīni Yahyā Çelebi'dür. Eş'ārla ser ü kārı olup bu beyt-i ra'nā netīce-i güftārıdur:

Beyt

Libāsuñda degüldür nakş-ı kemhā pençe resminde
Benüm dest-i ümīdümdür ki dāmānuñda kalmışdur

Nesr: Biñ on sekizde İstanbul' da fevt oldı.

LUTFĪ

Dervīş 'Abdī' nün perverdesi Tebrīzī Dervīş Rahīmā'dur. Tavr-ı garīb eş'ārı ve tarz-ı 'acīb güftārı vardur. Bu iki beyt zāde-i tab'-ı belāgat-şi'ārıdur.

Şi'r

Çün sāh-mār-ı zülfüñi gördi dil-i harāb
İtdi Hayāl anı ki ola pās-bān-ı genc

Īmā-yı çeşmi ma'reke-ārā-yı hüsn ü nāz
İtmez esīr-i 'aşkına hergiz delāl u gunc

MAHVĪ

Kütāhiyye'den Ahmed Çelebi'dür. Hālā bu 'asr huceste-likā şu 'arāsından olup hakkā ki san'at-ı ihtirā'da misāli nādir ve her beytinüñ ma 'nāsın virmege kādirdür. Bu eş'ār-ı ma'nī-dār zāde-i tab'-ı nām-dārlarıdur:

Şi'r

Gird-bād itse n'ola tāb-ı nesīm-i nutkuñ
Reşk ider mertebe-i zā'fda bir gāh bize

Biziz ol Yūsuf-ı bī-kayd-ı gam-ı dil-dūd sen
Dest-gīr oldı kad-ı zemzeme-i āh bize

Dīger

Dil sanur gāhī ki çeşmi mest-i nāz-ı h^{v}āb olur
Gamze-i mesti hücūm-ı 'işveden bī-tāb olur

Söyle bī-tāb itdi istilā-yı nevmīdī beni
Pāyuma nūr-ı nigāhum mevce-i girdāb olur

[Şi'r]

Şol mertebe bī-tāb ü tüvān eyledi hayret
Āh-ı dilüme zemzeme-i mūr dimezler

Za'f-ı gamuñla sīnemüzüñ seyr eyleyen görür
Āyīne-i dilümde olan inkisārumı

Nesr: Gāhī bu güne eş'ār ile daHı azmāyiş-i nām-dār iderler idi.

Şi'r

Böyle mest-āne olur hāne-i agyāra giden

Bir ‘aceb haste olur hasteye tīmāra giden

Feyz-i ‘Īsā’yı ider cur‘a gibi bī-ragbet
Böyle bir şūhla Mahvī der-i hammāra giden

Şi‘r

Āteş-gede-i zülfüñe bī-nūr dimezler
Dāğ-ı dilüme meş‘ale-i Tūr dimezler

Olmakda siyeh-pūş şem ‘-i her seher [ü] şām
Merg-i dil-i pervāneye bī-sūr dimezler

Tokınmış rūyuñā olmış siyeh- pūş
Nigāhumdur degüldür nakş-ı hālüñ

MANTIKĪ

‘Acem peder ‘Arab māderdür. Kat‘-ı merātib-i mu‘tāde ile Şām-ı şerīf- encāmda mesned-nişīn-i hükūmet-i seccāde-i şerī‘at-ı seyyidü’l-enām olmış-ıdı. Akrānınuñ fuzalāsından ve tāze-gū olan şu ‘arānuñ fusahāsındandur. Bu iki beyt-i lā-nazīr zāde-i tab‘-ı dil-pezīrleridür:

Şi‘r

‘İnānın çeşm-i giryān oldı dest-i ihtiyārumdan
Savulsun baña seng-i rāh olanlar reh-güzārumdan

Yā dest-āvīz-i mihnetle gelür ya tuhfe-i gamla
Usandum hāsılı āmed-şud-ı leyl ü nehārumdan

Nesr: Biñ kırk altıda gazab-ı hüsrevānīye mazhar olup Şām-ı şerīfde salb olınmışdur.

MEHMED

Lāzikiyye'den Ta'līki-zāde Mehmed Çelebi'dür. Hakkā ki mahdūm-ı pür-ma'rifet olup şeh-nāmeci olmış-ıdı. Bu beyt-i dil-güşā zāde-i tab'-ı ra'nālarıdur:

Beyt

Al ele cām-ı safāyı kahve fincānın gider
Bu mesel meşhūrdur "*Huz mā-safā da'mā kedir*" *

Nesr: Biñ sekiz tarīhinde şehīd oldı.

MEHMED ÇELEBİ

Pāye-i erba'īne vāsıl ve munfasıl olan müderrisīn-i kirāmdan İstanbulī 'Uşşākī-zāde Mehmed [8] Çelebi'dür. Hakkā ki mahdūm-ı pür-ma'rifet ve her fende mümāreseti olup hūb u bī-hem-tā eş'ārı ve mergūb u dil-güşā güftārı vardur. Bu beyt-i latīf zāde-i tab'-ı şerīfleridür:

Olmaz dil-i za'īf saña zerre deñlü bār
Ey rūzgār hātıruña konmasun gubār

MEHMED EFENDİ

Sultān Murād Hān-ı Sālis'üñ edīb-i fezā'il-perveri Sa'de'd-dīn Efendi'nüñ ferzend-i mih-teridür. İki def'a sadr-ı şeyhü'l-islāmī zāt-ı sütūde hısālleri ile müşerref olmışıdı. Hakkā ki ol zāt-ı bī-enbāz hilye-i fazl u takvāda hā'iz-i rehīne-i imtiyāz oldukları gibi mizmār-ı nazm ü inşāda dahı destindeki hāme-i mu'ciz-nümā birle kasabü's-sebak-ı i'cāzdur. Bu ebyāt-ı bī-hem-tā kasīde-i dil-güşālarından olup bu mahalle sebt olınmak revā görildi:

Şi'r

Ol ki Kadrî Cāmi'inde mihr-tob-ı āyīnedür

* "*Hoşuna gideni al, gitmeyeni bırak.*"

Şa‘şa‘a olmışdur aña gūyıyā zencīr-i zer

Sayd-gāh-ı kadr ü cāhında gazāl-ı hāveri
Şa‘şa‘ayla her taraf oklı şikārıdur meger

Bulsa tedbīri eger kim rāy-ı Hindūstān-ı şeb
Şāh-ı hāver bulmaz idi mülkine anuñ zafer

Nesr: Vasf-ı zāt-ı celālet-me’ābları tahrīr-i kilk-i nādire-perdāzdan müstagnī olmagın bu mertebe ile iktifā olındı. Bu dār-ı gurūrdan diyār-ı sürūra irtihāl ü intikālleri İstanbul’da biñ yigirmi dörtde vāki‘ olmışdur.

MEHMED EFENDİ

Mevālī-i ‘izāmdan hālā Selanik’den munfasıl Vardarī Şeyh-zāde Mehmed Efendi’dür. Hakkā ki ‘arsa-i belāgatde çāpük-süvār-ı semend-i melāhat olup bu zamān-ı huceste-likā fuzalāsından ve bu evān-ı bī-hem-tā şu‘arāsındandur. ‘İlm ü kemāl ile ārāste ve şi‘r ü inşā vü ma‘ārif ile pīrāste olup Fārisīve Türkī hūb eş‘ārı ve mergūb güftārı vardur. Bu gazel-i bī-nazir zāde-i tab‘-ı dil-pezīrleridür:

Gazel

Nedür bu resm-i dil-ārā nedür bu nakş-ı nigār
Ki tarh itdi çemen-zāra nakş-bend-i bahār

Medār-ı sebzle yazdı sahā’if-i çemene
دبیر صنع خدا فانظر و الی الاثار *

Bu demde oldı gül-istān meger ki başka kitāb
Ki lāciverd ile cānā benefşe çizdi kenār

* “*Zātımın delili olan eserlerime bakınız!*”

Görince dā'ire-i gülde sünbüli mutrıb
Nevā-yı sünbülede itdi yine beste nigār

Nesīm-i perde-güşā açdı goncenüñ yüzini
Setāret itdi Muhammed o dem hezār-ı figār

İstanbul kāḍīsı Mūsā Efendi'nüñ vefātına bu güne târīh-perdāzī olmışdur:

Tārīh

Gelmemişdi 'āleme bir böyle zāt-ı pür-kemāl
Haşre dek evsāfını diller anuñ gūyā ola

Çünki rihlet eyledi ol zāt-ı pür-fazl u kemāl
Yāri rūh-ı enbiyā vü hem-demi havrā ola

Fikr idüp hātif du'āyıla didi tarīhini
Meskenüñ Mūsā Efendi Cennet-i a'lā ola

Bu beyt-i Fārisī dahı zāde-i tab'-ı dürer-bārlarıdur:

Beyt

شد ز عکس رخ زیبای تو جام زرین
• رشك قندیل زر اندوز صنم خانهٔ چین

MEŞKĪ

Tokatī Mehmed Çelebi'dür. Küttāb-ı Dīvān-ı Sultānī'den ve erbāb-ı usūl ü ma'ānīden idi. Bu beyt-i bī-nazīr zāde-i tab'-ı dil-pezīrleridür:

Beyt

Zülf-i siyāh içinde ol ebrū-yı zerd-fām
Altun oluk gibi görinür Ka‘be’de hemān

Nesr: Biñ dörtde İstanbul’da fevt oldı.

MEVCĪ

Gāh defter-dār u mīr-livā ve gāh emīn-i mukata‘at-ı pādişāh olan Mevcī Mehmed Pāşā’dur. ‘Ârif ü zarīf-i nükte-dān u münşī ve nazīf-ı pür-fazl u ‘irfañdur. Bu beyt-i ra‘nā zāde-i tab‘-ı dil güşāsıdur:

Beyt

Lüle tek lutfını olur mı mecāl inkāra
Hele bir vāsıtadur būs-ı leb-i dil-dāre

MEVLEVĪ

Konevī Mevlevī Dervīş ‘Alī’dür. Mü’ellefāt-ı Mesnevī’de fā’ikü’l-akrān ve müverrihlikde müşārün-ileyh-i bi’l-benān idi. Lā’übālī şūh-tabī‘at ve vāsi‘-meşreb olup İstanbul’da Yeñi Kapu hāricinde hān-kah-ı Hazret-i Monlā’da hücresi dīvārınuñ taşrasına celī hatla bu beyti tahrīr eylemişdür :

Beyt
بی تکلف بیا بخانهٔ ما
چه تکلف میان ما و شما [9]

Nesr: Bu beyt-i latīf zāde-i tab‘-ı münīfidür:

Beyt

Der-geh-i pīr-i mugān Hān-kah-ı ‘uzletdür
Kūşe-i ehl-i safā Hāne-i bī-minnetdür

[9] “ *Bizim evimize izinsiz (teklifsiz) gel. Siz ve bizim aramızda gösteriş nedir (gösteriş mi olur).*”

Nesr: Biñ otuzda hücre-i mezbūrede bekāya rihlet eyledi.

MEYLĪ

Merhūm Zekeriyyā Efendi Hazretleri'dür. Pîrāye-bahş-ı çār-bāliş-i mesned-i iftā olmışlar idi. 'İlm ü fazīlet ile mihr-āsā pür-nūr ve şi'r ü ma'rifet ile gün gibi meşhūr olup *Hidāye*'ye şerh-i bi-nazīr sebt ü tahrīr idüp ve şugl-ı tahrīr ile mukayyed-i bi'z-zāt olup 'abes yere tazyī'-i evkāt itmezler idi. Bu iki beyt-i latīf ol zāt-ı şerīfüñ enfās-ı nazīflerinden zāhir ü bāhir ve bedīd ü sādır olmışdur:

Beyt

Ne'acebdür ki vefā şu'leye etse āgāz
Hayretinden idemez 'āşık-ı dil-haste niyāz

Dīger

Gün gibi virse ziyā hüsn-i dil-ārā-yı nigār
Raks ider anda vefā zerre gibi ey dil-i zār

Nesr: Biñ birde İstanbul'da şeyhü'l-islām iken fücā'eten vefāt eylediler.

MEYLĪ

İstanbulī 'Alī Çelebi'dür. Nev-heves iken pūhte eş'ārı ve çespān güftārı vardur. Vezīr-i lā-nazīr Gürcī Mehmed Pāşā-yı Dilīr Hazretleri'nüñ hazine-dārı olup pür-ma'rifet zāt-ı şerīf ü vücūd-ı nazīfdür. Bu iki beyt-i latīf zāde-i tab'-ı münīfleridür:

Şi'r

Yād-ı gamzeñle göñül çāk-ı girībān eyler
Neşve-i 'aşkuñ ile 'ālemi seyrān eyler

Reşk-i şemşīr-i nigāhuñ dilüm eyler sūzān

Sihr-i efsūn-ı müjeñ göñlümi hayrān eyler

MEZĀKĪ

Kuzāt-ı sencīde-sıfātdan İbrāhīm Efendi'dür. Tab'ı bī-hem-tā olmagın bu şi'ri tahrīre revā görildi :

Şi'r

Ruh-ı pür-tābuña nisbet açılmış tāze vāfir gül
Temāşā-gāh-ı gül-zāra açıl gonce dehānum gül

Yetişdüm devlet-i şāh-ı bahāra deyü gül-şende
Geyüp sincābını çekdi çevürdi kendüyi bülbül

MEZĀKĪ

Sarāy-ı Āmire'de perveriş bolup hālā sipāhılık ile çıkmışdur. Hakkā ki tāze-gū olup hūb-tabī'at ve mergūb-fıtnat vücūd-ı şerīf-i pür-letāfetdür. Bu gāzel-i hūb zāde-i tāb'-ı mergūbıdur:

Gazel

Gīsū-yı yārı tarf-ı 'izārından isterüz
Zülf-i nigārı fazl-ı bahārından isterüz

Hep cüst ü cū-yı cilve-geh-i dil-rübādayuz
Tāvus-ı bāgı geşt ü güzārından isterüz

Ser-bāz-ı 'aşkı turreden itsek n'ola taleb
Mansūr-ı bī-dili ser-i dārından isterüz

Çokdur şehīd-i tīg-ı mahabbet bu 'arsada
Mecnūn'ı nakş-ı seng-i mezārından isterüz

Biz pīr ü Mezākī-i rengīn terāneyüz
Gül-zār-ı ‘aşkı bülbül-i zārından isterüz

MUHĪTĪ

Rodosī Ahmed Efendi’dür. Sālik-i tarīk-i kazā olan yārān-ı bā-safādan ve Hullān-ı bā-vefādan olup bu beyt-i garrā zāde-i tab‘-ı ra‘nāsıdur:

Beyt

Anı ālūde-bā-hayret kılupdur hasret-i dil-dār
Fütāde ol sebebden meks olupdur ‘āşık-ı nā-çār

Biñ sekizde İstanbul’da fevt oldı.

MUHLİSĪ

İstanbulī Hızır Çelebi’dür. Eş‘ār-ı dil-pezīri pesendīde-i erbāb-ı ‘irfān olan şu‘āra-yı zī-şāndandur. Bu beyt-i garrā zāde-i tab‘-ı ra‘nāsıdur:

Beyt

Afyon u berş ü bāde ve kahve vü hem ‘arak
Cümle mükeyyifātı yerüz *keyfe mettefak* *

Nesr: Biñ yigirmi yedide Mekke-i Mükereme’de mücāvir iken fevt oldı.

MU‘ĪN

Selanikī Mehmed Mu‘īn Efendi’dür. Şehr-i zevk ü safāya reh-i rāstdur deyü ‘āzim-i tarīk-i kazā olmışlardur. Hālā bu ‘asr ferHunde-likā şu‘arāsından ve şu‘arānuñ bülegāsındandur. Bu gazel-i lā-nazîr zāde-i tab‘-ı dil-pezīrleridür:

Gazel

* “*Hangisi olursa, nasıl rast gelirse.*”

Hatuñ tahrīrini keşf-i rümūz-ı tāzedür dirler
Kitāb-ı hüsne tār-ı kākülüñ şīrāzedür dirler

Hevā evc-i belāda nagme-i sehnāzdur ammā
Makām-ı ‘aşk ‘uşşāk içre hūb āgāzedür dirler

N’ola erbāb-ı dil bir dem düşürmezse dehānından
Mu‘īn’üñ şi‘rine şīrīn-zebān-ı tāzedür dirler

MUTĪ‘Ī

Hālā bu ‘asr-ı ferhunde-likāda müderrisīn-i ‘izāmuñ fuzalāsından ve şu‘arā-yı kirāmuñ bülegāsından Mehmed Efendi’dür. Eş‘ārı muhayyel ve güftārı bī-bedeldür. Bu beyt-i latīf zāde-i tab‘-ı şerīfleridür:

Beyt

İçelüm bāde-i nābı külemā kavlince
Sevelüm sūret-i Hūb-ı ‘ulemā kavlince

MÜDĀMĪ

İstanbulī Hasan Çelebi’dür. Mülāzım ü müderris olmışdur. Hūb u nazīf vücūd-ı şerīf idi. Bu beyt-i ra‘nā tasarruf-ı zihn-i dil-güşāsıdur:

Beyt

Sebeb-i nasb degül şimdi dilā bi-kese zāt
Alamaz mansıbı seyyidde olursa bi’z-zāt

Nesr: Biñ on dörtde Belgrad’da fevt oldı.

MÜNĪFĪ

Pāye-i erba‘īne vāsıl olan İstanbulī Mehmed Çelebi’dür. Hūb eş‘ārı ve mergūb güftārı vardur. Be beyt-i latīf zāde-i tab‘-ı nazīfidür:

Beyt

Mübtelā olaldan ‘aşkına o şūh u āfetüñ
Kalmadı sabr u karāruñ gitdi dilden rāhatuñ

NĀBĪ

Seyyid-i sahihü’l-ensābdan İstanbulī Seyyid Mehmed Çelebi’dür. Menāsıb-ı celīleye mutasarrıf olan eşref-i kuzātdan olup hūb eş‘ārı ve mergūb inşā-yı ma‘nī-dārı vardur. Bu beyt inşāsındandur:

Beyt

Hazret-i ma‘rūf-ı Kerhī ger olursa reh-nümā
Umarum vāsıl ola yārāna mektūb-ı gedā

Biñ on tokuzda Çatalca’dan ma‘zūl olup İstanbul’a gelürken Kavala kurbında harāmīler şehīd eylediler.

NĀDİRĪ

Ganī-zāde Mehmed Efendi’dür. Cūy-bār-ı ‘ilmleri bahr-ı bī-kenār ve şu‘le-i encüm-i fazīletleri hūrşīd-i tāb-dār olup Rūm İi kzī-‘askeri olmışlar idi. Kasā’idi bisyār u bī-bedel ve gazeliyyātı bī-şümār u muhayyeldür. Evsāf-ı zāt-ı sütū de-hısālleri tavsīf-i kilk-i serī‘ü’l-ahvālden müstagnī olup bu mertebe ile kanā‘at olındı. Bu ebyāt-ı lā-nazīr ol zāt-ı şerīfüñ zāde-i tab‘-ı dil-pezīrleridür:

Gazel

Göreli hattun olup’aşkıla lāgar kāgaz
Saña olmış yazılu bende-i kem-ter kāgaz

Sūret-i hūbuñı bir safhada nakş eyleseler
‘Āşık-ı zāra gelür rūh-ı musaver kāgaz

Kararub tursa n’ola hāmeye oldukça karīn
Dili ucundan anuñ olmışıdı ter kāgaz

Gerçi gāyetde eli yufkadur ammā ki yine
Turma bezl itmede mānend-i tüvān-ger kāgaz

Buldı revnak nitekīm ‘arsa-i Kāgaz-hāne
Āb-ı eş‘ārunıla Nādiriyā her kāgaz

Nesr: Bu iki beyt-i ra‘nâ sıfāt-ı bahārda kasīde-i bī-hem-tāsındandur:

Şi‘r

Sabā gül-gūn eteklik geydürüb rakkās-ı gül-nāre
‘Aceb mi kırmızı göñlekle fānūs itse ezhārı

Sabā itdi şeb-istān-ı bahāra lāleyi meş‘al
Safā-yı cilvesinden şād u handān itdi gül-nārı

Bu iki beyt-i latīf dahı na‘t-ı şerīfindendür:

Şi‘r

Siyeh semmūr idi zulmet beyāzı cā-be-cā encüm
Ne hāletdür bu kim gizlendi anda beyze-i beyzā

O şāhuñ sikkesi mühr-i nübüvvet hutbesi Kur’ān
Müşerref anlaruñla nakd-i dīn ü cāmi‘-i dünyā

Nesr: İstanbul' da biñ otuz altıda vedā'-ı 'ālem-i fānī eyledi.

NAHLĪ

İstanbulī Mahmūd Çelebi'dür. Nev-heves iken puhte eş'ārı ve çespān güftārı vardur. Bu beyt-i ra'nā zāde-i tab'-ı ra'nāsıdur:

Beyt

O yārüñ h^{v}ābe vardı çeşm-i mesti sanma nāzından
Murādı rāhat olmakdur birez halkuñ niyāzından

NĀ'İLĪ

İstanbulī Mustafā Çelebi'dür. Zümre-i şu'arā-yı tāze-gūyān ve bülegā-yı erbāb-ı 'irfāndandur. Şā'ir-i muhter' ve vāsıl-ı netīce-i asl u fer'olup bu gazel-i bī-nazīr zāde-i tab'-ı dil-pezīrleridür:

Gazel

Kanı 'ālemde cemālüñ gibi gül-deste gören
Rūh-ı kudsi çemen-i hüsnüñe şāyeste gören

Kendüyi dām-ı kemīn kūşe-i çeşmüñde bulur
Cilve-i kadd-i ser-efrāzuñı āheste gören

Fenn-i ihyāda Mesīhā nice nāz eylemesün
'Ālemi nergis-i mahmūr gibi haste gören

Sāye-i zülfüñe bilmem ki niçe pençe sunar
Her ser-i mūyını biñ fitneye vā-beste gören

Nā'ilī nüh felegüñ āyinesin seyr itsün
Nāvek-i āh-ı dil-i 'āşıkı nā-ceste gören

Bu iki beyt-i dil-güşā dahı zāde-i tab‘-ı ra‘nāsıdur:

Şi‘r

Efkār-ı gam-ı zülfüñile ‘ukdeler itdi
Emvāc-ı pey-ā-pey gibi hayret dilümüzde

Feyz-i eser-i neşve-i sahbā-yı lebüñdür
Bu şūr ki var māye-i āb u gülümüzde

ve Tıflī merhūmuñ vefātına bu gūne tarīh-perdāzī olmışlardur. Hakkā ki tab‘-ı mu‘ciz-peymāsı şāyetse-i medh ü senādur:

Tārīh

Tıflī kulını eyleye ‘ukbāda Hudā
Maksūre-nişīn-i huld u magfūr-ı ebed

TarīH-i vefātını dimiş māder-i dehr
Gehvāre-i cennet ola Tıflī’ye mehd

NĀMĪ

Big Şehri’nden Ahmed Çelebi’dür. Eş‘ārla ser ü kārı olup bu ebyāt-ı lā-nazīr zāde-i tab‘-ı dil-pezīridür:

Şi‘r

Mey-i ‘işretle mest olsa ger ol şūh-ı cefā-pīşe
Dil-i ‘uşşāk-ı zāra gamze taklīd-i ‘itāb eyler

Hazer idüp yine çeşm-i nigāh-ı mübtelālardan
Hemişe şāhid-i tāze tegāfülden nikāb eyler

Mey-i ‘aşkile ger ser-mest iken meyl-i visāl itsem
Döner dil hāne-i hammāra kim āteş harāb eyler

NASĪBĪ

Edirnevī İsmā’il Efendi-zāde Halīl Çelebi, el-kāḍī.

Beyt

Cemālüñ bir gül-istāndur dehānuñ gonce rūyuñ gül
Yeridür n’ola feryād itse göñlüm nitekīm bülbül

Sabā vasf-ı ser-i zülfüñle gül-zāre güzār itdi
Anuñçün kendüsin böyle perīşān eyledi sünbül

ve lehu

Yār bī-pervā göñül ‘arz-ı niyāz itmek de güc
Sırr-ı ‘aşkı saklamak güc keşf-i rāz itmek de güc

ve lehu

Ey mest-i cām-ı ‘işve n’ola bī-mecāl isem
Mahmūr-ı sāgar-ı mey-i hicrānuñām senüñ

NĀZĪ

Zümre-i rācilīnden İstanbulī Mehmed Çelebi’dür. Hūb eş‘ārı ve mergūb güftārı vardur. Feth-i Bağdād’ a bu gūne tarīh-perdāzī olmışdur:

Tārīh

Eyledüm Nāzī gibi tarīhini
Levha-i sīmīn-i meh üzre sevād
Rāfızī şemşīri ile mahv olup
Ḍarbla Bagdād'ı aldı Hān Murād

Bu beyt-i ma'hūdı dahı tahrīr olındı:

Beyt

Nāzī seçilmez oldı gül-istān-ı dehrde
Gül-bāng-ı 'andelīb sadā-yı gurābdan

NAZMĪ

Kuzāt-ı sencīde-sıfātdan 'Osmān Çelebi'dür. Tāze-gū olup eş'ārı bī-hem-tā vü güftārı dil-güşādur. Bu ebyāt-ı latīf zāde-i tab'-ı nazīfleridür:

Şi'r

Eytmesün mi çeşm-i nāz ehl-i niyāza n'eylesün
Virmesün ruhsat nigāh-ı cān-güdāza n'eylesün

Çeşmine kalsa pür-āşūb eylemezdi 'ālemi
Nev-hevesdür gamzesi icrā-yı nāza n'eylesün

Dīger

'Uşşākı nazar-gerde-i çeşm-i siyāh ile
Ey āfet-i cānum nigeh eyle nigeh eyle

NEF'Ī

Debdede-i eş'ār-ı ma'ānī-karīni velvele-endāz-ı tās-ı çarh-ı berīn olup vilāyet-i Rūm'da ibtidā zebān-ı tāze ile eş'ār-ı bī-hem-tāya āgāze iden Arz-ı Rūmī 'Ömer Efendi'dür. Kasā'id-i ma'ānī-endāzında olan her ma'nā-yı cāme-zīb libās-ı fāhire-i

hüsn-i edāyla likā'ül –mahbūb ve gazeliyyāt-ı sihr-sāzında olan her mazmūn-ı dil-firīb sūret-i ferHunde-likāyla şifā'ü'l-kulūbdur. Tab'-ı mu'cize-şemā'ili hecv ü hezle mā'il olup hezliyyātını sebt ü tahrīr ve *Sihām-ı Kazā* deyü nām-ı dil-pezīr eylemişdür. Merhūm Sultān Ahmed Hān 'aleyhü'r-rahmetühü ve'l-gufrân medhinde olan kasīde-i bī-hem-tāsından bu ebyāt-ı bī-nazīr intihāb olınup tahrīr olınmışdur:

Kasīde

Bahār oldı yine düşdi letāfet gül-sitān üzre
Yine oldı zemīnüñ lutfı gālib āsmān üzre

Yine her lāle bir şem'-i mu'anber yakdı dūdından
Sehāb-ı 'anber-efşān oldı peydā būstān üzre

Yine çıkdı beyāzı nakşı her serv-i gül-endāmūñ
Sarıldı yāsemin şāh-ı nihāl-ı ergavān üzre

Çekilse n'ola yārān-ı safā seyr-i çemen-zāre
Salāya başladı murg-ı çemen serv-i çemān üzre

Hıred meftūn olur nakş-ı bahār u revnak-ı bāğa
Nazar hayrān kalur āsār-ı sun'-ı müste'ān üzre

Cihān ārāyiş-i ezhār-ı gül-zārıla nāzende
Zemīn feyz-i letāfetle sipihre imtinān üzre

Nesīm ol deñlü cān-bahş u hayāt-efza ki her demde
Dem-i 'Īsā ile da'vā-yı bahş u imtihān üzre

Sabā gerd-i gül-istānıla varsa bāg-ı Rızvān' a
'Abīr-efşān olur pirāhen-i hūr-ı cinān üzre

Döner bir hāfız-ı mahfil-nişīn-i nagme-perdāze

Ser-āgāz-ı nevā itdükde bülbül āşiyān üzre

Fırāz-e gül-bün-i pür-jāleden gül gösterür rūyın
Şeh-i ‘ālem gibi taht-ı murassa‘ nerd-bān üzre

O şāhen-şeh ki vācibdür edā-yı hutbe-i nāmı
Hātib-i minber-i saff-ı namāz-ı kudsiyān üzre

O şāhen-şeh ki nakş-ı hātem-i ikbālidür sikke
Zer-i hūrşīd-i ‘ālem-tāb u sīm-i ahterān üzre

Hümāyūn-pāye Sultān Ahmed-i ‘ādil ki düşmişdür
Zılāl-ı sāye-bān-ı devleti kevn ü mekān üzre

Cihān-bān-ı kader-kudret ki hūrşīde olur ānī
Nişān-ı dāg-ı fermānı cebīn-i āsümān üzre

Hudāvend-i hümā-himmet ki dünyā dest-i cūdında
Bir avuç hār u hasdur bir muhīt-i bī-girān üzre

Degül bārān u mevc ifrāt-ı ihsān-ı dil ü desti
İder lerzān u giryān ebri bahr ü bahri kān üzre

Nesr: Bu gazel-i latīf dahı zāde-i tab‘-ı şerīfidür:

Gazel

Cānān odur ki ser-keş ola mübtelāsına
‘Āşık odur ki nāzı geçe dil-rübāsına

Bir güft ü gūda yüz nigeh-i çeşm-i yārla
‘Aşk olsun ol mu‘amelenüñ āşināsına

Ne tercemān-ı gamze gerek ‘āşıka ne nāz
Dil-ber mukayyed olmayıcak müdde‘āsına

Ne eşk-i dīde lāzım olur dil-bere ne nāz
‘Āşık tahammül eylemeyince cefāsına

Nef‘ī bize ne gamze gerek ne nigāh-ı dōst
Biz mā’ilüz güzellerüñ en bī-vefāsına

Bu metāli‘-i dil-güşā dahı zāde-i tab‘-ı zībāsıdur:

Matla‘

RuH-ı rengīni kim yāruñ melāhat gül-sitānıdur
ZenaHdān sanma ol gül-şende bülbül āşiyānıdur

Dīger

Ne ādemler helāk eyler görüñ ol çeşm-i cellādı
Añılsa yine ammā nā-tüvān bir hastedür adı

ve lehu

Uyurken seyr iden ol dil-rübāyı cāme-hˇāb içre
Sanur tasvīr-i Yūsuf’dur yazılmışdur kitāb içre

Bu ebyāt-ı dil-pezīr kasā’id-i bī-nazīrlerindendür. Nakl olındı:

ez-Kasīde

Benem ol Nef ī-i rūşen dil-i sāfī gevher

Feyz alur cām-ı safā meşreb-i bī -bākümden

Āsmān himmet umar kevkebe-i tāb´umdan
´Akl-ı kül ders okur endîşe-i idrākümden
…
Sāf-der-i ma´nā dil-i sāhib-kırānumdur benüm
Tīg [u] şemşīr-i cihān-gīr-i zebānumdur benüm

Sīnesin çāk eyledüm çarhuñ degüldür kehkeşān
ZaHm-ı şemşīr-i zebān-gîr sinānumdur benüm

Nesr: Biñ kırk altıda gazab-ı hüsrevānīye mazhar olup İstanbul'da katl olınup ve deryāya pertāb olınmışdur.

NERGİSÎ

Meşāhīr-i kuzāt-ı sencīde-sıfātdan Nergis-zāde Efendi'dür. Hattāt-ı ta'līk-nüvīs ve tab'ı şūh u selīs vücūd-ı pür-cūd idi. Bu beyt-i latîf zāde-i tab'-ı şerīfleridür:

Beyt

Ne ma'nālar ne sözler mündericdür safha-i dilde
Egerci sūret-i zāhirde hāmūşam kitāb-āsā

Nesr: Bu beyt-i ma'hūd dahı zāde-i tab'-ı meşhūdıdur:

Beyt

Reşkümüz kalmazdı hīç Dārā vü Cem'le sohbete
Dāhil olsak meclis-i pāşā-yı sāhib-devlete

Nesr: Biñ kırk üçde İstanbul'da fevt oldı.

NEŞĀTĪ

Edirnevī Ahmed Çelebi'dür. Evvel mahlası *Semendī* olup soñra Neşātī eylemişdür. Fi'l-hakīka şu'arā-yı zü'l-i'tibārdan olup peyrev-i Nef'ī olmagın eş'ārı şūh u selîs ve güftārı kulūb-ı 'urefāya enīs ü celīsdür. Bu iki beyt-i latīf zāde-i tab'-ı şerīfleridür:

Şi'r

Gamzeñ ki büt-i ´işve-ger-i nāz u hevesdür
Āşūb-ı dile bir nigeh-i āfeti besdür

Çeşmüñ iki şeh-bāzdur el-hak ki dem-ā-dem
Sad [tās]-ı felek pençe-i revzende-i meksdür

Beyt

Çehre nāzük yed ü pāy semen-āsā nāzük
Hāsılı ol büt-i tannāz ser-ā-pā nāzük

Nesr: Vādī-i rübā'īde dahı semend-i tab'-ı çāpükleri çālāk olmagın bu rübā'īleri tahrīri revā görildi:

Rübā'ī

Düşdükce kehī pāyına dāmānından
Perestler ider gāyet-i ihsānından
Nāzük o kadar iki pā kim dā'im
Āzürde olur sāye-i dāmānından

NEV'İ

Ma'lgaravī Yahyā Efendi'dür. 'İlm ü fazīlet ile nām-dār ve şi'r ü ma'rifet ile şöhret-şi'ār oldukdan soñra H^{v}āce-i Selīm Hān olmışlar idi. Eş'ār-ı dürer-bārları pākīze

vü ‘āşıkāne ve güftār-ı dürüst-mi‘yārları sūz-nāk u sādık-ānedür. Evsāf-ı cemīlleri sā’ir tezākirde tafsīl ü tezekkür olınmagın beyāndan müstagnī olup bu mertebe ile iktifā olındı. Mesnevīde iki kıt‘a kitāb-ı bī-misāli olup biri *Tūtī vü Zāg* ve biri *Hasb-i Hāl* ve nazm u nesr üzre *Netā’icü’l-Fünūn* nām kitāb-ı belāgat-karīni dahı eser-i hāsıdur. Bu gazel-i latīf ol zāt-ı şerīfüñ zāde-i tab‘-ı nazīfleridür:

Gazel

Çārūb-ı der-hāne-i hammār olabilsek
Tuysak kapuyı vākıf-ı esrār olabilsek

Bir katlu kapu açılur elbette gelür zār
Biz nerd-i mahabbetde hemān zār olabilsek

Derd olsa devā itmege sa‘y itmek olurdı
Tīmār olınurduk hele bīmār olabilsek

İksīr-i ruh-ı zerdle yāre irişilmez
Bir hālet idüp mālik-i dīnār olabilsek

Nev‘ī bile salınmaga gül-zār-ı fenāda
Bir serv-i hevā-bahşa hevā-dār olabilsek

Nesr: Biñ yigirmi yedide İstanbul’da vedā´-ı ´ālem-i fānī eyledi.

NİGĀHİ

Diyārbekrī’dür, ‘Acemdür. Küttāb-ı Dīvān-ı Sultānī’den olup eş‘ārı muhayyel ve güftārı heme bī-bedeldür. Bu beyt-i latīf zāde-i tab‘-ı nazīfidür:

Beyt

Zāhid saña kim dir ki hafī şürb-i yehūd it
Mey-hāne-i rindāna var isbāt-ı vücūd it

NİHĀLİ

Mevālī-i ‘izāmdan ‘adl ü istikāmet ve ‘ilm ü fazîlet ile meşhūr u ma‘rūf olan Nihālī Mehmed Efendi’dür. Kat‘-ı merātib-i mu‘tâde ile dârü’l-hilâfetühü’l-‘aliyye-i Kostantiniyye’ü’l-mahmiyeye mesned-nişīn-i hükūmet olmışıdı. Tarz-ı ‘acīb eş´ārı ve tavr-ı garīb güftārı vardur. Bu ebyāt-ı bī-nazīr zāde-i tab‘-ı dil-pezīrleridür:

Şi‘r

N’ola olursa tehî nakd-ı sîm ü zerden ceyb
Fakîre genc-i firāvān yeter hizāne-i gayb

Kelām-ı Hak’da bulunmazsa n’ola nokta-i şekk
Ki cāy-ı şübhe komaz nass-ı kātı‘-ı lā-reyb

Egerçi ‘ayb u hüner ´ākile degül mahfī
Velī Nihālī bu şekil hüner zemānede ‘ayb

Nesr: Biñ yigirmi yedide İstanbul’da fevt oldı.

NUTKİ

Kuzāt-ı sencīde-sıfātdan Edirnevī Karakaş-zāde Pīr Mehmed Çelebi’dür. Āb u hevāyla reşk-āver-i cinān ve hayrāt u teferrüc-gāhla riyāz-ı behiştden nişān olan kasaba-i Ergene’de mütemekkin olup üstād-ı Fārisī-dān ve ‘ilm-i mūsīkīde fā’ikü’l-akrāndur. Bu iki beyt-i latīf tasarruf-ı zihn-i şerīfidür:

Beyt

Yār-ı her-cā’īyle ey dil meyl-i sohbet eyleme
Şem‘-i her-meclis olan dil-berle ülfet eyleme

Dīger

Göñül ol kāmet-i bālāya düşmiş
‘Acebdür pest iken a‘lāya düşmiş

NÜVĪDĪ

Kuzat-ı sencīde-sıfātdan İstanbulī Yūsuf Çelebi’dür. ‘İlm ü fazlla meşhūr ve şi‘r ü inşāyla cevābını ma‘mūr idi. Bu beyt-i latīf eş‘ār-ı nazīfindendür:

Beyt

Sen pādişāhe oldı dil-i mübtelā esīr
Bī-çāre vuslat uma durur gerçi kim ‘asīr

Biñ on yedide İzmīd’de kāḍī iken fevt oldı.

NÜVĪDĪ

Kuzāt-ı sencīde-sıfātdan Gelibolılı Mehmed Çelebidür. Eş‘ārla ser ü kārı olup güftārı pindārī mertebesinde degüldür. Bu beyt anuñdur:

Beyt

Dil-berā gamzelerüñ ‘işvesinde sīr oldum
Çekemem der-i gam-ı mihnetüñi pīr oldum

PENDĪ

Ahmed Çelebi’dür. İstanbul’da mutasarrıf-ı cihet-i imāmet olup muharrir-i tiryākî ve erbāb-ı ‘irfānuñ bī-bāki idi. Bu iki beyt zāde-i tab‘-ı pākidür:

Şi‘r

Gerçi şādam serīr-i ‘izzetde
Tāli‘im dā’imā nuhūsetde

Lutfı yok şimdi baña dünyāda
Vāsıl-ı vasl olam kıyāmetde

Biñ kırk beşde İstanbul'da fevt oldı.

RAGBĪ

Hezār-gradī Hasan Çelebi'dür. Nev-heves ü nev-zuhūr ve şem'-i tabī'atı pür-nūr olup bu beyt-i hūb zāde-i tab'-ı mergūbıdur:

Beyt

İrdi yine hengām-ı safā hurrem-i nev-rūz
Geldi harem-i dehre şeh-i a'zam-ı nev-rūz

RĀ'Ī

'Ulemā-yı kirām ve mevālī-i 'izāmdan erbāb-ı 'irfānuñ ser-bülendi Sıtanbulī Merhabā-zāde Ahmed Efendi'dür. Ol vücūd-ı şerīf-i mahbūbü'l-kulūbuñ inşā-yı zerāfet-şi'ārı hūb ve eş'ār-ı dürer-bārı mergūbdur. Bu kıt'a-i lā-nazīr zāde-i tab'-ı lā-nazīrleridür:

Kıt'a

Mahabbetden dem ursam tutuşur yanar dil ü cānum
Zenāne kündidür gūyā zebān-ı āteş-efşānum

Çok itme nāz u istingāyı sāyed doymaya cānum
Muhassal korkarum nādim olursun soñra sultānum

RĀMĪ

Rūm İli kāzī-'askeri olan Mollā 'Alī'nüñ ferzend-i ercümendi 'Abdu'r-rahman Çelebi'dür. Ba'de'l-mülāzeme çille-i merdān çekerek pāye-i erba'īne vāsıl ve andan dahı munfasıl olmışıdı. Nev-heves ü nev-zuhūr iken eş´ārı hayālden hālī degüldür. Bu iki beyt-i ra'nā zāde-i tab'-ı bī-hem-tā-sıdur:

Şi‘r

Yıllar geçer ki vākı‘ada görmezüz seni
Kendüñ gibi hayālüñi bī-gāne eyledüñ

Bāl ü perümde kalmayıcak zerrece mecāl
Şem‘-i cemāl-i hüsnüñe pervāne eyledüñ

Biñ kırk tokuzda nā-murād İstanbul’da vefāt eyledi.

RĀZĪ

Mevālîden Vardarī Yūsuf Efendi’dür. Müsādif-i nazar-ı iştigāli olan muvāza‘a tahrīr-i netā’ic-i efkār itmek pīşeleri ve ebyāt u eş‘ār hem-vāre endīşeleri idi. Bu beyt-i latīf zāde-i tab‘-ı şerīfleridür:

Beyt

Niçün ey meh-likā ‘uşşāk-ı zāra rahm itmezsün
Hele mey-hāneden geçdük vefāya bārī gitmezsün

Üsküdār’dan munfasıl iken biñ yigirmi altıda İstanbul’da fevt oldı.

RĀZĪ

‘Acem Mehmed Çelebi’dür. Şā‘ir-i sihr-āferīn ü nükte-gūyā ve i‘cāz-ı eş‘ārı gūyā ki mu‘cize-i ‘Īsa’dur. Bu iki beyt-i lā-nazīr zāde-i tab‘-ı dil-pezīrleridür:

Şi‘r

Komayup ‘āşıkı izhār-ı niyāza nigehüñ
Kıldı āgāz yine şīve vü nāza nigehüñ

Sāhir-i Bābil’i dem-beste vü hayrān eyler

Başlasa şîve-i i´cāz-ı tırāza nigehüñ

REFİKĪ

İpsala sūhtevātından olup hudūd-ı selāsīnde vefāt itmişdür.

Gazel

Beni firkat odına gel yaka bak [bak] yaka bak
Hecrüñ ile neye döndüm baka bak bak baka bak

Bilemezem ki nedendür seni gördükce şehā
Ditrer endām-ı za‘īfüm saka sak sak saka sak

Çünki Mecnūnıyam o Leylī saçuñuñ sanemā
Bend idüp bunca zülfüñ taka tak tak taka tak

Hamdü li-llah ki refīki ser-i kūyuñda bulup
Başını taşlara urdum şaka şak şak şaka şak

Çün Refīkī'ye nasīb oldı [bu] ‘ālemde visāl
Ey gözüm yaşı demidür aka ak ak aka ak

REZMĪ

Sābıkā Tātār hān olan Selāmet Giray'uñ şeh-zāde-i civān-bahtı olup hālā taht-ı ‘ālī-baht Cengīziye'de hān olan Bahādır Giray'dur. Bir şehzāde-i civān-baht-ı pür-sehā vü kerem ve bir dürr-i sadef-i eltāf ü himemdür ki ehl-i ‘irfāna ihsān pîşesi ve kūh-ı Elbürz-i kemāle destindeki kalem-i cedīdü'l-minkār tīşesidür. Vücūd-ı şerīf-i pür-cūdı hilye-i kemāl ile ārāste ve kabā-yı vedā‘ vü takvā birle pīrāstedür. Hūb eş´ārı ve mergūb güftārı olup bu eş‘ār-ı dil-pezīr ol zāt-ı sütūde-şerīfüñ enfās-ı dürer-bārlarından bedīdar olmışdur:

Gazel

Sunmazuz ednā şikāre pençe-i teshīrümüz
Şāh-bāz-ı himmetüz sadr-ı hümādur yirümüz

Gazel

Güft u gūdan fārig ‘ankā gibi ‘uzlet-meskenüz
Söylenür dillerde ammā nām-ı ‘ālem-gīrümüz

Eylesek hüsn-i beyān gül-gonceler vasfında ger
Bülbül-i gūyāya takrīr ögredür ta‘bīrümüz

Mis ‘ayār-ı kalbe telkīn eylesek altun olur
Cevher-i hāk-ı vücūd-ı kimyā te’sīrümüz

Gūşiş-i merdān idüp tahsīl-i ‘irfān eyledük
Oldı Remzī himmet-i merdān-ı ma‘nā pīrümüz

Dīger

Ne deñlü cāzibe varısa hüsn-i yārda
Ol deñlü dil-firīb olur ‘ālem bahārda

Rezmī sözüñde hak bu ki bir feyz var senüñ
Olmaz o neşve cām-ı mey-i hoş-güvārda

RIFKĪ

Kayseriyye’den ‘Abdü’l-mecīd Efendi’dür. Sādāt-ı sahīhatü’l-ensābdan ve erbāb-ı usūl u ādābdandur. Mevālī-i ‘izām silkine sālik gencīne-i ‘irfāna mālik olup tāze-gū olan şu´arā-yı şöhret-şi´ārdan ve nīk-hū olan bülegā-yı zü’l-i‘tibārdandur. Bu gazel-i pākīze vü nazīf gül-i gül-şen-i tabī ‘atlerinüñ būy-ı münīfidür:

Gazel

Ruhuñda hāl ile ol hatt-ı ‘anber-bār bir yerde
Şebīhūn eylemiş Hindūyı san Tātār bir yerde

Gezer geh cūy-bār-ı dīdede [geh] ravza-i dilde
Karār üzre degül nakş-ı hayāl-i yār bir yerde

Nigāhuñdan nevāziş-yāb gamzeñden sitem-horde
Görür ‘āşık kerem bir yerde vü āzār bir yerde

Esīr-i kayd-ı dām-ı zülf iken dil eylemez nāle
‘Acebdür mārla olmak hezār-ı zār bir yerde

Halās olmak ne mümkin çeşm ü gamzeñden dil-i Rıfkī
Füsūn itmekle dā’im ol iki mekkār bir yerde

RIZĀYĪ

İsm-i şerīfleri ‘Alī olup Şeyhü’l-İslām Yahyā Efendi Hazretleri’ne karābeti olmagın Hısım ‘Alī Çelebi dimekle meşhūr u ma‘rūfdur. Kat‘-ı merātib-i mu‘tāde ile Mısır’da mesned-nişīn-i hükūmet-i şer‘iyye olmışlar idi. Şeyh-ü’l-islām-ı müşārün-ileyh ve ümm-i müşārün-ileyh hazretleri ta‘yīn-i mahlas idüp buyurmışlardur:

Kıt‘a

Medh eyle Cenāb-ı Mustafā’yı
Ashābını Āl-i Murtazā’yı
Geldüñ çü bu teng-nā-yı dehre
Mahlas idinegör ‘Alī Rızāyī

Nesr: Bu eş‘ār-ı dil-pezīr zāde-i tab‘-ı lā-nazīrleridür:

Şi‘r

Hāk isek de tavf -ı kūy-ı dil-dübādan kalmazuz
Geşt-i kūy-ı yārda bād-ı sabādan kalmazuz

Deşt-i gamda şevk-i dil-dārıla pūyānuz müdām
Vādi-i mihnetde Kays-ı bī-nevādan kalmazuz

Kūşe-i şāh-ı emelde āşiyān-sāz olmazuz
Evc-i istignada ey dil biz hümādan kalmazuz

Fikr-i cānānıla gül-geşt-i gül-istān eylerüz
Kūşe-i mihnetde yārān-ı safādan kalmazuz

Ey Rızāyī bildüginden kalmasun ‘ālim geçen
Ta‘n-ı yārānıla şi‘r-i dil-güşādan kalmazuz

Dīger

Firkatde yāre hüznile āhum niyāz ider
Vuslatda nāzük-āne nigāhum niyāz ider

Ben ölmegile kurtulamaz ‘arz-ı hālden
Dā’im lisān-ı hāl-i giyāhum niyāz ider

ve lehu

Dili sad-pāre itse lāle- veş şemşīr-i bürrānuñ
Mukarrerdür yine her pāresinde dāg-ı hicrānuñ

Biñ kırk birde Mısrü’l-Kāhire’de vefāt eyledi.

RİF‘ATİ

İstanbulī ‘Uşşāk-zāde ‘Abdu′l-lah Çelebi’[dür]. Kuzāt-ı sencīde-sıfātuñ zübdesi ve erbāb-ı ‘irfānuñ ‘umdesi mahdūm-ı pür-ma‘rifet ve mazhar-ı devlet ü rif‘atdur. Bu beyt-i bī-nazīr zāde-i tab‘-ı dil-pezīridür:

Beyt

Hecrüñle baña her yer olur cāy-ı kıyāmet
Kaddüñ hevesi ‘āşıka Tūbā-yı kıyāmet

RİF‘ATİ

Mevālī-i kirāmdan merhūm Sādık Mehmed Efendi’nüñ ferzend-i ercümendi İstanbulī ‘Abdü’l-hakk Mustafā Çelebi’dür. Ba‘de’l-mülāzeme çille-i merdān çekerek pāye-i erba‘īne vāsıl ve andan dahı munfasıl olup hālā müterakkıb-ı hāric ü dāhil ve netā’ic-i ma‘ārif-i külliye vü cüz’iyyeye vāsıl mahdūm-ı pāk-nesldür. *Yūsuf u Züleyhā*’sı ve *Leylā vü Mecūn*’ı olup semend-i belāgat ü beyān ile ‘arsa-i ma‘ānīde cilve-sāz ve bu iki cerīde-i mufassal u meşrūhaları mertebe-i i‘cāzdadur. Hā hüner ki bir şā‘ir-i sihr-āferīn bu makūle eser-i belāgat-ı müzeyyen peydā ve şu‘arā-yı fasāhat-rehīn ve bülegā-yı sāhib-temkīne salā eyleye. Tāze-gū olup eş‘ārı muhayyel ve güftārı bī-bedeldür. Bu eş‘ār-ı dil-guşā zāde-i tab‘-ı ‘ālem-ārālarıdur:

Şi‘r

Cur‘a-i gamla göñül bezmini pür-cūş iderin
Cām cām üstine ben hūn-ı ciger nūş iderin

Dāgumı merhem-i hūnīn ile dāg-ı hecre
Bülbül-i bāg-ı gamum gonce-i gül-pūş iderin

Nükte-gūyende-i gül-şen-geh-i ‘aşk-ı yārüm
Nutk-ı āha gelicek bülbüli hāmūş iderin

ez-Kitāb-ı Leylā vü Mecnūn İbtidā-i Āgāz:

Ey şu‘le-feşān-ı āteş-i ‘aşk
Feryād-res-i belā-keş-i ‘aşk

Ey mertebe-bahş-ı pāye-i dil
Ārām-ı nihād-ı sāye-i dil

Ey jāle-nişān-ı lāle-hasen
Te’sīrde piyāle-i hasen

Ey gāze-zen-i cemāl-i maksūd
Şîrāze-keş-i cerîde-i cūd

ez-Hamd-i Bārī-i Te‘alā

Hamd olsun aña ki oldı Hāmid
Muhtass-ı cenābıdur mehāmid

Feyyāz-ı hıred hekîm-i ber-hakk
Deyyān-ı ebed mecîd-i mutlak

Zībende zihī Kemāl-i sāni‘
İsbāt-nümā-yı sad-bedāyi‘

ez-Münācāt

Yā Rab kerem it ‘ināyet eyle
Bir dil-şüdeyem hidāyet eyle

Yā Rab kerem itki derd-mendüm
Dermān-de vü zār ü mest-mendüm

Bir derd-keş-i ne-dîde çāre
Hūn-gerde ciger harāb-kāre

ez-Na‘t-ı Resūl

Revnak-dih-i bezm-i mahremiyyet
Belā-şüde-i serîr-i devlet

Sultan-ı cihan-ı *li-ma‘Allah* *
Tenhā-rev-i pīş-gāh-ı der-gāh

Ārāyiş-i dest-gāh-ı kurbet
Pîrāye-i bār-gāh-ı himmet

RİNDİ

Edirnevī Gülşenī Dervīş Hızır'dur. Hūb eş‘ārı ve mergūb güftārı vardur. Bu kıt‘a-i ra‘nā zāde-i tab‘-ı zībāsıdur:

Kıt‘a

Rindī bu dehr-i dūnuñ zevkine lā-tesellüm
Ehl-i hevānuñ evvel şevkine la-teselllüm
A‘dā-yı bed-nihāduñ lāzım mı añmañ adın
Yüz biñ olursa başdan cavkına lā-tesellüm

---

* "لى مع الله *lī-ma‘-Allāh*: *"Benim Allah ile …"* me'ālinde bir söz (hadīs) olup *"Benim Allah ile öyle anlarım olur ki, ne bir mukarreb melek, ne de gönderilmiş bir nebi öyle yakınlığı elde edebilir."* me'ālinde rivāyet edilen bir sözden yapılmış yarım iktibāstır (Bkz.: Mehmet Yılmaz; *Edebiyatımızda İslami Kaynaklı Sözler (Ansiklopedik Sözlük),* Enderun Ktb., İstanbul 1992, s.115; el-Aclūnī, İsmā‘īl b. Muhammed; *Keşfü'l-Hafā ve Muzīlu'l-ilbās ‘amme'ş-tehere mine'l-ehādīsi ‘alā elsineti'n-nās,* C. II, 3. bs., Beyrut 1351h s. 132).

Biñ otuz birde Edirne'de fevt oldı.

RİYĀZĪ

Mevālī-i 'izāmdan olup ism-i şerīfleri Mehmed'dür. 'İlm ü fazīleti ve kemāl ü ma'rifeti tahrīr ü tavsīf-i kilk-i nādire-perdāzdan müstagnī olup tıynet-i vücūd-ı pūk-ı bī-hem-tāları gül-āb-ı hoş-bū-yı ma'ārif ü kemālla tahmīr olmagın misk-āmīz-i zülf-i pür-çīn-i mahbūbān gibi 'ıtr-nāk ve ebyāt ü eş'ārı meşāmm-ı erbāb-ı 'irfānı mu'attar itmekden hālī degüldür. Biñ on tokuzda tezkiretü'ş-şu'arā imlā vü inşā eylemişler idi. Bu gazel-i bī-hem-tā zāde-i tab'-ı 'ālem-ārālarıdur:

Gazel

Yapma dil-i mahzūnumı vīrān olacakdur
Cem' olmasun ol dil ki perīşān olacakdur

Dirlerdi dahı tıfl iken ol şūh-ı cihānı
Āşūb-ı cihān āfet-i devrān olacakdur

Kim gördi ise cūşiş-i seyl-āb-ı sirişküm
Hükm eyledi kim bir dahı tūfān olacakdur

İncinmeyelüm cevr ü cefāsına o şūhuñ
Zīrā bilürüz soñra peşīmān olacakdur

Mir'āt-ı dili eyleme pā-māl-ı mezellet
Her pāresi bir hancer-i bürrān olacakdur

Bil kadr-i dem-i vuslat-ı yārānı Riyāzī
Her vuslatuñ āhir soñı hicrān olacakdur

Nesr: Bu iki beyt-i ra‘nā dahı zāde-i tab‘-ı bī-hem-tālarıdur.

Şi‘r

Yār müstagnī velī ‘uşşāk‘a nāz itmek de güç
Dil-pesende nāz olur ‘āşık niyāz itmek de güç

N’eylesün bī-çāre ‘āşık dilde derd-i ‘aşkuñı
Saklamak da müşkil ammâ keşf-i rāz itmek de güç

RŪHĪ

Sadre’d-dīn-zāde Rūhullah Çelebi’dür. Hālā Medrese-i Semāniyye’de seccāde-nişīn-i ders ü ifāde olup sāhib-ihtirā şā‘ir ve beyne’l-emsāl akrānı nādirdür. Pādişāhumuz halledet hilāfetuhu cülūs-ı hümāyūnlarına bu gūne tārīh-perdāzī olmışlardur:

Tārīh

Halled Allah Mülk-i İbrāhīm (H. 1049)

Nesr: ve bu iki beyt-i latīf dahı zāde-i tab‘-ı şerīfleridür:

Şi‘r

Al cāmeyle çıkup seyr-i gül-istān eyle
Şeh-levend-āne sokun kırmızı şāl üstine gül

Tāb-ı mehden kızarup ruhları olmış gül gül
‘Aks salmış sanasın āb-ı zülāl üstine gül

RŪHĪ

Zümre-i rācilīnden İstanbulī ‘Ömer Çelebi’dür. Bu beyt-i latîf zāde-i tab‘-ı münīfidür:

Beyt

Tīg-ı hecrüñ sīnemi sad pāre kıldı gel yetiş
Sūzen-i müjgānuñıla rişte-i zülfüñle dik

Hudūd-ı'işrīnde İstanbul'da fevt oldı.

SABĀYĪ

Edirnevī Seyfu'lāh Çelebi'dür. Hūb eş'ārı ve mergūb güftārı vardur. Bu beyt-i ra'nā tasarruf-ı zihn-i dil-güşāsıdur:

Beyt

Sabā o şūha idersen murādumı i'lām
Sakın getürme zamîr-i münîrüne evhām

Biñ tokuzda Edirne'de fevt oldı.

SĀBİRĪ

Akçahisārī müteferrika Eyyūb Ağa'dur. 'Arsa-i belāgatde çāpük-süvār-ı semend-i melāhat olan şu'arā-yı sāhib-fasāhatdandur. Bu beyt-i garrā zāde-i tab'-ı ra'nālarıdur:

Beyt

Bir şīşe şükūfeyle pür olsa neye beñzer
Didüm o şehe didi ki müjgānıla çeşmüm

Biñ on altıda İstanbul'da fevt oldı.

SĀBİRĪ

İstanbulī kādī Mustafā Çelebi'dür. Ebyāt u eş'ārla şöhret-şi'ār olan şu'arā-yı zü'l-i'tibārdandur. Bu beyt-i bī-nazīr zāde-i tab'-ı dil-pezīrleridür:

Beyt

Degül bu kavs-ı kuzah āh idince ben haste
Yeşil kızıl tütünüm çarha oldı peyveste

Biñde İstanbul'da fevt oldı.

SABRĪ

Zümre-i kuzāt-ı sencīde-sıfātdan tercemesi sebt olınan 'İlmī-i Nāzük'üñ ferzend-i fazīlet-mendi Şerīf Mehmed Çelebi Efendi'dür. Hakkā ki 'ālim ü fāzıl ve her fennüñ netīcesine vāsıl şā'ir-i nām-dār ve münşī-i rūzgār olup mekkāre-i kilk-i dil-pezīri her mazmūn-ı bī-nazīri ne sūrete dilerse koymaga ve erganūn-ı nagmāt-ı gürîz-gāh-ı tab'-ı fesāhat-tedbīri her sāz-ı ma'ānīye uydurmaga kādir idi. Bu ebyāt-ı behcet-āmīz ol zāt-ı 'azīzüñdür:

Gazel

'Arz-ı hüsn it ki nigeh 'āşık-ı ruhsāruñdur
Dīde-i vuslat taleb-i şāhid-i dīdāruñdur

Neçe olmaya perākende per ü bāl-i şikīb
Murg-ı dil-i dām-zed turre-i tarrāruñdur

Ey gül-i nāz-ı puser gül-şene çık lutf eyle
Gonçe-i hayret-zede kūşe-i destāruñdur

Keştī-i Nūh-ı mahabbet dil-i bī-sabrumdur
Mevc-i tūfān-ı belā şīve-i reftāruñdur

Yılda bir hāline bārî nigeh-i merhamet it
Hele Sabrī de senüñ 'āşık-ı gam-h^{v}āruñdur

Nesr. Bundan akdem İstanbul'da hark-ı 'azîm vāki' olup Şeyh Seyyid Neccārī 'aleyhi rahmetuhu'l-Bārī Hazretleri'nüñ cāmi'-i şerīf ve türbe-i münîfleri ihrāk oldukda vezîr-i

Tārīh

Habbezā Bayram Pāşā kim anuñ
'Iyd ider 'ahdinde her gün el-i hāl

Hazret-i Seyyid Necārī Cāmi'in
İtdi ihyā ol vezīr-i hoş-hısāl

Şevk ile Sabrī didüm tārīhini
Oldı cāmi' Mescid-i Aksā misāl (H. 1044)

SABŪHĪ

Mahrūsa-i Kostantiniyye hısnı ebvābından Yeñi Kapu hāricinde zāviye-nişīn-i āsitāne-i Hazret-i Mevlānā kaddes-Allāhu sırrahu'l-a'lādur. Fārsī ve Türkī hūb eş'ārı ve mergūb güftārı vardur. Bu iki beyt-i latīf zāde-i tab'-ı şerīfleridür:

Şi'r

Sakın ey gamzesi kātil gözi mekkāre sakın
Cevr ü zulm eyleme 'uşşāk-ı dil-figāre sakın

Sakın agyār-ı siyeh-rūyla olma hem-dem
Zāglar konmasun ol gül-şen i bī-hāre sakın

SA'DE'D-DĪN EFENDİ

Sultān Murād Hān-ı Sālis Hazretleri'nün edīb-i fezā'il-perveri olup devr-i Sultān Mehmed'de ol zāt-ı şerīf-i fazīlet-peymā ve ol vücūd-ı latīf-i ma'rifet-intimā mesned-nişīn-i sadr-ı şeyhü'l-islāmī olmışlar idi. Hakkā ki 'ilm ü fazīlet ile Sa'de'd-dīn-i sānī

ve kemāl ü ma‘rifet ile bedel-i hüsrev-i hākānīdür. Evsāf-ı cemīlleri tahrīr-i kilk-i nādire-perdāzdan müstagnī olup gāhī şi‘rle dahı āzmāyiş-i tab‘-ı nām-dār iderler idi. Bu beyt-i latīf ol zāt-ı şerīfüñ zāde-i tab‘-ı nazīfleridür:

Beyt

Sūz-ı cāna su seper yok dīde-i pür-nem gibi
Bu dil-i nā-şāduma eglence olmaz gam gibi

Biñ sekizde İstanbul’da vedā‘-ı ‘ālem-i fānī eylemişlerdür.

Tārīh

Nā-gehān göçdi H^{v}āce Sa‘de’d-dīn (H. 1008)

Nesr: Āl-i ‘Osmān’uñ ibtidā-yı zuhūrından Sultān Mehmed Hān’a gelince vāki‘ olan vakāyi‘i inşā-yı ‘acībe ve elfāz-ı garībe ile selīs ü hoş-āyende sebt ü tahrīr eylemişdür. Hakkā ki bī-nazīr ü dil-pezīr olup makdūr-ı beşer degüldür.

SĀDIK

Belgradī’dür.

Beyt-i li-mü’ellifihi

Sādık’uñ sādık oldugına delīl
Yeter ey dil bu ism-i hūb u cemīl

Nesr: Hakkā ki ismi gibi meşrebi sādık ve ‘asrında beyne’l-akrān fā’ik idi. Eş‘ārı muhayyel ve güftārı bī-bedeldür. Bu ebyāt ol şā’ir-i pür- nikātuñdur:

Şi‘r

Senüñ bir dāne-i hālüñ cihāna virmez ādem var

Perî-peyker güzeller çokdur ammā sende ‘ālem var

‘Aceb mi ‘ālemi teshīr iderse hātem-i la‘lüñ
Süleymānum nigīnüñde yazılmış ism-i a‘zem var

Efendüm bir yalıñ yüzlü kuluñdur şem‘-i bezm-ārā
Duhān-ı āteş-i dilden başından kara perçem var

Şi‘r-i Dīger

Devr-i gülde çeşme-sār-ı Hızr-ı sānidür şarāb
Teşneler gelsün ki āb-ı zindegānīdür şarāb

Feyz-i rūh eyler Mesīhā-veş surāhī sāgara
Kālıb-ı fersūdenüñ gūyā ki kanıdur şarāb

Biñ üçde İstanbul’da fevt oldı.

SĀFĪ

Nigdevī Hızır Çelebi’dür. el-müderris. Tāze-gū nīk-hū şu‘arā-yı zü’l-i‘tibārdan olup bu beyt güftārındandur:

Beyt

Pāy-ı semend-i nāzına hınnā ne ihtiyāc
Hūn-āb-ı eşk-i dīdem ile reh-güzār surh

SAFVETĪ

Merhūm Es‘ad Efendi’nüñ şükūfe-i gül-bün-i vücūdı olup bād-ı sarsar-ı fenāyla zātı hazāna ugrayup ‘āzīm-i gül-şen-i bekā olan ‘Ārif Mehmed Efendi’nüñ ferzend-i ercümendi Mehmed Çelebi Efendi’dür. Hālā pāye-i erba‘īne vāsıl ve munfasıl olan müderrisīn-i kirāmdan olup pür-ma‘rifet mahdūm-ı sāhib-fazīletdür. Bu beyt-i latīf zāde-i tab‘-ı şerīfleridür:

Beyt

Ol şūh kıyar ‘āşıka agyārına kıymaz
Gül dāg ider bülbülini hārına kıymaz

SĀ‘Ī

İstanbulī nakkāş Mustafā Çelebi’dür. Nakş-perdāz-ı ma‘ānī olup eş‘ārı mahsūs-ı hod-zebānıdur. Müverrihlikle şöhret-şi‘ār olup bu beyt güftārındandur:

Beyt

Zībā yaraşdı hancer-i zerrīn o dil-bere
Hūbān-ı şehr reşk ile hep düşdi hancere

Biñ dörtde İstanbul’da fevt oldı.

SĀ’İB

İstanbulī Sā‘atī-zāde ‘Alī Çelebi’dür. Nev-heves ü nev-zuhūr ve şu‘le-i şem‘-i tabī‘ati mir‘āt-āsā pür-nūrdur. Bu iki beyt tāze āgāzesinden [dür]:

Beyt

Ser-fürū itsem ‘aceb mi hāk-i pāy-ı yāre ger
Gice gündüz ser-fürū itmekdedür şems ü kamer

Dīger

‘Āşık-ı gam-h^{v}ārı gördükde o tıfl-ı pür-cefā
Sāye-i zülf-i siyāhın rūyına eyler nikāb

SA‘ĪD

Bu cerīde-i dil-güşāda ser-defter-i şu‘arā olan Merhūm Es‘ad Efendi’nüñ ferzend-i fazīlet-mendi Ebū Sa‘īd Mehmed Efendi Hazretleri’dür. ‘İlm ü fazīlet ile

Gazel

Zīb-i destārdur ol nahl-i cemāl üstine gül
Kırmızı şāl sarar tāze nihāl üstine gül

Makdem-i şāh-ı bahārıla bezendi gül-şen
Cāme-i sebz geyüp altına al üstine gül

Ārzū-mend idi teşrīf-i şehen-şāha meger
Göz kulag oldı çıkup safh-ı cibāl üstine gül

Atlas-ı berg-i güli üstine revā pāy-endāz
Reh-güzār-ı şehi-i ferhunde-hısāl üstine gül

Ola ikbāli Sa'īdā o şehüñ gül gibi ter
Kondugınca nitekim āb-ı zülāl üstine gül

SA'ĪDĪ

Kuzāt-ı sencīde-sıfātdan olup ol sālik-i rāh-ı hakīkī Edirnevī bir bāzergānuñ müttefiki idi. Hūb eş‘ārı ve mergūb güftārı vardur. Bu iki beyt-i latīf zāde-i tab‘-ı nazīfleridür:

Şi‘r

Zevk-ı ‘aşkı añlamaz bilmez mahabbet ‘ālemin
Şem‘ gibi etmeyen kesretde vahdet ‘ālemin

İtme bu bāzīçe-gāh-ı dehre çokluk iltifāt
Aldanup kalma görüp ya’ni bu kesret ‘ālemin

SĀMĪ

Galata’dan Sāmī Big’dür. Hūb eş‘ārı ve mergūb güftārı olup musāhib-i kibār şā‘ir-i şöhret-şi‘ārdur. Bu kadar rind-i bī-pervā iken belāhiyete mübtelā olup İstanbul’da At Bāzārı kapusın hātır-dāşed idüp kankı semte gitmek niyet iderse tā ol kapuya gelmeyince teveccüh ü ‘azīmet idemez idi. Bu eş‘ār zāde-i tab‘-ı dürer-bārıdur:

Şi‘r

Sanma Ferhād’ı hemān öldürdi çarh-ı pīre-zen
Nicenüñ kanına girmişdür o Ferhād öldüren

‘Ākıbet Şīrīn’i isterdi der-āgūş eylemek
Zūr-ı bāzūsın getürmişdi miyāne Kūh-ken

Yā gam-ı hecrile pürdür yā hevā-yı vaslıla
‘Āşıkuñ hāli degül cānā derūnı iden

Hudūd-ı erba‘īnde fevt oldı.

SEBĀTĪ

Karamanī Mehmed Çelebi'dür. Eş'ārı hūb güftārı mergūb vücūd-ı mahbūbü'l-kulūb idi. Mülāzım ü müderris olmışdur. Haylī nāzük zarīf idi. Bu iki beyt-i latīf zāde-i tab'-ı münīfidür:

Şi'r

Yalıñız sanma cemālüñ görmege cān muntazır
Gel kadem rencīde eyle cümle yārān muntazır

Vasluñı ey meh-likā 'āşık umar agyār umar
Görmege dīdāruñı kāfir müselmān muntazır

Biñ yigirmi sekizde Rūm İli'nde fevt oldı.

SEBKĪ

Mar'aşī sipāhī Ahmed Beg'dür. Vüzerādan birisi cāmi' ve medrese binā itdürüp mezbūrı üzerine mu'temed ta'yīn ider. Mezbūruñ dahı 'azīm-i hizmeti sebk idüp ba'de'l-itmām mazhar-ı iltifāt ü in'ām olmakda mahlası *Kelāmī* iken *Sebkī* mahlasın mahlas idüp ve bu beyti söyleyüp dā'im okurdı:

Beyt

Ser-te-ser virse ziyā 'āleme hūrşīd-i kerem
Yine erbāb-ı dilüñ zulmeti zā'il olmaz

Biñ otuzda İstanbul'da fevt oldı.

SELĪSĪ

Hālā Burūsa'da mesned-nişīn-i hükūmet olan Āvāre-zāde Mustafā Efendi'dür. 'İlm ü fazīlet ile ma'rūf u ma'mūr oldugı gibi şi'r ü inşāyla dahı mevsūf u meşhūrdur. Bu gazel-i vāki'ü'l-beyān zāde-i tab'-ı pür-fazl u 'irfānlarıdur:

Gazel

Var idi dillerde çokdan ārzū-yı nev-bahār
Açılup ezhār şimdi geldi būy-ı nev- bahār

Makdeminden var ise aldı haber bād-ı sabā
Devr idüp etrāfı cüst ü cūy-ı nev-bahār

Leşker-i ezhār geldi aldı mülk-i gül-seni
N'ola olursa müzeyyen çār-sū-yı nev-bahār

Rūy-ı gül-şende zuhūr itdi benefşe cā-be-cā
Gūyıyā kim geldi hatt-ı müşk-bū-yı nev-bahār

Açılup gül-zārda güller Selīsī oldılar
Her birisi bir cevān-ı hūb-rū-yı nev-bahār

SEMTĪ

el-kātib.

Ol tıfl-ı siyeh-çerde ki mir'āt-ı Hudā'dur
Nezzāre geh-i 'āşık-ı bī -berg ü nevādur

Gül gibi fer itse yeridür ruhları zīrā
Şermende-i hüsn-i nazar-ı ehl-i safādur

SERĪ'Ī

Menteşevī kādī Hasan Efendi'dür. 'İlm ü fazlla nām-dār oldugı gibi ma'ārif ü şi'rle dahı şöhret-şi'ārdur. Bu beyt-i latīf zāde-i tab'-ı nazīfleridür:

Beyt

Ne dem çeksem artar gözümün cilāsı
Şarāb oldı gūyā kurak tūtiyāsı

Biñ on altıda İstanbul'da fevt 'oldı.

SEZĀYĪ

Kuzāt-ı Rūmiye'den Mehmed Efendi'dür. Ol nīk-hū tāze-gū olup eş'ārı bī-hem-tā ve güftārı dil-güşādur. Bu iki beyt-i ra'nā zāde-i tab'-ı zībāsıdur:

Şi'r

Nār-ı firākı sevk-i şerārından isterüz
Ser-mest-i tāb-ı 'aşkı humārından isterüz

Pā-būs-ı yārı turreden itsek n'ola taleb
Penç-i diraht-i cenneti bārından isterüz

SİNĀNĪ

Ergenevî Şeyh Sinān Efendi'dür. Mülāzım ü müderris oldukdan soñra müfessir ü ehl-i 'ilm ü muhaddis ve sāhib-hilm olmagın sālik-i tarīk-i meşīhat olmış-ıdı. 'Ārif bi'l-lāh-ı bilge ehl-ullahdur. Mervīdür ki külliyetle Ergene'den Varna'ya hicret idüp bir gün Varna'dan dah hicrete mübāşeret ve tayy-ı mekāna cür'et eyledükde a'yān-ı vilāyet: "*Sultānum bā'is-i hicret nedür?*" didüklerinde ol gül-i gül-bün-i keşf ü kerāmet cevāblarında: "*Siz dah bu şehrden hicret idüñ.Üç güne dek bir belā-yı āsümānī ve kazā-yı nā-gehānī isābet idecekdür*" deyü kendiler hicret ider. Fi'l-vāki' üç gün mürūrında şehr-i mezbūrı firāk-ı bī-mezāk tā'ifesi istilā idüp malların gāret ve sükkānın esīr ü hsāret iderler. Bu ebyāt-ı bī-hem-tā ol zāt-ı behcet-likānuñdur:

Şi'r

Derd ü gama hadd yok dil ise teng begāyet
Hīç 'akla sıgar kār degül 'aşk u mahabbet

Öykünmez idi çeşm-i siyāhına o şūHuñ
Nergisde Sinānī ger olsaydı basīret

Dīger

Rūyuñda berk urur sanemā nūr-ı Ahmedī
Kāfir görürse hüsnüñi olur Muhammedī

li-mü'ellifihi

Ey gam senüñle eyleyelüm zevk-i sermedi
Sensün benümle hem-dem-i sābık hş- āmedī

Biñ kırk dörtde Yeñişehir'de fevt oldı.

SİPĀHĪ

Bosnevī'dür. İsmi Mustafā'dur: Küttāb-ı Dīvān-ı Sultānī'den idi. Hüsrev Pāşā ve Hāfız Pāşā'ya mufassal mersiyeler eyitmişdür ve merhūm Yahyā tarzına gitmişdür. Bu iki beyt anuñdur:

Şi'r

Kūyına var o mehüñ eyle fizā vü efgān
N'ola bu hāl ile ey dil ola vasla imkan

Derdüme çāre benüm şerbet-i la'l-i lebidür
Fā'ide yok eger eylerse devālar Lūkman

SİPĀHĪ

Bosnevī Hüseyn Aga'dur. Zu'amādan ve şu'arādan idi. Bu beyt-i ra'nā zāde-i tab'-ı zībāsıdur:

Beyt

Nice efsūn okudum zāyi' idüp evkātı
Oda yansun göreyüm nüsha-i nār-ı necātı

Biñ on dörtde İstanbul'da fevt oldı.

SUBHĪ

Meşāyih-i kirāmdan Sultān Mehmed Hān Gāzī Cāmi‘-i Şerīfinde vā‘iz ü nāsih ve mazhar-i envā-‘ı letā’if ü medāyih olan İstanbulī ‘Abdu’l-lah Efendi’dür. Müretteb-i dīvān-ı fasāhat-‘unvānı olup bu beyt-i latīf tasarruf-ı zihn-i zī-şānıdur:

Beyt

Heves-i zülfüñile zāhir olur dilde müdām
Rāz-ı ser-beste-i mazmūn-ı ‘aleyküm bi’ş-şām

Biñ otuz birde İstanbul’da fevt oldı.

SULHĪ

Mevālī-i kirāmdan Kāsım Efendi’nüñ ferzend-i ercümendi Sālih Çelebi Efendi’dür. Pāye-i erba’īne vāsıl ve munfasıl olan müderrisīnüñ zübdesi ve muhakkikīnüñ ‘umdesi olup bu beyt-i latīf zāde-i tab‘-ı münīfidür:

Beyt

Rişte-i fikr-i ser-i zülfüñle cānā bestedür
Dest-i mihnetde dil-i pür-dāg bir gül-destedür

SUN‘Ī

Gelibolı’dan Kādī-zāde Mehmed Çelebi’dür. Tāze-gū olup hb eş‘ārı ve mergūb güftārı vardur. Bu iki beyt-i ra’nā kasīde-i bī-hem-tāsındandur:

Şi‘r

Ger vezān olsa gül-istāna nesīm-i lutfı

Nefhası nükhet-i ezhārı iderdi ber-bād

SÜHEYLĪ

Ankaravī Mustafā Çelebi'dür. Mülāzım ü müderris olmışdur. Bu maktā'-ı pür-ma'nā zāde-i tab'-ı bī-hem-tāsıdur:

Beyt

Dür-i dendān-ı yāre muttasıl nisbet ider kendin
Hele bir gün göresin ey Süheylī satılur lü'lü

Biñ on birde İstanbul'da fevt oldı.

SÜNNĪ

Ba'z-ı sefā'inde eş'ārı görilür. Biñden soñra intikāli istimā' olınmagın bu beyti tahrīr olındı:

Beyt

Şeref burcına ey mihr-i dıraHşānum safā geldüñ
Sa'ādet menziline māh-ı tābānum safā geldüñ

Sünnī'ü'l-hikāyet

Ol tıfl-ı siyeh-çerde ki mir'āt-ı Hudā'dur
Nezzāre-geh-i 'āşık-ı bī-berg ü nevādur

Gül gibi fer itse yeridür ruhları zīrā
Şermende-i hüsn-i nazar-ı ehl-i safādur

ŞĀ'İRĪ

'Acem dervīş, el-meddāh.

Şi‘r-i Ū

Sen pādişāh-ı zālimüñ ol kim gedāsıdur
Anuñ kabā vü kisveti mihnet belāsıdur

Taşlarıla dögündügümi her gören didi
Bir bağrı katı seng-dilüñ mübtelāsıdur

ŞĀMĪ

Kuzāt-ı sencīde-sıfātdan Şāmī Ahmed Efendi’dür. Fazl u kemālla mevsūf ve ‘ilm ü ma‘rifet ile ma‘rūf kār-āzmūde vü rūzgār-dīde zarīf ü nükte-dān pīr-i nā-tüvān idi. ‘Āşık-āne zübde-i erbāb-ı kemālüñdür:

Şi‘r

Sākī ‘arak-ı şarābı ko baña sun müselles
الشئ لا يشنى الا و قد يثلث

Sākī-i çīl tolusın içmezse dürd-nūşān
Götür ayagı itme bu bezmümüz mülevves

Sugrā tagayyüründen kübrāsı hādis ancak

Şāmī tezekkür itmez hergiz ‘acūz-ı dehri
Zīrā müzekker olmaz hīç mā’il-i mü’ennes

Biñ on üçde Magosa’da kādī iken fevt oldı.

ŞĀNĪ

Eyyūbī Mustafā Çelebi'dür. Merhūm Kara Mūsā Efendi'nüñ şeref-i mülāzemeti ile müşerref olup hūb eş'ārı ve mergūb güftārı vardur. Bu iki beyt-i garrā zāde-i tab'-ı bī-hem-tālarıdur:

Şi'r

Yalıñız āşüfte-i turreñ sabā mıdur senüñ
Dagıdup 'aklın perīşān eylemiş sünbül dahı

Benden artık 'āşık-ı şeydā geçer ey dil-rübā
Nagme-i güftār-ı gevher-bāruña bülbül dahı

Mūmā-ileyh biñ elli üçde hasta vü me'yūs oldukda didügi tārīhdür:

Tārīh

Hudāyā ol Habībüñ hürmetiyçün
Turagın ben fakīrüñ cennet eyle

Çü lāyık kılduñ ism-i Mustafā'ya
Yine yā Rab aña hem-sohbet eyle

Didüm mevtüme kendüm tarīhümi
İāhā 'āsiyem sen rahmet eyle (H. 1052)

Ba'dehu ifākat bulmışdur.

ŞEFĪ'Ī

Beyt

Ma'rifet mülkine olup pāşā
Nev-heves bir emīrdür hakkā

Nesr: Ol nev-zuhūr-ı pür-edeb Cünūnī lakabıyla mülakkabdur. Bu iki beyt-i bī-hem-tā eser-i kilk-i ra‘nāsıdur:

Şi‘r

Çemende bülbüle ey dil garīb hāl oldı
O gül-‘izārı görüp gonçe gibi lāl oldı

Egerçi āteş ü hkister eyledi ülfet
Velī visāli gülüñ bülbüle muhāl odı

ŞEHRĪ

Şarkiyāndan ‘Alī nām Malatya-makāmdur. Hakkā ki vādī-i tāze-gūyīde muhteri‘ ü’t-tarz ü pākīze-hayāl olup nazm-ı dil-pezīri şūh u selīs ve ‘arūs-ı ma’ānī-i bedī‘ası erbāb-ı ‘irfāna enīs ü celīsdür. Bu eş‘ārı-ı bī-hem-tā zāde-i tab‘-ı ra‘nālarıdur:

Gazel

Gayret-i gam kalb-i mahzūnum komaz şād olmaga
Būm olur mı hīç rāzī mülki ābād olmaga

Bahtum olsa muztarib harf-i güşāyişden n’ola
Havf ider murg-ı kafes-perverde āzād olmaga

Şer‘-i ehl-i ‘aşkda itdüm şu resme ictihād
Benden istiftā iderler Kays u Ferhād olmaga

Hāk-i pāy-ı nā-murādānam ki misl-i gird-bād
Raks iderler vādī-i hirmende ber-bād olmaga

Yüz sürerler feyz-gāh-ı tab‘uma Şehrī gibi
Tāze-gūyān-ı Sıtanbul cümle irşād olmaga

Dīger

Cilve eyler gördüm ak sādeyle ol nāzük beden
Gūyiyā naHl-ı güli āgūşa almış yāsemen

Ak sāde geyüp kaddin ‘arz eyledi ahbāba
Dönmiş o gül-endāmum bir şīşe mey-i nāba

Nesr: Bu iki beyt-i zībā bir kasīde-i ra‘nāsındandur:

Şi‘r

Ca‘d-ı vīrāne-zād-ı mahrūmı
Oldı bünyād-ı ‘ayşuma mi‘mār

Beytü’l-ahzānam āb-ı çeşmümden
Gūte-hor cün mekān-ı būtīmār

Nesr: Hayret-zede-i kākül-i hoş-būsı ve secde-ber-mihhāb-ı ebrūsı oldugı na‘t-ı rūy-ı zemīnde hüsnle ferzāne-i dil-dāde Emīr Halīfe-zāde te’ehhül eyledükde didügi tārīh-i güşādedür:

Tārīh

Ahsenü’z-zāt cümle-i sādāt
Ya‘ni Seyyid Muhammed-i eşbeh

Oldı ber mukezā-yı şer‘-i şerīf
Müte’ehhil o māh-ı nūr-ı İlāh

Hālet-i imtizācda gūyā
Oldı āmīhte dü-nūr-ı nigeh

Didi tārīh-i sūrını Şehrī
Eyledi ictimā‘ şemsile meh (H. 1020)

ŞEMSĪ

İstanbulī Ahmed Çelebi’dür. Mülāzım ü müderris olup haylī hūb-tabī‘at ve mergūb-fıtnat kimesnedür. Bu tārīh-i latīfi merhūm Ebūs-su’ūd-zāde kasr binā eyledükde dimişdür:

Tārīh

Zihī kasr-ı müferrih hūb-ı dil-h^{v}āh
‘Aceb dil-keş binā olmış safā-gāh

İşigi mesned olup hās u ‘āma
Sa‘ādetle küşād olsun bu der-gāh

Hemīşe devletüñ pāyende olsun
Murādātuñ müyesser kılsun Allah

Pesend idüp görenler didi tārīh
Musanna‘kasr-ı ‘alī bārek Allāh (H. 940)

ŞERHĪ

Mevālī-i kirāmda ‘ilm ü fazlla meşhūr ve her fende cevābını ma‘mūr Mehmed Efendi’dür. Kütāhiyye’de mesned-nişīn-i hükūmet iken bir kimesne bir zen-i sad-sāle cāriyesini āzād eyledükde ‘itāk-nāmesine yazdugı imzādur:

Beyt

Satar olsañ kimse almaz kaçmaga yok kudreti
Kendin āzād eylemiş i‘tāka yokdur hāceti

ŞERHĪ

Sipāhdan Eyyūbī Seyyid Hasan Çelebi'dür. Eş'ārı bī-hemtā ve güftārı dil-güşā olup Diyār-ı Āmid'de bir sarāy-ı rūh-efzāde müsāfir oldukda bu kıt'ayı bī-bedāhe inşā idüp hisāb olundukda mısrā'-ı āhiri tārīh düşmişdür:

Kıt'a

Kūh [u] deştüñ elem ü mihneti kār itdi dile
Bāg-ı 'ālemde olalum bir iki gün hoş-dil
Sū-be-sū seyr iderek Āmid'i şimdi bulduk
'Ayş u nūş eylemege bize müheyyā menzil

ŞERĪFĪ

Kuzāt-ı sencīde-sıfātdan Kefevī Seyyid 'Abdül-kerīm Efendi'dür. Fenn-i şi'rde tek ü pūsı olup şu'arānuñ nādire-gūsı idi. Bu beyt-i ra'nā zāde-i tab'-ı dil-güşāsıdur:

Beyt

O perī hātır-ı ma'mūrumı vīrān ister
Gamla ünsiyyetümi her dem ü her ān ister

Biñ kırk tokuzda İstanbul'da fevt oldı.

ŞEYH

Cezīre-i Midilli'den Kādī-zāde Mehmed Çelebi'dür. Kendi dahı mülāzım ve tarīk-i kazāya 'āzim olmışdur. Eş'ār-ı tāzeye āgāze iden yārān-ı bā-safā ve hullān-ı bā-vefādan olup bu beyt-i ra'nā zāde-i tab'-ı zībāsıdur:

Beyt

Ne mümkindür yanup erbāb-ı 'aşk olmaya hākister
Şerār-istān-ı iklīm-i mahabbet ser-be-ser dūzah

Nesr: Ol pīr ü ‘uzmā belāhet-i dimāga mübtelādur.

ŞEYHĪ

Nakībü’l-eşrāf olan Şeyh Memed ‘Allāme’dür. Nazm-ı safā-efzāsında olan ma‘nā-yı dil-firīb libās-ı zībā-yı hüsn-i edāyla şāhid-i cāme-zībdür. Fāzıl-ı yegāne ve münşī zemāne olup eser-i kilk-i nādire-perdāzı usūl ü ma‘ānīnüñ dem-sāzı idi. Bu iki beyt-i garrā netīce-i bī-hem-tālarıdur:

Beyt

Dilā şehd-i safā olmaga sa‘y-ı bī-girān eyle
Hücūm eylerse zünbūr-ı gam u mihnet duhān eyle

Beyt-i Dīger

‘Aceb revācı var ey dil cihānda bed-güherüñ
Metā‘ı pek geçer oldı sipihr-i pīle-verüñ

Nesr: Hᵛāce-zāde ‘Abdu’l-lah Efendi yeden biyedin Anatolı sadrından Rūm İli Kāzī-‘askeri olduklarında ‘Allāme Efendi’nüñ bu beyti zuhūr idüp bā‘is-i ‘azīme olmışdur:

Biñ kırk üçte gazab-ı hüsrevānīye mazhar olup Mısır’a sürilüp biñ kırk dörtde anda vefāt eyledi.

ŞEYHĪ

İstanbul’da Şeyh Yāvesī Tekyesi’nde seccāde-nişīn-i irşād olup va‘z u nasīhatde ve ‘ilm-i vahdetde misli nādir olan Sivāsī Şeyh ‘Abdü’l-mecīd Efendi’dür.

Beyt

Ez-kerāmet-i bülend-i evliyā

Evvelā şi‘rest āhir kīmyā *

mefhūmı üzre şi‘ri velāyetine şāhid ve beyne’l-emsāl bu vādīde vāhiddür. Bu iki beyt-i dil-güşā zāde-i tab‘-ı ra‘nālarıdur:

Şi‘r

Mest olmaz bāde-i vahdet içen erbāb-ı hāl
Ākil-i dārū-yı heşber gibi olur bī-mecāl

Dīger

Nigāh itse o meh-rū zībak-āsā ‘āşıkı ditrer
Nigāh itmezse ye’sile yine pür-lerzedür ‘āşık

Añdum yine ol bezmi mest-ānelük el virdi
Yagmaya virüp ‘aklı dīvānelük el virdi

Çün ziynet-i zāhirlerle olmadı göñül ma‘mūr
Pes tālib-i genc oldum vīrānelük ol virdi

Biñ kırk sekizde İstanbul’da vedā‘-ı ‘ālem-i fānī eyledi.

ŞİFĀYĪ

Sābıkā Rūm İli kāzī-’askeri Hasan Efendi’nüñ ferzend-i fazīlet-mendi Şeyh Mehmed Çelebi Efendi’dür ve hālā Medrese-i Sultān Selīm’de seccāde-nişīn-i ders ü ifādedür. Bir mahdūm-ı pür-fazl u ‘irfāndur ki beyne’l-akrān emsāli nādir ve bu iki beyt ol zāt-ı şerīfden sādırdur:

Şi‘r

Āh-ı pey-der-peyden oldı dil ser-ā-pā muztarib

* “*Yüce velilerin kerāmetinden önce şiir, sonra kimyadır.*”

Bād-ı sarsardan olur bī-şübhe deryā muztarib

Firkat-ı yārıla dil hūrşīd-veş pür-ıztırāb
Mevce-i girdāb-ı gamla hūrd u vālā muztarib

ŞİFĀYĪ

İstanbulī Mehmed Çelebi'dür. Ol gül-i gül-bün-i ma'rifet mülāzım ü müderris oldukdan soñra mutasarrıf-ı cihet-i imāmet olmışdur. Tab'-ı 'ālem-ārāsı āşinā-yı dekāyık-ı hikmet olup hattā Ma'nīsa'da re'isü'l-etibbāī el-hākāniyye olmış-ıdı. Bu beyt-i ra'nā bahāriyyesindendür:

Beyt

Servüñ cünūnı var deyü tahrīk idüp sabā
Zencīr ile ayagını bend itdi cūy-bār

ŞİNĀSĪ

Kuzāt-ı sencīde-sıfātdan 'Abdu'r-rahman Çelebi'dür. Ehl-i 'ilm ve sāhib-hilm olup eş'ārla [10] dahı ser ü kārı vardur. Bu iki beyt-i latīf zāde-i tab'-ı münīfidür:

Şi'r

Çāk çāk itdi tenüm hancer-i hecr-i dil-ber
Yārdan hīç bu kadar yāreye merhem mi gelür

Münc-i firkatde bulup 'āşıkı tenhāda komaz
Ey Şināsī gam-ı dil-ber gibi hem-dem mi gelür

ŞİNĀSĪ

[10] Eş'ārla: eş'ārıla: M

Zümre-i kuzāt-ı pür-nikātdan Kostança'lı Mehmed Çelebi'dür. Ol merd-i āzāde mu'allim-i h^{v}ān-zāde olmagla müsteşār ve meşhūr-ı diyār olmış-ıdı. Bu iki beyt-i ra'nā zāde-i tab'-ı bī-hem-tāsıdur:

Şi'r

Efser-i şāhı geyüb olsa süvār ol şeh-süvār
Hüsni ḍarbına tayanmaz sitem-i Gīv ü Peşen

Küşte-i şemşīr-i 'aşkam ben yolumda ey melek
Ol sebebdendür mekānum ravza-i huld-ı berīn

Bu beyt-i latīf zāde-i tab'-ı nazīfidür:

Beyt

Karşu komak ol şehe a'dā ilen
Ḍarbına doymaz anuñ Gīv ü Peşen

ŞÖHRETĪ

Diyārbekrī Haydar Çelebi'dür. Şām'da defter-dār olmış-ıdı. Tabī'atı hecv ü hezle çespān olup bu matka'-ı ra'nā zāde-i tab'-ı zībāsıdur:

Makta'

Dūd-ı āhumdur başumda Şöhretī pür-siyeh
Ol sebebden peyk-i 'aşk olmagla buldum şöhreti

Biñ on dörtde Şām-ı Şerīfde fevt oldı.

ŞU'A'Ī

Bolevī Mahmūd Çelebi'dür. Nev-heves iken hūb eş'ārı ve mergūb güftārı vardur. Pādişāhumuz *halledet hilāfetuhu* cülūs-ı hümāyūnlarına bu güne tarīh-perdāzī olmışdur:

Tārīh

Nice biñ yıl dönerse çarh getürmez
Şeh İbrāhīm gibi pādişāhı
Didüm tahta cülūs itdükde tarīh
'Adūsını anuñ kahr it İlāhī (H. 1033)

ŞŪHĪ

İdincik'den Kādī-zāde Mehmed Çelebi'dür. Ba'de'l-mülāzeme çille-i merdān çekerek pāye-i erba'īne vāsıl ve andan dahı munfasıl olup 'arūs-ı rūzgāruñ şīve-i firībine meyl etmeyüp ve tarīk-i 'irfāndan bir kadem hāric gitmeyüp dāhil-i halka-i ehl-i fenā ve vāsıl-ı mefhūm-ı *ba'de'l-'üsri yüsran* [11] olmışdur. Hālā bu 'asr-ı ferhunde-likā ile mu'asır ve nev'i şahsına münhasırdur. Bu gazel-i ma'ānī-nihād ol zāt-ı nā-murāduñ zāde-i tab'-ı dil-güşādıdur:

Gazel

Güçdür o mehi kūşe-i mey-hāneye teklīf
Ey dil idelüm bārī ko gam-hāneye teklīf

Rindān ile bezm eyleyelüm mey-gede içre
Hīç itmeyelüm zāhid-i bī-gāneye teklīf

Sūz-ı gamıla yanması elbette mukarrer
Şem' itmese de yanmaga pervāneye teklīf

Biz varmayalum bezmine agyārla kalsun

[11] "*Mutlaka her güçlükle birlikte bir kolaylık vardır. (İnşirâh-94/5,6)*"

Zīrā olur ol dil-ber-i mest-āneye teklīf

Feryād iderek kūyına elbette varur dil
Yār itmez ise Şūhī-i dīvāneye teklīf

Bu beyt-i dil-güşā dahı zāde-i tab‘-ı ra‘nālarıdur:

Beyt

Bedenden cān-ı Şūhī çıkmak ister bir ramak kaldı
Hayāl-i yāri gözler ol gözi bīmārdan geçmez

TAB‘Ī

Tercemesi sebt olınan Edībī’nüñ ferzend-i ercümendi Mehmed Çelebi’dür. Mülāzım ü müderris olup hūb-tabī‘at ü pāk-hilkat mahdūm-ı sāhib-fıtnat idi. Bu iki beyt-i ra‘nā zāde-i tab‘-ı bī-hem-tālarıdur:

Şi‘r

Şikār itdüñ göñül murgın hemān h^{v}ār oldugum kaldı
Esīr-i bend-i fıtrāk u nigūn-sār oldugum kaldı.

Ne öldürdüñ ne āzād eyledüñ murg-ı dil-i-zārı
Miyān-ı dām-ı zülfüñde giriftār oldugum kaldı

Tāze vü nev-heves iken biñ kırk üçde İstanbul’da nā-murād vedā‘-ı ‘ālem-i fānī eyledi.

TAL‘ATĪ

Der-gāh-ı ‘Ālī solaklarından Edirnevī Mehmed Çelebi’dür. ‘Ārif ü zarīf vücūd-ı şerīf olup hūb eş‘ārı ve mergūb güftārı vardur. Bu ebyāt zāde-i tab‘-ı pür-nikātındandur:

Şi’r

Kim görürse lebüñi la‘l-i Bedahşān sanur

Seyr iden ‘ārızuñı mihr-i dırahşān sanur

Tāze dāğuñı gören sā’id-i sīmīnüñde
Bir nihāl üzre açılmış gül-i handān sanur

Cā-be-cā hūnı durur zāhir olan Ferhād’uñ
Anı sahrada gören lale-i nu‘mān sanur

TĀLİB

Kuzāt-ı sencīde-sıfātdan İstanbulī ‘Ömer Çelebi’dür. Türkī ve Fārsī rengīn eş‘ārı ve nāzük ü [müşgīn] güftārı [vardur]. Bu rübā‘ī-i latīf zāde-i tab‘-ı münīfidür:

Rübā‘ī

Yā Rab kerem eyle lutf u ihsān eyle
Soñ demde refīk-i rāhum īmān eyle
Sākī-yi ecel çün suna peymāne sehā
Baña sekerāt-ı mevti āsān eyle

Nesr: Bu rübā‘ī-i letāfet-şi‘ār dahı tālib-i Rūm oldugın iş‘ār ider:

Rübā‘ī

Ey müdde‘ī le’īm ü pā-bend-i rüsūm
Kerdem-i hod-rā be-lafz-ı tālib-i mevsūm
Ger muhlis-i pākī şeved fark bes est
Kū tālib-i emelest ü men tālib-i Rūm [12]

Nesr: Bu iki beyt-i ra‘nā zāde-i tab‘-ı zībāsıdur:

Şi‘r
Dem-i visāl neşād-ı şarāb gibi

---

[12] “*Ey alçak iddiacı ve resmiyete ayağı bağlı, kendimi tālib olarak adlandırdın. Gerçi temiz bir mahlastır, ama isteğinin tālibi o kişiyle Rum’un Tālibi (olan) benim aramda fark çoktur.”*

Kalu gözümde o demler hayāle hˇāb gibi

Şeb-i firāk baña cāme-hˇāb-ı āteş olur
Sabāha dek dönerüm sūzla kitāb gibi

TARZĪ

Tā'ife-i şerefiyāndan zü'l-i'tibār Mehmed Çelebi nām şöhret-şi'ār kimesnedür. Eş'ārı hūb u dil-pezīr ve güftārı mergūb [u] lā- nazīr olup Merhūm Sultān Murād Hān 'aleyhi rahmetü'l-cevādike nişān-ı tirine didügi tārīhdür:

Tārīh

Seyr idenler bu nişānı didiler tārīhini
Nāvek-i Sultān Murād-ı 'ādile dikdük nişān (H. 1031)

Dīger Gazel

'Āşık gözedür urmada her tīr-i nigāhı
Sen sakla Hatādan o cefā-keşi ilāhī

Biñ şu'leye bir sīne nice cilve-gāh olsun
Zabt eylemişüz biz tutalum āteş-i āhı

Virmez gül-i hūrşīde fenā zevkin alanlar
Sahrā-yı mahabbetde biten köhne giyāhı

Cā'izdür ide devr-i hazānı şeb-i tārīk
Erbāb-ı dilüñ kevkebe-i baHt-ı siyāhı

Tarzī umaruz reşk ideler tevbe-perestān
Ol mücrime kim mestī-i 'aşk ola günāhı

Dīger

Bir nigāh-ı nīm-mest-i fitne-engīz eyledüñ
Neyledüñ zālim şikest-i cām-ı perhīz eyledüñ

Gamze-i mest-i mey-i ‘işveñle yıkduñ ‘ālemi
Sāgar-ı tākat riyā-yı nāzı leb-rīz eyledüñ

Āfitābı rūy-ı ‘ālem-tābuña mir’āt idüp
Neçesinde şāne-i zülf-i dil-āvīz eyledüñ

Leşker-i müjgānıla dem-dār itdüñ gamzeñi
Mülk-i dīn ü dilde kāfir şūr-ı Cengīz eyledüñ

Ablak-ı mevzūn-hırām-ı kilküñe Tarzī yine
Ser-zemīn-i şi‘ri cevlān-gāh-ı Şeb-dīz eyledüñ

Biñ yetmiş iki senesinde Mısır Kazāsı’nda iken haste olup kethūdası katl eylemişdür ve Hāmid Efendi fevtine bu tarīhi didi:

Tārīh

Gerd-i Tarzī ‘azīmet-i ‘ukbā
Dāmen-i ihtilāt ber-çīde
Ū be-reft u piyāle-i nazmeş
Mānde der-bezm-i dehr-i gerdīde
Goft Hamdī berā-yı ū tārīh

Fevt şod Tarzī-i belā-dīde (H. 1072) [13]

TARZĪ

Kuzāt-ı sencīde-sıfātdan Zagrevī Mehmed Efendi'dür. Eş'ār-ı dil-pezīri 'āşık-āne ve güftār-ı lā-nazīri sādık-āne vücūd-ı şerīf ü sāl-hūrde vü zarīfdür. Bu gazel-i pākīze vü nazīf zāde-i tab'-ı münīfdür:

Gazel

Biz bezm-i mahabbetde bu dem hem-dem-i 'aşkuz
Bī-gāne kıyās itme bizi mahrem-i 'aşkuz

Bir kaşı kemānuñ çekerüz cevrini muhkem
Meydān-ı mahabbetde bu dem Rüstem-i 'aşkuz

Cānān yolına harc iderüz nakd-i sirişki
Sarf eylemede mā-melekin Hātem-i 'aşkuz

Zāhid bize ta'n eyleme bu şekl-i fenāda
Biz tāc u kabā terkin uran Edhem-i 'aşkuz

Bu hān-kāh içre bizi kim görse 'abā-pūş
Mest-āne sanur gerçi bizi ser-sem-i 'aşkuz

Tarzī bize ta'n eyleyemez kimse cihānda
Biz rind-i melāmet-zede-i 'ālem-i 'aşkuz

[13] "Ṭarzī'nin tozu āhirete gitti, eteği karışık, dünyadan el-etek çekmiş (vaziyette). O gitti ve şiirinin kadehi dönen dünya meclisinde kaldı. Onun (ölüm) tarihi için Hamdī söyledi: *Belā görmüş Tarzī fevt oldı.*"

TIFLİ

İstanbulī Ahmed Çelebi'dür. Tāze-gū olan şu'arā-yı zü'l-i'tibāruñ fusahāsından ve erbāb-ı ma'ārifüñ bülegāsından sāhib-ihtirā' şā'ir ve emsāli nādir olup eş'ār-ı dürer-bārı şūh u selīs ve kasā'id-i ma'ānī-şi'ārı kulūbı erbāb-ı 'irfāna enīs ü celīsdür. Bu gazel-i latīf zāde-i tab'-ı nazīf ve tasarruf-ı zihn-i şerīfleridür:

Gazel

Vireli bāgda revnak gül-i al üstine gül
Şeh-levendüm takınur kırmızı şāl üstine gül

Hāsıdur varısa sultān-ı bahāruñ gül-şen
Jāle nakdini alur sāl-be-sāl üstine gül

Mazhar-ı seyli-i idbārı olurken āhir
Yine sad-pāre olur bād-ı şimāl üstine gül

Dāmen-efşān yetiş ey bülbül-i şūrīde yetiş
Çıkdı gül-sende ser-i şāh-ı nihāl üstine gül

Dāglar sīnede dil nālede gūyā kodılar
Kafes-i bülbül-i şūrīde-makāl üstine gül

Şi'r-i üstāddaki gülleri seyr it Tıflī
Dökdi evrākını san āb-ı zülāl üstine gül

TİGİ

Edirnevī sipāhī Mehmed Beg'dür. Şā'ir-i meşhūr ve nāzım-ı ma'mūr olup semend-i tab'-ı çālāk ve şemşīr-i zebānla 'arsa-i ma'ānīnüñ şeh-süvār-ı bī- bāki idi. Ol sāhib-belāgat u beyānuñ tab'ı tahmīs ü tesdīse begāyet çespān idi. Bu iki beyt-i latīf zāde-i tab'-ı şerīfleridür:

Şi'r

Sunma agyāra kadeh halka-i meclisde iken
Ey perī taşra uzatma ayaguñ dā'ireden

Yanuñda düşmen-i bed-h^{v}āhı zemm etme benüm cānum
Kelām-ı nā-sezā n'eyler tururken dôstum cānum

Nesr: Vezīr-i a'zam 'Alī Paşa-yı muhterem Edirne'de sūk binā vü peydā eyledükde didügi tārīh-i zībādur:

Tārīh

Āsaf-ı a'zam 'Alī pāşā-yı hās
Yapdı cün bir çār-sū-yı bī-bedel
Tīgiyā tārīhin eylerse su'āl
Sūk-ı ra'nā-yı 'Alī Pāşā'ya gel

Biñ yigirmide vefāt eyledi

ÜMİDİ

Merzifonī Receb Çelebi'dür. Kostantiniyye'de mutasarrıf-ı cihet-i imāmet ve vücūd-ı pür-ma'rifet idi. Bu beyt-i ra'nā zāde-i tab'-ı bī-hem-tālarıdur:

Beyt

Tīr-i müjesine dime dil murgı urılmaz
Ebrūlarınuñ yayı kolayına kurılmaz

Nesr: Biñ on tokuzda İstanbul'da fevt oldı.

ÜNSİ

Zümre -i mevālī-i kirāmdan İstanbulī sīr-āb -ı feyz- i kudsī 'Abdü'l-latīf Efendi'dür. Ol gül-i gül-bün-i şi'r ü inşā sehā vü keremle fī-zemāninā Hātem-i Sānī

denilse revādur. Hattı hūb ve inşāsı mergūb olup bu beyt-i bī-hem-tā zāde-i tab‘-ı dil-güşālarıdur:

Beyt

Yıkılsa cümle ‘ālem kalmasa hacer hacer üzre
Yine düşer dil-i dīvāneye sefer sefer üzre

Beyt

Āh itdüm āsümānda oldı peydā ra‘d u berk
İltifāt itdi felek baña çalındı nevbetüm

VAHDETĪ

Kuzāt-ı sencīde-sıfātdan İstanbulī Hassānī-zāde Çelebi’dür. Eş‘ārı latīf ve güftārı nazīf olup bu beyt zāde-i tab‘-ı münīfidür:

Beyt

Takınmış turre-i zülfini mānendī iki sünbül
İki yapraklı gūyā gonce-i ruhsārıdur bir gül

VAHYĪ

Diyār-bekrī ‘Ömer Çelebi’dür. Mülāzım ü müderris olmışdur. Eş‘ārı muhayyel ve güftārı bī-bedeldür. Tāze-gū olan şu’arā-yı şöhret-şi‘ārdan olup bu ebyāt zāde-i tab‘-ı pür-nikātlarındandur:

Şi‘r

Dir gören ‘ārızuñı zülf-i siyeh-kāruñla
Böyle bir Hūb ne dünyāda ne ‘ukbāda olur

Eşk-i nā-āmede-i dīde sebū-yı dilde

Eser-i feyz-i leb-i la‘lüñ ile bāde olur

Kūy-ı dil-berde seni Vahyī görenler dirler
Hūr u gılmānıla ol cennet-i a‘lā’da olur

Bu rübā‘ī dahı anuñdur:

Rübā‘ī

Ey dil umarum bahtı dahı cevr olsun
Vahyī gibi dem-be-dem zār olsun

Ol kıldı beni bu güne mahrūm u hazīn
Elden ne gelür n’eyleyeyüz var olsun

VAK‘Ī

‘İlm-i tevārīhde ‘alem ve şi‘r ü inşāda müsellem-i ‘ālem olan merhūm Otcı-zāde’nüñ ferzend-i ercümendi Mehmed Çelebi Efendi’dür. Pāye-i erba‘īne vüsūldan soñra hārice dāhil olmışdur. Hakkā şā’ir-i muhter‘ ve vāsıl-ı netā’ic-i asl u fer‘dür. Bu iki beyt-i latīf zāde-i tab‘-ı şerīfleridür:

Şi‘r

Güher-i eşki nisār-ı ser-i müjgān idelüm
Nece bir dilde o gencīneyi pinhān idelüm

Bir dahı itmeye eczāsı kabūl-ı terkīb
Heves-i vuslatı o deñli perīşān idelüm

VĀLĪ

Yeñi Bāzārī Ahmed Efendi’dür. Kuzāt-ı sencīde-sıfātdan idi. Vālī-i şehr-i belāgat ve şehr-yār-ı ekālīm-i ilm ü ma’rifetdür. Bu beyt-i dil-güşā zāde-i tab’-ı ranāsıdur:

Beyt

Fem-i yāre öykünmege oldı rāgib
N'ola mühri koz kabına koysa kātib

Nesr: Biñ yedide Yeñi Bāzār'da fevt oldı.

VĀLİHĪ

Üskübī Ahmed Çelebi'dür. Beyne'l-kuzāt akrānı nādir ve sāhib-ihtirā' şā'irdür. Bu beyt-i ra'nā zāde-i tab'-ı bī-hem-tāsıdur:

Beyt

Virmeyelden tūtiyā-yı Hāk-ı pāyinden nasīb
Ağlayu ağlayu bir kalmış durur çeşm-i rakīb

Biñ sekizde Üsküb'de fevt oldı.

VEHBĪ

Mevālī-i kirāmdan mesned-i sehā vü keremüñ sadr-nişīn-i ercümendi Aydınī Mehmed Çelebi Efendi'dür. Hakkā ki pür-ma'rifet sāhib-haysiyyet olup beyne'l-akrān müşārün-ileyh-i bi'l-benāndur. Bu beyt-i latīf zāde-i tab'-ı nazīfleridür:

Beyt

Olup cünbīde āhumdan şirişk-i dīde-i giryān
Kenār-ı bahre saldı hār u hāşākın degül müjgān

VEHBĪ

Tercemesi sebt olınan 'Alīmī'nüñ ferzend-i ercümendi Çorlevī İbrāhīm Çelebi'dür. Kuzāt-ı sencīde-sıfātdan olup hūb eş'ārı ve mergūb güftārı vardur. Bu beyt-i latīf zāde-i tab'-ı nazīfleridür:

Beyt

Vehbiyā hīn-i vefā sunsa nigār incinme
Ki yemez kimse cihān icre belāsız balı

Nesr: Merhūm H^{v}ace ‘Abdu’l-lah Efendi Rūm ili kāzī-‘askeri iken mezbūr mülāzemetde olup ‘arz-ı hāline münāsebetle bu beyti tahrīr ider. Merhūm-ı müşārün-ileyh dahı matlabını telhīs ider:

ve lehu

‘Atā olur ise Bender Kazāsı
Yeter sultānuma Vehbī du‘āsı

VELĪ

Pāye-i erba‘īne vāsıl ve andan munfasıl olan müderisīn-i kirāmdan Rodosī Velī Efendi’dür. Tāze-gū olup hūb eş‘ārı ve mergūb güftārı vardur. Bu ebyāt zāde-i tab‘-ı pür-nikātıdur:

Şi‘r

Göñlüm aldıysa ziyān eyledüm [o] yārumdan
Rāzıyum ben hele bir cānıla bāzārumdan

Zāyi‘ olmadı benüm āh-ı seher-gāhlarum
Raks ider kilk-i terüm nağme-i āsārumdan

Ne kadar nādire-gū şā‘ir-i sehhār idigüm
Bilinür çāşni-i lezzet-i güftārumdan

Rūz-ı nev-rūz gibi geldi Velī şāhid-i şevk
Haber itdi baña pāyān-ı şeb-i tārumdan

Nesr: Yahyā Efendi Hazretleri teşrīf-i iftā eyledükde bu gūne tārīh-perdāzī olmışdur:

Tārīh

Yine teşrīf idüp mollā-yı a‘zam iftāyı
Yine sıyt u sadā-yı şād-mānī tutdı dünyāyı

Nümāyān oldı yine çeşm-i bahta şāhid-i ikbāl
Güzel gösterdi nakkāş-ı emel rūy-ı temennāyı

Safāsından seher raks eyleyüb tārīhini hātif
Didi cāy eyledi Yahyā Efendi sadr-ı fetvāyı (H. 1081)

VEYSİ

‘İlm ü fazīlet ile nādirü’l-akrān ve şi‘r ü inşāyla müşārün-ileyh-i bi’l-benān olan Alaşehir’li Üveys Çelebi’dür. Üsküb’de kādī olmak takrībiyle tavattun eylemiş-idi. Siyer-i şerīfı nazm u nesr üzre tahrīre getürüp pesendīde-i erbāb-ı belāgat olmışdur. Hakkā ki irtibāt u selāset andan ziyāde mümkin degüldür: Evsāf-ı cemīli sā’ir tezākirde tafsīl olındugına bināen tavsīfden müstagnī olmagın bu mertebe ile iktifā olındı. Bu eş‘ār-ı dil-pezīr zāde-i tab‘-ı lā-nazīrleridür:

Gazel

Murg-ı dil pervāz iderken ol gözi şeh-bāzla
Düşmedi gitdi konuşmak ol hümā-pervāzla

Rāh-ı gamda sāye-veş pā-māl kılsun kendüsin
Hem-ser olmak isteyen bir dil-ber-i mümtāzla

Kūyuña varmak senüñ fikr-i gam-ı gīsūñla
Çarha çıkmak gibidür āh-ı kemend-endāzla

Bezme gelmez nāy-i nālüñden safā itmem deyü

Hālümüz müşkildür ol yār-ı ta‘allül-sāzla

Defter-i ‘uşşāka kayd it Veysī-i dīvāneyi
Tā ki ol dīvānenüñ bir pāre göñlü yazıla

ve lehu

Nahl-ı emel sebz olmadın geldük bu dehrüñ bāgına
Bu rūzgāruñ degmedük biz bir yeşil yapragına

Agyār cām-ı vasl umar ben cur‘a-i hicrānuñı
İller ayagına düşer ben ayagı topragına

Dīger

Nāmeñe bakmadugına ol nigār-ı bī-vefā
Ey dil-i bī-çāre benden bir kulaç kāgaz saña

Saña Ferhād olalı ey şeh-i Şīrīn-güftār
Āh dir āh işidür kūh-ı belāda dil-i zār

Nesr: Biñ otuz yedide Üsküb’de vedā‘-ı ‘ālem-i fānī eyledi.

VEZNĪ

Ser-rişte-i nesebi Āl-i ‘Abā’ya peyveste ve her tār-ı şikenc-i zülf-i bī-hem-tāsına hezārān dil-i şikeste beste olan İstanbulī Seyyid Murtazā Çelebi’dür. Tercemesi sebt olınan Rıf‘atī’nüñ hūrşīd-i ta‘līm ü terbiyeleriyle perveriş bulmagın eş‘ārı muhayyel ve güftārı bī-bedel ü bī-haledür. Bu ebyāt-ı lā-nazīr zāde-i tab‘-ı dil-pezīrleridür:

Şi‘r

‘Ālemüñ ey dil vefāsız nev-cevānın n’eylerüz

‘Ārife bir gül yeter yā gül-sitānın n’eylerüz

Kūyını seyr eyledük hem-sāye olduk kaddine
Servine çün kim irişdük būstānın n’eylerüz

Gamzesin seyr eyleyüp dil-besteyüz ebrūsına
Ol şeh-i hüsnüñ dahı tīr ü kemānın n’eylerüz

VİSĀLĪ

Mevālī-i kirāmdan olup sābıkā ber vech-i tekā‘üd Kütāhiyye’de mesned-nişīn-i sadāret-i iftā olan Mehmed Efendi’dür. *Kıyāfet-nāme*’si ve *Kasîde-i Bürde*’ye şerhi olup eş‘ārı hūb ve güftārı mergūb pīr-i mahbūbü’l-kulūb idi. Bu iki beyt-i latīf zāde-i tab‘-ı şerīfleridür:

Şi‘r

Āteş-i ‘aşkıla bir āh eylesem ‘ālem yanar
Sūz-ı dilden nāle kılsam cümle-i ādem yanar

Şem‘-i meclis gice yanarsa sabāhın diñlenür
Bezm-i gamda gör Visālī’yi sabāh ahşam yanar

Nesr: Biñ otuzda Kütāhiyye’de fevt oldı.

YAHYĀ EFENDİ

Şeyhü’l-İslām Yahyā Efendi’dür ki tercemesi sebt olan Meylī Zekeriyyā Efendi Hazretleri’nüñ ferzend-i fazīlet-mendleri olup ‘ilm ü fazl ile ārāste ve kemāl ü ma‘ārif ile pīrāste vücūd-ı şerīf-i pür-sehā ve zāt-ı sütūde-hısāllerine sultānü’ş-şu‘arā dinilse revādur. Merreten ba‘de āhirī üç def‘a Rūm İli kāzī-‘askeri ve üç def‘a pīrāye-bahş-ı sadāret-i iftā olmagın hısāl-ı hamīdeleri tafsīl ü beyāndan müstagnīdür. Garīk-i bahr-ı rahmet-i Yezdān merhūm Sultān Murād Hān ile Edirne ve Revān ü Bağdād’a sefer eylemişlerdür. Eş‘ār-ı dil-pezīrleri şūh u selīs ü sūz-nāk ve güftār-ı bī-nazīrleri sīm ü

Şi‘r

Gösterdi yine sākī-i meclis yed-i beyzā
Zerrīn kadehi itdi eline gül-i ra‘nā

Gül-şende seher gūşıma bir nagme tokındı
Gelmiş gibi vādiye yine bülbül-i şeydā

Her halka-i zülf oldı bir āyīne ruhuñda
İster niçe yüzden görine hüsn-i dil-ārā

Çok tutmayıcak dāmen-i zülfüñ dil-i mehcūr
Bulmadı zafer devlet-i pā-būsunā cānā

Ancak gām-ı dil-dārı alur havsala-i ‘aşk
Yahyā olamaz ana mezāhim gam-ı dünyā

Dīger

Bahār eyyāmı gelse gül açılsa bülbülān gelse
Hevānuñ i‘tidālinden yine rūy-ı cihān gülse

Ne ‘ālemdür açılmak gül-şenüñ bir verd-i ra‘nāsı
Ne hālet-baHş olur meclisde bir nāzük civān gülse

Ne fevt olurdı bi-çāre sürūrından ne aglardı
Yüzine ‘āşık-ı giryānuñ ol nā-mihr-bān gülse

Bulup gül-zārı hālī her taraf reftārını zāguñ
Görüp kebg-i hırāmān kahkahayla her zamān gülse

Birisi aglamayınca biri gülmez hemān Yahyā
Surāhī aglasa cām-ı şarāb-ı ergavān gülse

Nesr: Feth-i Revān'a bu gūne tārīh-perdāzī olmışlardur:

Tārīh

Revān'a varıcak Sultān Murād Hān-ı 'Ömer-heybet
Müyesser eyledi anuñ Hudā-yı Müste'ān fethin
Cemī'-i ehli-i sünnet 'asker-i İslām şād oldı
Didi Yahyā anuñ tārīhini *gördük Revān fethin* (H. 1055)

ZAMĪRĪ

Müderrisīn-i 'izāmun fazīlet-mendi İstanbulī Hācī Yūsuf-zāde Ahmed Çelebi'dür. Tāze-gū olup eş'ārı şūh u şīrīn oldugı bu iki beyt-i belāgat-karīnden nümūdārdur:

Şi'r

Göñül zülf-i dil-āvīzüñden özge bir vatan bilmez
O murg-ı rişte-ber-pā-zāde gül-geşt-i çemen bilmez

Dili sūzān iden yād-ı ruhuñdur şām-ı fürkatde
O bir pervānedür āzār-ı şem'-i encümen bilmez

ZĀRĪ

İstanbulī Nokta-zāde Ca'fer Çelebi'dür. Ol pīr ü tarīkat-ı ma'nevī Yeñiçeri iken Gülşenī olup Mısır'a gitmiş idi. Bu beyt-i latīf zāde-i tab'-ı şerīfleridür

Beyt

Bu şeb ol dil-ber-i 'ālī cenābı h^{v}ābda gördüm
Öñinde 'arz-ı hāl itdüm ayagına yüzüm sürdüm

Bin kırkda Mısır'da fevt oldı.

ZEKĀYĪ

Kıbrıs'dan Mehmed Çelebi'dür. Anatolı'da kāzī ve kısmet-i takdīre rāzī olmışıdı. Bu beyt-i latīf tasarruf-ı zihn-i münīfidür:

Beyt

Görüben hüsn-i dil-ārāsını ol dil-dāruñ
Zülfi sevdāsına düşdük ise tūl-ı emel

Ba'z-ı eş'ārı şāh-beytinde mahlasını Zekī yazmışdur.

Beyt

Kem itsün ister ise mihr ü māh-ı 'ālem efrūzın
Ne 'ıydın isterüz şimden gerü dehrüñ ne nev-rūzın

ZEKĀYĪ

Müderrisīn-i kirāmuñ fuzalāsından ve muhakkıkīn-i fihāmuñ bülegāsından İstanbulī Mehmed Efendi'dür. Tāze-gū olan Şu'arā-yı zamān ve nuzamā-yı evāndandur. Bu beyt-i zībā zāde-i tab'-ı ra'nāsıdur:

Beyt

Kem itsün ister ise mihr ü māh 'ālem-efrūzın
Ne 'ıydın isterüz şimden gerü dehrüñ ne nev-rūzın

ZILLĪ

Karamanī Şeyh Muslihi'd-dīn Efendi'dür. 'İlm ü 'irfānla beyne'l-akrān müşārün-ileyh-i bi'l-benān idi. Eş'ārı [14] 'āşık-āne ve güftārı sādık-ānedür. Bu beyt-i hūb zāde-i tab'-ı mergūbıdur:

Beyt

Cemāl-i bā-kemālüñ dōstum āyīneden ber-ter
Kim anda sūret-i hüsn ü melāhat görinür yer yer

Biñ onda Konya'da fevt oldı.

ZİHNĪ

Hamīdī Mehmed Çelebi'dür. Āhī-zāde 'Abdü'l-halīm Efendi'den nā'il-i şeref-i mülāzemet olup kāzī ve kısmet-i takdire rāzī olmış-ıdı. Eş'ārı pesendīde-i erbāb-ı 'irfān ve ebyāt-ı pür-nikātı hırz-ı dil ü cāndur. Bu beyt-i ra'na zāde-i tab'-ı bī-hem-tāsıdur:

Beyt

İñleyüb dolāb-veş dökdüm gözümden yaşlar
Döndürince ol mehi kurdum neçe dōlāblar

ZUHŪRĪ

Kuzāt-ı Rūmiyye'den 'Abdü'l-kerīm Çelebi'dür. Bu tārīh-i latīfi tahrīr ile bu cerīdeye ilhāk olındı:

Tārīh-i Berāy-ı Vefāt-ı Bülbül-zāde

Rūh-ı Bülbül-zāde oldı 'āzim-i bāğ-ı cinān
Vāsıl ola dilerüm gül-geşt-i 'afv-ı Hālıka
Ey Zuhūrī gūş idüp fevtin didüm tārīhini
Okuyalum rūh-ı Bülbül-zāde içün Fātiha (H. 1053)

[14] Eş 'ārı : bu eş 'ārı : K

Sellemhullahu'l-ganī'ü'l-'allām ilā kıyāmi's-sā'atihi ve sā'atihi'l-kıyām bi-hamd-illāh bu cerīde-i dil-güşā terceme-i şerīfleriyle itmām oldugına helvā āhir-i hūrd-ı mısdakınca müsādifdür.

Hātimetü'l- kitāb

Pes bu cerīde-i muHtasar u müfīde 'avn-ı Hudā-yı Müte'āl ve lutf-ı Bī-çūn-ı zü'l-celāl ile itmām u encāma irişdi. Girişme-i iltifāt ile nazar iden erbāb-ı 'irfān ve cümle sühān-verāndan recā vü temennā iderüm ki 'uyūb u kusūrına nazar itmeyüp belki dāmen-i 'afvla setr ideler.

Beyt

Varakda olan 'uyūb u kusūr
Ola engüşt-i 'afvıla mestūr

Tarih īn kitāb-ı rākımü'l-hurūf gofte end.

Bir seher 'aşkıla olup ser-mest
Kilk ü kırtas idi o dem der-dest

Çün Rızā hātıra hutūr itdi
Pes hayālüm gelüp zuhūr itdi

Eyledüm bu kitāba dikkat-ı tām
'Avn-ı Hakkıla çünki oldı tamām

İrdi nā-geh sitāyiş-i Bī-çūn
Oldı tārīh *cāmi'-i mazmūn* (H. 1050)

تمت تحرير على يد الحقير تعهد طاهر فى و قت الغرو ب فى احد الجمعه فى

جمازى الأولى لسنه تسع و سبعين و مايه و الف فى هجرة النبويه الحمدلله رب العالمين و الصلواة و السلام على سيد الاولين و الاخرين[15]

[15] " *Bu eser, bu hakīrin eliyle H. 1197 senesinin Cemāziyelevvel ayının bir cum'a gününde güneş batarken yazılıp tamam oldu. Hamd ālemlerin yaratıcısı Allah (c.c.)'a mahsustur, dua ve selam öncekilerin ve sonrakilerin efendisi Hz. Muhammed (s.a.v.)'in ve bütün ashābının üzerine olsun!"*